

KOSTAJA.

Kertomus

Viron kansan entisiltä ajoilta.

E. Bornhöhe.

Viron kielestä suomentanut

Lilli Lilius.

HELSINGISSÄ,

SUOMAL. KIRJALLISUUDEN SEURAN KIRJAPAINOSSA,

1888.

Pari sanaa lukijalle ennen lukemista.

Se, joka käsillä olevan kirjan lukee, se pankoon merkille, että me sen nimitämme „kertomukseksi Viron entisiltä ajoilta“. Me tahdomme tässä tuoda Virolaisten nähtäväksi kuvauksen kansamme onnettomuuden ajoilta, aikomatta vähääkään nykyisiä asioita kosketella.

Senaikaisia ihmisiä ei voi meidän ajan käsityksen mukaan määritellä, ei heidän tekojaan nykyajan silmillä katsella, eikä heidän puheitaan meidän korva kuulomme mukaan tuomita. Se oli kokonaan väkivalan, epäuskon ja pimeyden aika. Kertomuksemme ensimmäisessä luvussa annetaan lukijalle pieni katsahdus maamme oloista 500 vuotta takaperin. Sen jälkeen voi melkein arvata, kuinka ne asiat olisivat voineet tapahtua, jotka historialliselle pohjalle perustetuna tästä tahdomme kertoa.

Kirjoittaja.

I.

Enemmän kuin viisisataa vuotta on kulunut siitä ajasta, josta nyt aiomme puhua.

Tämän pitkän ajan kuluessa on meidän maassa niinkuin muuallakin maailmassa moni asia kadonnut unhotuksen helmaan, eikä sitä enää mikään vanhanajan ihailija voi huokauksillaan takaisin saada; uudet olot ovat huomaamatta astuneet sijaan. Joka taholla on maailman muuttelevainen muoto käynyt nuoremaksi, lempeämmäksi. Viisisataa vuotta sitten oli se, meidän aikaamme verraten, sangen vanha ja kurttuinen. Etenkin meidän maassa.

Suo minun, lukijani, piirtää nähtäväksesi pari kuvausta tästä vanhasta, kurtteisesta ajasta. Kun ajalla on vallitseva pohjavärinsä, niin on helpompi antaa kuvaukselle muoto ja karva.

Kolmannentoista vuosisadan alkupuolella joutuivat Virolaiset mielivaltaisten naapureinsa alamaisiksi. Sanotaan, että naapurein kanssa on jokapaikassa vaikea elää sovinnossa ja rakkaudessa. Mutta Virolaisten senaikuiset naapurit olivat varsin mielettö-

mät. He riistivät tuon vaivaisen, syntisen pakanaraukan paljaaksi, jotta päivä paremmin Rooman puolelta häneen olisi päässyt paistamaan, he pieksivät häntä armottomasti, jotta hän täten kristillistä rakkautta olisi saanut kokea, he pakottivat häntä työjuhtana kantamaan kristinuskon onnea ja onnettomuutta ja isännän viinamäessä piti hänen tehdä työtä, ja voutin piiska pakotti häntä karkottamaan omat epäjumalansa kaukaisiin piilopaikkoihin.

Nämä sääliväiset naapurit olivat Tanskalaisia ja Liivinmaan Saksalaisia.

Toiset naapurit, Venäläiset ja Litvalaiset eivät myöskään lempeämmin heitä kohdelleet, vaan osottivat armottomuutta, milloin vaan suinkin voivat. He kävivät usein syömässä Virolaisten köyhässä pöydässä, mutta kun vatsa oli täynnä, eikä perheenmiehen seiväs kovin kipeästi sattunut, lähtivät vieraat jälleen käskemättä takaisin.

Ensimmäisessä tappelussa anasti Tanskan kuningas väkivallalla itselleen suuremman osan nykyistä Vironmaata, nimittäin Harjun ja Viron kihlakunnat. Muu maa jäi liiviläisten ritarein ja pitspain haltuun.

Kun riidan jälkeen tuli rauha, kiiruhtivat Saksa-

laiset ja Tanskalaiset voittomaansa sydämeen, jokainen sai maakappaleen omakseen ja talonpojat, jotka siellä elivät, joutuivat heidän alamaiseksi. Ensimmältä ei Virolainen ollut täydellinen perintöorja, vaan vapaa arentimies. Mutta jota suuremmaksi voittajain joukko eneni, sitä suuremmaksi tuli myöskin heidän valtansa, ja yhä enemmän anastettiin talonpojan omaisuutta. Sata vuotta myöhempään lahjoitti Tanskan kuningas Kristoffer II kaikki virolaiset talonpojat vasalleillensa tanskalaisille ja saksalaisille isännille ikuisiksi perintöorjiksi.

Mutta hänen ei olisi sitä tarvinnut tehdä, sillä jo aikoja sitä ennen perintöorjuus täydellisesti rehoti maassa. Kauhealta tuntui perintöorjuuden voimassa olo vielä meidän päivinämme, mutta paljoka kauheampaa oli se epäuskon rumentamana, sotasavujen mustentamana keski-aikana. Ei ollut aavistustakaan uskonnosta, sillä sitä ei kukaan opettanut. Talonpoikain raskaat ahdistuksen hätähuudot eivät myöskään tulleet kuningasten kuuluville, sillä he asuivat itse kaukana ja olivat kotonaankin täydessä työssä. He kyllä pitivät päälliköitä Tallinnassa, mutta niistä eivät herraskartanoiden isännät välittäneet mitään. Ker-

ran vuodessa he vaan näille toimittivat pitoja ja muutamaman kerran osoittivat kunniaa Liivinmaan ritarikunnalle.

Virolainen oli joutunut hengellisen lauman karitsaksi, mutta villoja hänelle ei ennättänyt kasvaa.

Tästä ajasta sanoo saksalainen historian kirjoittaja, Keleh: „Viron- ja Liivinmaa oli herraskartanoin omistajain taivas, pappien paratiisi, vierasten rahaaarre, mutta talonpoikain helvetti.“

II.

Harjumaan pohjoispuolella Tallinnan läheisyydessä, suuren korven keskellä oli yksinäinen talo, kaukana maanteistä, jos senaikaisista maanteistä juuri voi puhuakaan. Taloa sanottiin „Metsän“ taloksi, sillä se oli metsän keskellä ja, ihme kyllä, virolaista syntyperää olevan miehen, Tambetin, omistama.

Kuinka oli tämä mies päässyt perintöisännäksi, vaikka kaikki muut Virolaiset olivat perintöorjina?

Tambetin isä oli ollut piispan orjana. Piispalla oli paljon maita ja metsiä, jossa hän, vaikka olikin kookas ja lihava, usein kävi jäniksiä ja lintuja pyytämässä. Tambetin isä, Vahur, oli pitkä, voimakas mies, jonka suunnattomat liikkeet osoittivat sekä ääretöntä voimaa että myöskin suurta laiskuutta. Hän oli voimakas ja laiska kuin karhu. Mutta hänen nahkansa oli arempi kuin karhun ja ne loppumattomat lyönnit, joita hän alati sai laiskuudestaan kärsiä, suututtivat häntä viimein niin, että hän päätti karata ja pakeni metsään. Tästä väkevän orjan katoamisesta tuli piispalle vahinkoa, hän päätti, maksoi mitä maksoi, etsiä pa-

kolaisen jälleen käsiinsä. Hän pani palvelijansa liikkeelle, istui itse voimakkaan hevosen selkään ja ajoi metsään. Täällä hän tosin eksyi, mutta löysi kun löysikin uskottoman palvelijansa rauhallisesti lepäämässä paksulehtisen tammen siimeksessä.

„Minäpä sinua hellästi herätän“, ärjyi piispa, astui alas hevosen seljältä, kohotti piiskaansa ja — viuh!

„Hellästi herätetty“ pahantekijä karkasi kuin nuoli pystyyn ja tarttui valittaen kipeästi käyvään kohtaan.

„Sinä paha palvelija! Sinä konna, pahantekijä mi—iksi. Minä sinun opetan!“

Hengellinen isäntä nosti jälleen piiskansa, jonka siiman viuhke pahoin ahdisti uppiniskaista palvelijaa.

Mutta samassa kiskasi hevonen, kovasti hirnuen, itsensä irti isännän kädestä ja pakeni täyttä nelistä metsään. Aivan läheltä kuului kumea mörinä. Suuri karhu nousi pesästään, ja näytti arvelevan, pitikö hänen lähteä kutsumattomia vieraita lähemmältä katsomaan.

„Karhu!“ huusi pyhä isä ja pudotti piiskansa.

„Julma elukka“, sanoi palvelija.

„Pyhä Pankraatsius, kuinka nyt käy!“ Palvelija kohotti olkapäitään ja istui äänettömänä maahan. „Pyhä Bonifasius! Oletko sinä noin julma? Nyt olemme hukassa. Tuon pahuuksen kynsiinkö nyt pitää kuolla! Laupias isäntä, nouse, käy hänen kimppuunsa, — sinä olet itse kuin karhu. Vahur kulta, aja se pois — — — Noo, tule, tule — — — oi, Jumala, Jumala — — — Vahur auta, varjele minua, vapauttajaasi!“

Vahur pudisti vakavasti päätään.

„Parempi on pedon kynsissä kuin alati rankaisijan piiskan alla.“

Karhu tuli likemmäksi. Piispa hyppäsi paikasta toiseen.

„Jää sitten siihen, minä lähden juoksemaan.“ Piispa aikoi juosta.

Mutta Vahur nousi ylös ja sanoi levollisesti: „Minulla on pitemmät sääret kuin teillä.“

„Minä en päästä sinua rankaisematta.“

Palvelija nauroi.

„Minä annan sinulle vapauden. —“

Palvelija kuunteli tarkempaan.

„Minä annan sinulle perintömaita — ai, ai, ai — Herra auta — — — — näetkö?“

Karhu nousi kolmen askeleen päässä möristen pystyyn.

„Vannotteko?“

„Minä vannon, vannon, vannon! — — — —“

Palvelija tempasi suuren metsästyskeihään piispan vyöltä ja astui karhua vastaan, sitä terävästi silmiin tähystäen. Mesikämmen mörisi vihaisesti — — — — Vahur solahti likemmäksi, iski kuin kotka rautakämmenillään karhun kurkkuun kiinni ja syöksi keihään kahvaa myöten eläimen rintaan.

Mutta kuolettavasti haavoitettu peto painoi vihollisensa vasten polttavaa rintaansa. Ihminen ja lain painiskelivat maassa. Aseet murtuivat, pölypilvet nousivat ilmaan, epäselvä, puoleksi tukahtunut röhinä ja mörinä kuului — vihdoinkin nousi voitolle päässyt ihminen naarmuisena ja repaleisena ylös ja katseli levollisena, mutta myöskin iloisena vihollisen väkevää, kuoleman vaivoista värisevää ruumista.

„Tuon pedon veri tuottaa minulle vapauden lausui“ hän itseksensä.

Hän oli oikeassa. Piispa piti sanansa teki urhoolisen palvelijan vapaaksi ja lahjoitti hänelle perintöomaisuudeksi palasen maata ja metsää Loodijärven

linnan takamailla. Hänen ei tarvinnut auttaa piispaa muuta kuin sodan aikana.

Väkevä Vahur rakensi metsän keskelle itselleen pienen majan, mutta oli niin laiska, ettei ruvennut maata viljelemään. Hän kuljeskeli metsissä ja elätti itseänsä metsänriistalla. Petoeläinten tappaminen oli hänelle mieluisinta työtä. Hän tuli laajalta kuuluksi ja mainioksi väkevyydestään ja hänen nimensä ja tekonsa elivät kauan satakertaisesti suurennettuina jälkeentulevaisten mielissä. Haastettiin hänestä, että hän kerrankin ilman aseitta oli surmannut susilau-
man, joka oli tullut häntä ahdistamaan, nylkenyt pedoilta nahat ja ripustanut raadot vahvoihin tammenoksiin. Toiset nälkäiset sudet olivat niitä halukkaasti sieltä riistäneet maahan ja haudanneet ne sitten kunnialla tyhjiin vatsoihinsa. Toisen kerran kun Vahur oli kuullut Simsonista puhuttavan, kuinka tämä oli sitonut tiikerin ja karhun hännästä yhteen, niin hänkin päätti tehdä yhtä uljaan työn. Hän oli kiinniottanut metsähärjän, karhun, suden ja monta muuta julmaa petoa, kesyttänyt ne ja kuljettanut sitten tämän pahalaisen karjan kylän läpi. Kerrottiinpa vielä, kuinka hän oli kiskonut kuuset juurineen maasta, katkais-

sut poikki juuret ja latvat ja tyvistä rakentanut itselleen talon. Näitä ja muita kertomuksia puhui kansan suurentava suu väkevästä Vahurasta. Ja näitä tarinoita kuullessaan säihkyivät poikain silmät elävämmiin, mutta miesten orjuuden ikeen painamat seljät köyristyivät vieläkin enemmän ja ankarassa työssä läähättävät palvelijat tuumailivat: „Se oli hän. Me emme sitä voi — — — pitää kärsiä — — — —.“

Voimakas Vahur kuljeskeli kauan aikaa yksinensä metsissä, vihdoinkin rupesi hän siihen ikävystymään, lunasti sudennahoilla itselleen Loodijärven linnanisännältä nuoren neitosen vaimokseen ja vaimon veljen palvelijakseen, lellitteli naista, antoi palvelijan raijata kappaleen maata pelloksi, teki itsensä kaikkein metsänpetojen hirmuksi, ja kuoli. Poikaansa Tambetta, joka myöskin jo oli nainut mies ja lapsen isä, neuvoi hän kuollessaan seuraavalla tavalla:

„Sinä tiedät jo, poikani, että minä sain vapauteeni ja omaisuuteni tukevan käsivarteni avulla. Sinä olet kyllä myöskin sirkeä, punakka poika, mutta sinulla on pitkä kaula, pienet hartiat ja laihat, hennot ruumiinjäsenet. Nuorta puuta et sinä jaksaisi maasta temmata, etkä sinä metsäsikaa kiinni saisi. Mutta

sinulla on terävä pää. Ehkä saat sinä viisaudella aikaan sen, minkä minä voimalla. Katso eteesi! Suojele-va, helposti saatu vapaus — se on suloisempi kuin mesi, mutta myöskin sulavampi kuin mesi; ennenkuin sinä arvaatkaan sulaa se sinun kieleltäsi ja sinä imet orjanhikeä. Tee korkea aita meidän majamme ympärille, osta itsellesi enemmän palvelijoita, viljele maata ja tee itsesi taitavaksi. Elä ole isäntiesi kanssa suurissa tekemisissä, karta heidän sekaista uskoansa, palvele Taivaantaattoja — — — —.“

Tässä jäi Vahuran henki rintaan kiinni; hän joi suunsa täyden hyvänmakuista simaa ja lisäsi:

„Minä tunnen orjuuden ikeen, tunnen kansani ahdistuksen, mutta en voinut muuta kuin hampaitani kiristää. Yksi ei voi mitään, toiset sadattavat itseksseen, mutta eivät tohdi — — — kansan henki on sortunut ja hätääntynyt ahdistajainsa jalkojen alla. — — — Etsi niitä, jotka eivät valita, auta, kiihota toisia auttamaan ja kaiuta pelottava huuto yli koko maan, sitten kalistelkaa sota-aseita ja nostakaa jyrinä, joka pilvet halkaisee ja joka surevia Jumalia voimakkaasti liikuttaa! — —“

Väkevä Vahur ei puhunut enää. Henki irtaantui

huoaten voimakkaasta ruumiista.

Hänen kuolinvuoteensa ääressä seisoivat itkien hänen vaimonsa, Tambet vaimoinensa ja heidän poikansa Jaanus, joka silloin oli kahdeksan vuoden vanha. Vahuran leski ei kauan jaksanut raskasta samaan kantaa, vaan vaipui pari kuukautta myöhemmin rakkaan miehensä jälkeen hautaan. Myöskin Tambetin vaimo kuoli kahden vuoden perästä.

Tambet oli terävä, vilkas mies, joka rakasti liikku-
mista ja kokoamista, mutta ei huolinut isänmaan on-
nettomuudesta rahtuakaan. Hän osti itselleen kolme
nuorta palvelijaa, rakensi ison, kauniin asunnon, ul-
kokuoneita, teki tukevista hirsistä aidan pihan ympärille ja istutti pienen kasvitarhan majan seinustalle. Vähän etäämpänä asunnosta, parhaammalle kohdal-
le, raivasi hän metsää ja rupesti kunnollisesti maata
viljelemään. Vastoin Vahuran neuvoa, ei hän kartta-
nut Saksalaisia, vaan rupesti jo varhain heidän kiel-
tään oppimaan, kävi usein Tallinnassa ja Loodijärven
kartanossa kauppoja tekemässä ja tuomassa itselleen
tarvekaluja. Jaanus-poikansa pani hän heti Vahuran
kuoleman jälkeen Tallinnan luostarikouluun talvek-
si oppimaan. Hänen aikomuksensa oli kasvattaa po-

jasta Saksalainen Ha oppinut mies. Vahuran viimeiset varotukset unohti hän kokonaan.

Mutta Jaanus piti ne mielessään. Miesväki usein-kin uhohtaa kokonaan lapsuutensa ajan, sillä muuttuminen lapsesta nuorukaiseksi käy niin perinpohjaisesti, että se, mikä ennen on lapsen maailmana ollut, tuntuu heränneelle hengelle niin tyhjänpäiväiseltä, oikeastaan niin lapselliselta, että muisto siitä katoaa ja henki syntyy uudestaan. Mutta yksityiset tapaukset, jotka ovat lapsen sydämen sisimpää soppea liikuttaneet, kaikuvat vielä läpi miespolven ja herättävät iloisia tahi suruisia tunteita harmaapäisen vanhuksenkin mielessä.

Kun Jaanus ensimmäistä kertaa ajoi ahtaan, pimeän Harjuportin kautta Tallinnaan, katseli tämä raittiin metsän vapaa poika, osaksi ihmetellen osaksi tuskallisesti äärettömän korkeita, kivisiä huoneita, joiden rautaristeillä varustettuina akkunain takaa kuivat, kylmät kasvot kurkistelivat. Eikä kadun toisella puolellakaan näkynyt muuta kuin äärettömän korkeita, kivisiä huoneita, rautaristiakkunoita ja kuivia, kylmiä kasvoja akkunoiden takana. Jaanuksen rintaa ahdisti.

„Varjele vapautta!“ Nämä Vahuran viimeiset sanat kaikuivat hanen korvissaan. Mutta hän oli älykäs ja sukkela poika ja hän kätki mieleensä munkkien opetuksen, joka siihen aikaan oli ainoa tieto, jota voi saada. Kesällä taas samoeli hän entistä iloisempana kotiseutunsa metsissä.

III.

Jaanus oli kymmenen vuoden vanha, kun hän isänsä kanssa ensimmäisen kerran läksi Loodijärven linnaan, jonka maiden keskellä, niinkuin jo kerrottiin, oli Tambetin talo. Sen aikainen linnanherra, ritari Konrad von Raupen oli ymmärtäväinen isäntä, joka mieltyi viisaasen ja taitavaan Tambetiin ja joka häntä usein kutsutti linnaan kysyäkseen Tambetilta neuvoa.

Kun Tambet meni linnaan, jäi Jaanus yksin pihaan hevosten luo odottamaan. Hän istui lautakasan päälle, pani kädet rinnalle ristiin ja rupesi tarkastamaan kaikkea, mitä oli nähtävänä. Linnan vallin vieressä pihan sisäpuolella oli pieni muuri, jonka päällä yksinäiset vahtitornit kykkivät kuin vanhat ämmät. Keskellä pihaa ojenteli päärakennus nurkkia, savupiippuja, torneja ja tornein huippuja sinistä taivasta kohden. Kapeain, korkeain akkunain sisäpuolella hääräilivät ihmiset sinne ja tänne. Pihassa kävelivät veltoisti sotamiehet punottavina, nenät sinisinä ja tyttöjen kanssa, jotka nostivat vettä kaivosta, puhuivat kaikel-

laista pilaa. Se näkyi tyttöjä niin miellyttävän, että he yhteen ääneen räjähtivät nauramaan. Portin tornin aukosta pisti torninvahti esille ruostuneen vaskikypäränsä ja ruosteenkarvaisen nenänsä, joka niinkuin kuu vaaleain pilvein lomitse, paistoi harkean, harmaan partansa keskellä. Jaanus rupesi parran, nenän ja ruosteisen kypärän välistä etsimään silmiä. Turha vaiva. Poika etsi, katsoi väliin muualle ja etsi taas. — — — Samassa joku äkkiä kuin Taaran nuoli iski hänen jalkainsa väliin ja heleä ääni huusi: „Such, Tarapita, such!“ ja hirveä musta olento törmäsi niin äkkiä ystävämme päälle, että hän lensi seljälleen yli lautakasan. Heleä nauru kuului samassa aivan läheltä ja linnanherran lapset, kymmenen vuotias poika ja seitsenvuotinen tyttö kiiruhtivat pojan luo. Mutta tama oli jo ehtinyt nousta ylös, ja huomasi asian oikean laidan. Pahaksi onneksi näki hän ensimmäiseksi suuren koiran „Tarapiitan“, joka isäntänsä käskystä näin varomattomasti oli tavottanut pojan heittämää kiekkoa. Koira ei näyttänyt tätä kujettansa ensinkään katuvaan, sillä hän juoksi kuin hullu kiekko suussa ympäri pihaa. Nuori Raupen herra oli nauruun kuolla, mutta tyttölapsen katsanto kävi totiseksi. Hän astui Jaanuk-

sen luo ja kysyi osaanottavaisesti, eikö häneen sattunut.

Jaanus katseli ihmeen kaunista tytärlasta ja soper-teli, ettei hänellä hätää ollut.

„Se oli somaa!“ nauroi pieni nuoriherra ja taput-te-li Tarapiitan sileää selkää, joka köyristyi kuin käärme hänen kätensä alla.

„Häpeä, Oodo!“ nuhteli vakavana, pieni tyttönen. „Me olemme hänelle tehneet pahaa ja sinä vielä pilk-kaat. Kas se on kaunista!“

„Kaunista ja miehekästä!“ karjasi Oodo: „parasta tuommoisille. Ots’ kiinni! Kuin tuulijaispää yli lauta-kasan. Voi Tarapiita, kyllä se kävi sukkelasti! Voi, voi, voi!“

Nyt Jaanuksen kärsivällisyys loppui.

„Koirain ärsyttäminen vieraiden päälle on kelvo-ton teko“, hän sanoi vihaisesti: „sinä olet tyhmä poika, et mikään muu.“

Näin sanoen rupesi hän jälleen istumaan, pani kä-det rinnalle ristiin ja tuijotti kulmiaan rypistäen maa-han. Hänen pieni suojelijansa katseli häntä lempeästi hymyillen.

Tässä täytyy huomauttaa, että Jaanus oli kaunis,

sirkeä poika ja nyt oli hän puettuna parhaimpiin vaatteisiinsa.

Oodo kävi hyvin punaiseksi, polki maata ja puristi kätensä nyrkkiin.

„Kuinka sinä uskallat sanoa minua tyhmäksi pojaksi?“ huusi hän tulisin silmin.

„Sen sinä kyllä tiedät, — se on sinun oikea nimesi. Sinun nyrkkejäsi minä en pelkää, semmoiset on mul- la myöskin.“

Ja Jaanus näytti, että hänelläkin oli nyrkit.

„Minä ärsyttän Tarapiitan sinun päällesi, revitän sinut palasiksi!“

Mutta vaikka kyllä Tarapiita muristen todisti olevansa isäntänsä käskyille kuulijainen, ei Jaanus liikahtanut rahtuakaan, vaan sanoi levollisesti: „koeta!“

Oodo olisi ehkä pannut uhkauksensa toteen, mutta ennenkun hän ennätti sitä tehdä, astui jälleen pieni sovittaja riitaveljesten väliin.

„Häpeä sinä, Oodo!“ alkoi hän nuhdellen: „oletko sinä nyt ollenkaan ritarillinen? Sinä tahtoisit ärsyttää koiraa turvattoman vieraan päälle, vaikka sinä itse olet syyllinen. Ei isä niin tekisi. Sinun pitäisi aina ajatella isää. Isä pyytäisi anteeksi ja Tarapiita sai-

si pahantekonsa tähden kärsiä rangaistuksen. — Häpeä, Tarapiita, häpeä, etpä sinä ole yhtään parempi kuin muutkaan koirat. Tämäkö minun kasvattamiseni palkka on? Mene! minä en huoli sinusta!“

Tämä nuhde vaikutti sen, ettei Tarapiita enää murissut ja Oodo, vaikka vielä vihaisena, sanoi vähän ritarillisemmin:

„Hänen pitää kuitenkin taistella minun kanssani, sillä minun kunniani sen vaatii.“

„Minä olen valmis“, selitti Jaanus uljaasti ja nousi ylös.

„Te olette hirveän itsepäisiä“, valitti tyttönen ja tutki haikealla mielellä, eikö hän vihamiesten kasvoista löytäisi vähintäkään leppymisen merkkiä. Mutta kun ei hän niissä huomannut muuta kuin vihaa ja kiukkua, tarttui hän molempain käsiin ja sanoi suruisesti:

„Tässä te ette voi tapella kaikkein ihmisten näkyvissä; lähtekäämme puutarhaan.“

Mentiin sinne. Pehmeä, hiekkainen paikka, tiheäin pensasten välissä etsittiin taistelukentäksi ja viholliset asettuivat toinen toistaan vastaan. Mutta ennenkuin tuima ottelu alkoi, koitti pieni lepyttäjä vielä

kerran hyvällä saada jotain toimeen. Ottaen molempain kädet omiinsa, rukoili hän ystävällisesti ja suloisesti.

„Mutta, hyvät pojat, minua rupeaa itkettämään — miksi te minun mieltäni niin pahoitatte? (Hyväin poikain viha rupesi lauhtumaan). Hyvä, vieras poika, minun veljeni on niin hyvä, niin armas, tänäpäivänä vaan on hän vähän, hyvin vähän kiivas. Todellakin, hän on hyvä veli, häntä vaan minä pidän veljenäni. (Oodo hymyili tahtomattansakin.) Hyvä veli, minun vieras toverini on myöskin hyvä ja armas. (Jaanus hymyili tahtomattaankin). Teistä molemmista tulee hyvät ystävät. (Pojat katsoivat hetken altakulmien, mutta ei enää niin vihaisesti kuin ennen, toinen toisensa silmiin.) Todellakin teistä tulee vielä hyvät ja oivat ystävät ja minä olen teidän molempain ystävä. Minä rakastan teitä molempia (samassa pudisti kätensä poikain käsiä) siis, rakastamme kaikki kolme toisiamme — kuolemaan asti. Eikö niin?“

Nyt liitti tyttönen poikain kädet yhteen ja katseli hymysuin molempain silmiin.

Harvoin jäävät tällaiset sovittelemiset tehottomiksi ja hetken perästä meidänkin riitaveljet olivat

tehneet täydellisen sovinnon. Nyt Emiilia, joka oli tytön nimi, puolestaan nauroi molemmille ystäville.

Mutta järjetön Tarapiita sai nyt ottaa syykseen ihmisten pahatteot. Ensin nuhteli Emiilia lapsi ankarasti tuota täydellistä ja korkeasukuista koiraa. Sitten piti sen vieraan kunniaksi ja seuran huviksi tehdä kaikenlaisia temppuja. Se oli korkeasti oppinut koira ja taisi tehdä semmoisia opinnäytteitä, että uudet ystävykset nauroivat niin paljon kuin jaksoivat ja kiittivät luoja, joka Tariiputan oli niin suurilla lahjoilla varustanut.

Mutta koiran nimi ei ollut ensinkään Jaanuksen mieleinen. Hän taisi vielä Vahuran kertomukset ja oli tottunut kunnioittamaan Virolaisten vanhoja jumalia. Tämä johdatti hänelle mieleen Taivaantaaton, Taaran nimen, ja hän kysyi, kuka koiralle oli semmoisen nimen antanut.

„Tarapiitan nimi oli ennen „Tölp“, selitti Oodo nauraen, mutta kun se on niin taitava ja viisas koira, ei meistä se nimitys hänelle sopinut, vaan päätimme panna hänelle oikein komean nimen. Mutta kun emme itse sitä keksineet, kysyimme voudilta ja hän sanoi:

Minä muistelen talonpoikain ennen sanoneen epäjumalaansa „Taaraksi“ ja luulen että he nytkin vielä sitä salaa kunnioittavat. Talonpojille pelvoksi voitte nyt antaa koirallenne nimen „Tarapiita“, sillä saksan kielellä on „Taara“ „Tarapiita“. Ja siitä asti me sanomme Tölpiä Tarapiitaksi.“

„Kuka se vouti on?“ kysyi Jaanus.

„Kuka hän on? Eikös hän ole meidän vouti?“

„Ei, ei, minä kysyin, mikä mies hän on, onko hän Saksalainen?“

„Hitto sen tiennee! Hän itse puhuu rumaa saksan kieltä, sanoo „Pauerunt“, kun pitäisi sanoa „Bauernhund“, ja huutaa: „Hah, tu pitspu! hah, tu pitspu!“

Jaanus ei puhunut siihen mitään, mutta ei kutsunut Tarapiitaa milloinkaan nimeltä vaan rypisti kulumiaan, kun toiset Tarapiitan nimeä mainitsivat.

Oodo ei sitä huomannutkaan. Hän oli koiran hyvä ystävä ja leikki tämän kanssa kuin oman veljensä kanssa. He ottivat toisiaan kiinni, painivat rinta rinta vastaan, pyörivät maassa, heittivät kuperkeikkaa ja tekivät mutta lystikkäitä temppuja. Kerran nousi Oodo päänsä päälle pystyyn, levitti säärensä hajalleen ja huusi:

„Hyppää, Tarapiita!“

Ja Tarapiitan solakka, notkea vartalo lensi kuin nuoli jalkain välitse.

„Koeta sinäkin“, sanoi Oodo Jaanukselle. Jaanus nosti säärensä ylös, pani ne hajalleen ja huusi:

„Hyppää, Tölp!“

Mutta Tölp-Tarapiita pisti kielensä pitkälleen suusta, liikutteli otsakarvojaan, räpytteli keltaisia silmiään, katsellen isäntäänsä ja meni pensaan taakse.

„Aha!“ nauroi Oodo, „Tarapiita paheksuu Tölp nimeä. Miks’et sinä huutanut: Tarapiita. Tule tänne Tarapiita!“

Tarapiita tuli häntäänsä heiluttaen pensaan takaa. Poika ja koira heittäytyivät seljalleen maahan, Tarapiita ojensi jalkansa, ummisti silmänsä ja näytti raskeasti makaavan. Äkkiä huusi Oodo: „Fyyt, Tarapiita!“ ja molemmat juoksivat perättäin aika kyytiä.

Jaanus nousi jälleen jaloilleen, kun Oodo ja koira olivat menneet ja sanoi levollisella äänellä Emmille, joka oli eräältä lehdeltä löytänyt leppälinnun ja antoi sen kävellä valkoisten sormiensa välissä:

„Nyt minun pitää mennä pihaan, isä ehkä jo kaipaa.“

Emmi sulki varovasti kätensä, niin että leppälin-tu jäi vangiksi sinne, katsoi säälien Jaanusta ja aikoi jotakin sanoa. Mutta samassa hyppäsi Tarapiita pen-saasta ja töyttäsi tytön kättä niin kovasti, että hänen täytyi antaa leppälinnun lentää.

„Voi sinä paha Tölp!“ huudahti Emmi ja katsoi nau-raen Jaanukseen. Lasten silmät kohtasivat toisiaan. Pojan sydäntä lämmitti ja hänen silmänsä lausuivat: „Ihmeen viisas tyttö! Ja niin hyvä ja lempeä ja kaunis ja armas, ja — — —.“

Portti narisi ja vouti tuli näkyviin, huutaen linnan-herran lapsia, Oodo ja Tarapiita lähtivät kilvan juok-semaan. Mutta Tarapiita ei ollut ensinkään parantu-nut, eikä käynyt ymmärtäväiseksi kaikesta nuhtele-misestä. Oodon pisti päähän ärsyttää koiraa voudin päälle, jolloin Tarapiita haukkuen ja hypäten alkoi miestä piirittää. Tämä torjui käsin jaloin koiraa luo-taan, käänteli ja väänteli kuivettunutta ruumistaan naurettavalla tavalla, häristi ja karjui kymmeniä ker-toja „huuti! huuti! — mutta mitä huoli ilkeä viholli-nen! — Rapsis! — vaatekappale oli koiran hampais-sa, ja sen se ylpeästi toi isännälleen. Mutta tämä nau-roi kohti kurkkua, huolimatta Emmi nuhteista, joka

Jaanuksen kanssa myöskin oli paikalle ehtinyt.

Vouti katseli pahoilla mielin rikkirevityn nuttunsa helmaa ja sanoi: „koira olisi todellakin rangaistava“, katseli eläintä altakulmin ja sanoi, „kyllä minä sinulta kaulan katkaisen, suden syötti! Katso nyt, mitä se on tehnyt! Helma on rikki! kanz fei jerersst! Miksi ette te, nuori herra, sitä kieltänyt, se oli minut repiä kappaleiksi, kans fi heine alte schack! Hach tu pitzpu! hach tu-u pitzpu!“

„Voi Tarapiita, kulta Tarapiita!“ huusi Oodo nauraen, „Oman risti-isänsä helmaan tarttuu kiinni — hahaha — hach tu pitsfuu! hach tu pitsfuunu!“

Jaanus katseli tätä miestä, jota ei hän ennen ollut nähnyt ja äkkiä täytti sanomaton viha hänen sydämensä.

Hänestä tuntui kuin olisi hän tahtonut käydä kiinni tuon miehen rintoihin ja huutaa hänelle: „lurjus“, vasten silmiä.

Mutta ei voutikaan poikaa leppein silmin katsellut ja kun he portista pihaa astuivat, kysyi hän levollisesti Oodolta: „Kuka tuo poika on?“

„Niin, kuka hän on?“ kertoi Oodo ja ihmetteli itse, ettei hän vielä ollut muistanut kysyä uuden ystävänsä

nimeä.

„Kuule, mikä sinun nimesi on?“ kysyi hän, kun he linnanportaita ylös astuivat.

„Minun nimeni on Jaanus“, hän vastasi.

„Kenenkä poika sinä sitten olet?“ kysyi vouti.

Jaanus ei ollut sitä kuulevinaankaan. Voudin halveksiva ääni oli hänelle vastenmielinen.

„Etkö sinä kuule, minä kysyn, kuka sinä olet ja mitä sinä täältä haet?“ sanoi vouti jälleen. Jaanuksen talonpoikainen nimi ja se, ettei nuori herra häntä vielä tuntenut, antoi rohkeutta häpeämättömälle. Kuka tietää, olisiko hän nytkään saanut vastausta, mutta samassa antoi Oodo koiranruoskalla voudille lyönnin olkapäille.

„Kuinka uskallat sinä, koira, minun ystävätäni sillä tavalla puhutella“, torui Oodo ja asetti itsensä hämmästyneen voudin eteen.

„Ai, ai mistä minä tiesin, että hän on nuoren herran ystävä“, soperteli vouti, „minä luulin, minä luulin, joku kulkulainen — — — hein Pauerunt — — ai, ai, hyvä nuori herra, en minä niin olisi sanonut, antakaa anteeksi, hyvä nuori herra.“

„Kiireesti pois, koira!“ kärhenteli Oodo ja antoi hä-

nelle vielä pari lyöntiä mennessään.

„Oletko sinäkin ritarin poika?“ kysyi hän sen jälkeen Jaanukselta.

„Minä olen vapaanmiehen poika“, vastasi Jaanus ylpeästi.

„Asutko sinä tämmöisessä linnassa kuin meidän?“ tiedusteli Emiilia: „onko teillä myöskin puutarha ja piha?“

„Me emme asu tämmöisessä linnassa kuin teidän, vaan meillä on maja.“

„Ja puutarha myöskin?“

„Puutarha on myös.“

„Onko teillä hevosia ja palvelijoita?“ kyseli Oodo.

„On kyllä, suuret hevoset ja väkevät palvelijat. Mutta voutia ei ole.“

Samassa astuivat ritari von Raupen ja Tambet linnan ovesta portaille. Nähdessään lapset sanoi ritari:

„Aha, mistä te tapasitte tuon toverin? Kuka se on?“

„Se on meidän ystävämme, Jaanus“, vastasivat Oodo ja Emiilia yht'aikaa.

„Hänellä on myöskin linna ja hevoset ja palvelijat“, huusi Oodo.

„Ja puutarha ja piha on hänellä myöskin“, lisäsi

Emiilia.

„Ohoh!“ nauroi ritari: „ompa hän oikein rikas ystävä! Kuka hän sitten on?“

„Se on minun poikani, Jaanus“, sanoi Tambet, nauraen. Linnanherran lasten osottama ystävyys Jaanukselle miellytti häntä suuresti.

„Vai niin? Vai sinun poikasi?“ Linnanherra sanoi Tambetia sinuksi. „Sinulla on sievä poika, kaunis poika. Se täytyy myöntää. Kuinka vanha?“

„Kymmenen vuoden vanha, herra.“

„Vai niin, vai kymmenen vuotta. Mutta olkaa, lapset, hyvät ystävät keskenänne, kun yhteen satutte. Onko niin mitään oppinut?“

„Hän on ollut kahtena talvena luostarikoulussa.“

„Kuulkaa vaan, älykäs poika. No, olkaa hyvät lapset. Hyvästi Metsä-Tambet, hyvästi!“

Ritari nyykäytti päätään ja Tambet kumarsi syvään.

Jaanus heitti uudet ystävänsä hyvästi kättä antaen. Luvattiin jälleen tavata ja leikkiä paljo yhdessä. Sitten istuivat, isä ja poika, hevosten selkään ja ajoivat rivakasti kotiinpäin.

Heidän mennessään kysyi Tambet pojalta:

„Onko sinusta hupaista tulla taas toisen kerran minun kanssani kartanoon?“

„On kyllä.“

Kun oli hetken matkaa ajettu, kysyi Tambet uudelleen:

„Olivatko linnanherran lapset hyvin ystävällisiä?“

„Olivat kyllä. Mutta muuten eivät olleet aivan niinkuin me olemme.“

Kun ne olivat ehtineet lähelle kotia, kysyi Jaanus:

„Annatteko, isä, minun jonakuna päivänä lähteä yksin ajamaan meidän suurella hevosella?“

„Minne sinä aiot mennä?“

„Metsään, muuten vaan ajamaan.“

„Ehkä myöskin linnaan?“

„Ehkä toisinaan sinnekin.“

„No, jos minä sitten antaisin sinulle luvan.“

IV.

Tambet lupasi ja Jaanus ajoi usein, lopulta melkein joka päivä linnaan. Lapsista tuli hyvät ystävykset — nuoruuden ystävyys kestää kaikkein kauemmin, mutta kun se kerran rikkoontuu, harvoin se sitten enää tulee ehjäksi. Ja se voi pian rikkoontua. Pieni riita vaan ja kaikki hajoaa, mitä ennen oli rakennettu.

Jaanus oli viidentoista vuoden vanha. — Yhtenä päivänä istui hän oriinsa seljässä, jonka hän oli entisen, vanhan hevosen sijaan saanut syntymäpäivälahjaksi — ja ajoi yksinänsä linnaan päin. Lähellä linnaa tuli hänen vastaansa kaksi muuta ratsastajaa, Oodo ja Emiilia. Molemmilla lapsilla oli pienet, sävyisät hevoset, Oodolla punainen, Emmillä valkoinen.

Tarapiita ratsasti omilla jaloillaan.

„Näetkö, Jaanus!“ huusi Oodo jo kaukaa, „näetkö, minkälaisen aasin seljässä minun pitää ajaa. Piiska ja nahka soivat, mutta sukkelampaan tuo raato ei liiku. Oikein aika lehmä! Tuoss’ on, näetkö — soo, noo! Noo! Nonoo!“

Viheltäen, kieltäen laksuttaen ja piiskaa läiskyt-

täen, alkoi poika piestä eläinraukkaa, joka kaikin voimin koitti kiirehtiä, mutta, joka ei epätasaisella maalla paljon päässyt eteenpäin.

„Minne te aiotte ajaa?“ kysyi Jaanus seisottaen taitavasti oriinsa.

„Voi, Jaanus!“ valitti Oodo, myöskin seisottaen. „Et usko, kuinka huonosti minulle tänä aamuna on käynyt. Ajattele, me väittelimme Emmi kanssa, kuka meistä paremmin ratsastaa, ajattele, Emmi kanssa, joka ei henno hevoseensa koskeakaan!“

„Sinä kehuut, että sinä lehmän seljässä ajat kiireemmin kuin minä pienen hevoseni seljässä“, selitti Emmi, joka myöskin oli paikalle ehtinyt.

„Mitä siitä väittelee“, nauroi Oodo. „Hyvä, me löimme vetoa ja pyysimme voutia riidanratkaisijaksi.“

„Eikö teillä parempaa riidanratkaisijaa ollut“, pilkkasi Jaanus.

„Toiset eivät ymmärrä mitään. He hämmästyvät, kun heidän kanssaan rupeaa puhumaan. He ovat oikeita lampaita. „Mistä minä tiedän, nuori herra?“ sanoo moni, kun häneltä kysyy, onko hän koira vai kissa? „Eikös nuoret herrat aja molemmat niin kauniisti

kuin enkelit“, vastaa toinen. Hyi, (Oodo sylkäsi) minäkö ajaisin kuin enkeli. Ja kysy vanhalta, harmaapäiseltä portinvahdilta, niin hän urisee: „Tepä kiidätkä eteenpäin kuin oriilla!“ Mutta vouti, hän on terävä mies, olkoon muuten, kuinka suuri koira tahansa. Aina hän neuvon tietää. Hän sanoo: „Ottakaa molemmat aivan samallaiset hevoset, pankaa edeltäpäin määrätty ajomatka, kyllähän sitte näette, kuka ennen perille ennättää.“ Minä annoin iloissani vouldille piiskalla pari läimäystä, juoksin talliin ja aioin valita sieltä tulisimmat oriit, mutta suostuikos Emmi siihen? Hänen jänistävän neuvonsa mukaan, me istuimme näiden unikekojen selkään, kun ei Emmi muuten olleenkaan olisi ruvennut.“

„Minä pelkäsin sinun puolestasi yhtä paljon kuin omasta puolestani, enkä tohtinut ruveta tulisten hevosten kanssa ajamaan“, sanoi Emmi tyynesti „ethän sinä vielä ole mikään täydellinen ratsastaja.“

„Täydellinen ratsastaja, täydellinen ratsastaja“, matki Oodo pahalla tuulella, „sinä sitten tiedät, mikä täydellinen ratsastaja on! Kunpa vaan minulla olisi tulinen orit, jolla ajaisin — niin ei kukaan minua saisi kiinni! Minä lentäisin kuin tuuli — soo! noo! soo!“

Oodo antoi innossaan pienelle hevoselle odottamattomia piiskan lyöntejä, niin että eläinraukka säikähtyneenä alkoi hypätä.

Jaanus ja Emmi silmäisivät toisiansa, joka osoitti, että kumpikin paheksui Oodon puheita ja käytöstä.

„Onko teidän kilpa-ajonne jo loppunut, vai tulinko minä teitä keskeyttämään?“ kysyi Jaanus.

„Se on yhdentekevä“, sanoi Emmi äkkiä, „meidän kilpa-ajomme jäi kyllä kesken, mutta me voimme sen toisella kertaa uudistaa. Me aioimme ajaa Pärdi erakon luo!“

„Ethän vaan keskeyttänyt?“ huusi Oodo, „minä olin kappaleen matkaa edellä ja olisin voittanut.“

„Mutta ennen sitä olisit sinä ajanut hevosesi kuo-
liaaksi ja itsekin olisit ollut hengen vaarassa“, sanoi Jaanus totisesti.

„Se surkea loppu ei kuitenkaan olisi estänyt minua voittamasta.“

„Kuinka niin?“

„Minä olisin istunut Tarapiitan selkään.“

„Ja sittenkin voittanut.“

„Sen uskon. Mitä sinä arvelet, Tarapiita.“

Tarapiita alkoi hypätä, joka todisti, että isännän

luottamus häntä todella liikutti.

„Kuule, Oodo, meidän kilpa-ajomme voi tällä kertaa jäädä“, alkoi Emmi ja lisäsi, kun Oodo jälleen rupesi huutamaan, „ja minä tunnustan, että sinä olet voittanut. Mutta me voimme nyt muuten vaan ajaa Pärdi erakon luokse. Etkö sinä, jaanus, tule mukaan?“

Jaanus olisi ollut hyvin tyytyväinen tähän ehdotukseen, mutta Oodo huusi jälleen:

„Minä en aja askeltakaan, en yhtään askelta tuon luuskan seljässä.“

„Mutta Oodo —“

„En aja, ennen lähden jalkaisin kotiin.“

„Eihän meidän nyt tarvitse ajaa kiivaasti“, koitti jaanus, „me ajamme käyden toistemme rinnalla ja kerromme satuja.“

„Enkö minä ymmärrä“, ärjäsi Oodo, „sinun on kylä hyvä käyden ajaa. Sinun oriisi astuu kahta vertaa pitempään kuin minun hevoseni. Mutta kuule, minä tiedän hyvän neuvon, jos tahdot suostua.“

„Minkä neuvon?“

„Näetkös, ota sinä minun hevoseni, minä istun sinun oriisi selkään, ja sitten ajamme käyden niinkuin tahdot.“

Jaanus rypisti kulmiaan. Hän oli ehkä salaisesti toivonut saavuttavansa Emmiä suosion kauniilla oriillaan ja taitavalla ajamisellaan ja epäili nyt, piti-
kö hänen täyttää häpeämättömän pojan tahtoa. Hän
katsahti Emmiä lempeisin silmiin ja huomasi niissä
äänetöntä pyytämistä. Siinä oli kyllä. Mutta vielä piti
toisella tavalla koittaa.

„Kuule Oodo, minun oriini on sangen tuhinainen, eikä
siedä koskemista. Minä pelkään — — —“

„Sinä pelkää, että se heittää minut maahan?“

„Istukaamme yhdessä selkään.“

„Niinkuin varikset kirkonkatolla?“

„Me ajamme kyllä muutenkin hiljaa.“

„Ja Jaanus kertoo tarinoita ukostansa“, lisäsi Emmi.

„Ja sinä hoidat suitsia ja minä pidän hännästä kiinni. Kenenkä te tahdotte tehdä narriksenne? Anna minä istun sinun oriisi selkään, ota sinä minun hevoseni — muuten minä lähdän menemään suoraan kotiin.“

Ja näyttääkseen, että hän aikoi uhkauksensa toteuttaa, käänsi hän hevostansa. Jaanus etsi jälleen neuvoa ja varotusta lempeistä tytön silmistä. Ja itse-
päinen poika sai kun saikin seurata omaa tahtoansa.

Jaanus hyppäsi huoaten hevosen seljästä maahan ja auttoi Oodoa ylös. Itse hän istui väsyneen pikkuhevosen selkään. Hänen pahamielensä haihtui, kun hän sai katsella Emmin suloisia kasvoja.

„Hyvä, Oodo“, pyysi Emmi sydämellisesti: „jää meidän luoksemme, me ajamme kauniisti yhdessä. Jaanus, rupea nyt kertomaan ukostasi.“

„Puhu siitä, kuinka hän surmasi susilauman ja ripusti ne raadot puuhun“, jatkoi Oodo, ylpeästi katsellen alas korkealta istuimeltaan.

Jaanus käänsi hevossensa Emmin viereen ja alkoi kertoa. Mutta tuon tuostakin hän levottomasti tarkasteli Oodoa. He ajoivat ruohoin ja kukkasten yli tietä, joka yhä vielä oli epätasainen.

Kahden virstan päästä tultiin metsään, jossa Pärdirakon asunto oli.

Jaanus juuri kertoi sitä, kuinka väkevä Vahur etsi parasta puuta ripustaaksensa susien raatoja oksiin, kun hän yht’äkkiä keskeytti ja rypisti kulmiaan. Oodo oli jo kappaleen matkaa oriin seljässä edelle ajanut. Nyt kannusti hän äkkiä hevostaan, vihelsi ja läksi kuin tuuli menemään. Tarapiita haukkuen perässä.

„Oi Jumala!“ huusi Emiilia, säikähtäen.

„Kiiruhtakaamme niin pian kuin ennätämme perässä“, huusi jaanus ja alkoi ajaa täyttä vauhtia. Mutta hetken perästä näkivät he, kuinka tulinen hevonen Oodon kanssa hyppäsi korkealle nousten yli leveään haudan ja heti sen jälkeen, juoksi tyhjänä eteenpäin ja katosi viidakkoon.

He löysivät Oodon hengettömänä makaavan maassa. Tarapiita nuoleskeli mukaan isäntänsä silmiä.

Jaanus kumartui elottoman pojan puoleen, paljasti rinnan, pani korvansa sydämen kohdalle ja sanoi, nousten ylös: „hän on vaan pyörtynyt.“

„Mutta hän virkoaa jälleen ja tulee terveeksi“, kysyi Emmi hätääntyneenä.

„Kun hän herää, ei hän varmaankaan enää tunne mitaan kipua. Mutta nyt meidän pitää viedä hänet Pärdi-erakon luo. Istu sinä jälleen hevosen selkään ja ota minun hevosen mukaasi. Minä kannan Oodoa, kyllä hänet jälleen eloon saamme.“

Näin sanoen nosti hän hengettömän pojan tukeville käsivarsilleen ja alkoi häntä kiireesti viedä erakon majaa kohden. Emmi, hevoset ja Tarapiita seurasivat jäljessä.

V.

Vanha erakko, jota kansa Pärdiksi nimitti, mutta, jonka oikea nimi oli Bartel von Löwenklau, istui luolansa ovella, matalalla puupenkillä, nojasi selkäänsä kallioseinää vasten ja piti ristissä käsin toisesta polvestaan kiinni. Hän katseli, vanhan, ymmärtäväisen näköisenä, puiden ennen putoamista, kun hiljainen tuulenhenki niitä liikutteli. Äkkiä kohosi raskaampi tuuli läpi metsän, oksat painuivat, lehdet kahisivat sekavammin, moni putosi kierrellen maahan. Nämä olivat samallaisia kuin toisetkin, mutta näitä murti odottamaton tuulenpuuska — — — Ja tämän häirityn rauhan jälkeen vinkui tuuli lakkaamatta ja sekaantuneet lehdet kohosivat maasta, pudoten jälleen rauhallisesti entiselle paikalleen.

„Monen täytyy langeta, olkoot sitten hyviä tahi pahoja“, puhui vanha mies itsekseen: „oikeus ei aina saa maailmassa vallita. Moni hukkuu avuttomana hädän käsissä ja toinen antaa hänen säälimättä hukkuu. Kuka tietää, kuinka pian hänelle itselleen voi samoin käydä? Ei pitäisi onnettomuutta surra, ei pitäisi, ei pi-

täisi — —“

Vanhus pudisti päätään ja vaipui ajatuksiinsa. Enn-
tiset, aikoja sitten eletyt ajat, nuoruuden elo ja ilo, joh-
tuivat hänen mieleensä. — — — —

Nuori ritari ajoi komean ratsun seljässä taistelu-
tanterelle. Hänen korkea, miehekäs vartalonsa miel-
lytti kaikkia, kauniimpia naisiakin. Hänen voimakas
käsivartensa kukisti ylpeät vastustajat, hänen nimen-
sä tuli kuuluisaksi, ja hänen maineensa levisi kauas.
Mutta iltasilla istui hän rauhallisessa, hyvänhajuisil-
la tuoksuilla täytetyssä kammiossa ja kivikova sotilas
heltui armaisen jalkainjuuressa, lempeäluontoiseksi,
kuiskailevaksi rakastajaksi. — — —

Mutta innostunein mielin puristi nuorukainen
jäähyväisiksi suloisen armaansa kättä, urostöitä ha-
lusi hän toimittaa. Hän lähti kaukaisiin, vieraisiin
maihiin, puolusti isänmaataan ja teki itsensä vihollis-
ten hirmuksi, kunnes kerran tulisessa taistelussa ka-
valan vihollisen nuoli sattui hänen rintaansa ja hän
kaatui hengettömänä hevosen seljältä. Sodan pauhu
hiljeni. Armelias maakansa löysi haavoittuneen rita-
rin kylmältä sotakentältä, nostivat hänet ylös ja vei-
vät kotiin.

Kuume ahdisti monta viikkoa nuorta, voimakasta ruumista, surma kalisti kylmää viikatettaan vuoteen vieressä, luki hetket, milloin olisi sovelijasta leikata poikki jännitetyn elonlangan. Mutta suloiset neidon silmät valvoivat, pehmeät, vireät kädet hoitivat lempeästi kaunista sairasta, kohensivat kovaksi käyntyttä vuodetta, kostuttivat kuivaa suuta makuisalla juomalla, houkuttelivat lääkkeiden avulla elonvoimat jälleen takaisin. Ja pahansuopa haltija vuoteen ääressä pisti äristen viikatteensa selkänsä taakse, peräytyi joka päivä askel askeleelta oveenpäin, kunnes vihdoin yli kynnyksen astui ja siitä kolkkoon kotiinsa pakeni.

Eräänä aamuna avasi sairas silmänsä ja huomasi kaksi kaunista silmää, jotka hymyillen olivat kumartuneet hänen puoleensa, ja nyt hämmästyneenä jälleen katosivat.

„Elä pakene, enkeli!“ kuiskailivat sairaan huulet: „oletko sinä minun Helenani?“

Mutta kauniit silmät eivät enää palanneet takaisin.

Paranevan ritarin nuoruuden voimat rupesivat häpeämään, palasivat rohkeasti takaisin, tarttuivat

kivun hapsista kiinni ja ärisivät:

„Nyt ei sinulla enää ole valtaa.“

Parin päivän perästä nousi nuorimies terveenä vuoteeltaan ja sai paranemisestaan kiittää Jumalaa ja armahtavia ihmisiä. Sitten otti hän matkasauvansa ja lähti kunnon maanrahvaan onnentoivotusten seuraamana pois. Kaksi kaunista silmää katselivat hänen jälkeensä ja suloiset huulet kuiskasivat:

„Hän lähtee Helenansa luo.“

„Minun rintani oli täynnä iloa ja toivoa ja jalat tuntuivat niin keveiltä ja matka joutui niin hupaisesti“, jupisi vanhus itsekseen; mutta kohta sen jälkeen kävi hän murheellisemmaksi ja pää painui alemmaksi.

Hän löysi morsiamen toisen miehen sylissä, maansa vihollisten sortamana, linnansa poltettuna. Hän meni luostariin, mutta munkkien ulkokullaisuus ja kotoinen huono elämä, tekivät luostarielämän hänelle vastenmieliseksi. Hän ei enää tahtonut olla ihmisten parissa, hän kuljeskeli kauan siellä täällä, tutki luontoa ja sen salaisuuksia. Vihdoin joutui hän Vironmaalle ja löysi siellä toivomansa lepopaikan.

Hänen luolansa oli matala ja muutenkin iloton. Mutta pieni kirkas puronen juoksi siinä lähellä, ran-

nan tuoksuavain kukkasten kuvastimena. Kukkaset ihailivat jalouttaan läikkyvissä laineissa ja kuiskailivat keskenään: „Ui, ui, kuinka pieniä, hentoisia me olemme! Ui, ui, kuinka kauniin karvaisia ja hyvänhajuisia! Ui, ui!“ Kukkain ympärillä kohosivat korkeat, komeat puut pilvein tasalle, tyynnyttivät tuulia ja houkuttelivat kostuttavan sateen maahan. Ja kun tuulenhenki kohosi oksissa, liikuttelivat ne niitä hyvillä mielin, ja lehdet kahisivat: „Ohoo, ohoh, tuulenhenkinen, lietso, minkä jaksat! Ilman sinutta me mätänemme. Lietso, lietso vienosti, hellästi. Ooh, kuinka tuntuu hyvältä, ohohoh! Ohohohooooh!“

Vanhus oli taitava luonnontutkija, joka ymmärsi käyttää metsän kasveja parannusaineiksi. Hän oli laajalta ympäristössä tuttu köyhän kansan lääkärinä ja häntä kunnioitettiin yliluonnollisena ihmeentekijänä. Hän ei pitänyt salassa yrttien luonnollista parannusvoimaa, eikä koittanutkaan kansalle noituutta harjoittaa. Sittenkin talonpojat luulivat varmasti, että hän ymmärsi yliluonnollisia asioita ja oli yhteydessä henkien kanssa, ja kunnioittivat häntä sitä enemmän.

VI.

Pian ehti Jaanus taakkoineen ja seuralaisineen erakon luolalle, jossa hän laski yhä vielä tainnuksissa olevan Oodon pehmeälle nurmelle. Pärd-erakolle selitti hän lyhykäisesti ja kunnioituksella, mitä oli tapahtunut.

Vanhus nousi ylös, astui luolaan ja tuli pian takaisin pieni rohtopullo kädessä. Tämän pullon suun asetti hän Oodon nenään. Kun kostea, väkevä haju oli tunkeutunut tunnottoman pojan sieramiin, rupe- si hän itseään liikuttamaan, hengitti syvään ja aukasi silmänsä.

„Hän virkoo jälleen?“ huusi Emmi ja tarttui riemulla molemmin käsin veljeensä kiinni.

„Voi sinä hyvä Oodoseni!“

Oodo katseli silmät seljällään ympärillä seisovia, nousi istumaan ja koitti johtaa mieleensä asian oikeen laitaa.

„Ei suinkaan sinulle kovin pahoin käynyt, hyvä, kulta veliseni?“ lausui Emiilia osaanottavasti ja silit- teli veljen poskia.

Poika katseli ihmetellen sisartansa ja soperteli:

„Mikä hätänä, milloin minä vaarassa olin?“

„Kun tuo pahakurinen hevonen sinut heitti seljästään.“

„Eikä sinua hävetä“, pilkkasi erakko ystävällisesti, „sinä nuori ritari, putoat hevosen seljästä, ja unhotat heti semmosen tapauksen! Oikea ratsastaja suree semmoista häpeätä koko elinaikansa.“

Nyt alkoivat vähitellen nuoren ratsastajan sekavat ajatukset jälleen selvitä. Mutta jota enemmän ne selvisivät, sitä enemmän kasvoi kärsimättömässä mielessä myöskin viha ja leimahti kuin kuiva katajapensas vihdoinkin ilmituleen. Poika hyppäsi pystyyn, työnsi sisaren tuimasti syrjään ja huusi tulta säihkyvin silmin.

„Miksi en rohkene minä enää silmiäni näyttää? Kenelle? Teille penikoille? Jos minä tahdon, niin te kaikki saatte piiskan siimasta. Tulkaa sitte häpäisemään! Ja voi, kun minulla olisi käsissäni tuo hiiden orit, joka minut kaasi, kyllä minä sitä kiduttaisin! Hienoksi minä sen hakkaisin, niin että nahka seljästä maassa riippuisi. Sitten minä nauraisin. Odota, pahantekijä, odota, odota, kyllä minä sinut vielä käsiini

saan!“

Poika kiristi hampaitaan ja ojensi uhaten rusikka-keppiä.

Sitte huomasi hän Jaanuksen ja huusi:

„Mitä sinä minuun tuollalailla tuijotat! Kuka sinä olet? Talonpoika, koira sinä olet. Sinun se häpeämätön orit oli, ja jos en minä sitä saa käsiini, niin minä lyötän sinua (Jaanus katsoi minun rypistäen uhaten toisen silmiin). Katso, katso, koira! Kyllä vielä näet. Armosta minä sinulle kerran ehjän nahan lahjoitin, mutta nyt se on sinun edessäsi. (Jaanus puristi kätensä nyrkkiin ja astui palavin silmin myöskin askeleen likemmäksi, niin että molemmat seisoivat rinta rinta vasten.) Uskallatko minuun koskea. Ja jos sinä vielä kerran linnaan astui, niin annan minä koirain sinut rikkirepiä, ettei sinusta muuta jäljelle jää kuin sinun kerjäläisryysysi — — —“

Siihen loppuivat sillä kertaa Oodon uhkaavat ennustukset, sillä samassa pimitti Jaanuksen käsivarsi hänen silmiänsä, läiskyvä lyönti pani posket punottamaan, jalat horjumaan ja suun tukkoon. Emmi huudahti ja kalpeni kauhusta ja erakko työnsi Jaanuksen etäämmälle, hänelle tasaisesti lausuen:

„Ajattele, mitä teet, poika! Aiotko täydellä järjellä syöstä itsesi turmioon?“

Jaanus nojasi äänettömänä, silmät maahan luotui-
na, kallioseinää vasten.

Mutta Oodo kiirehti uhaten: „kyllä minä kostan!“
hevosensa luo, nousi selkään ja lähti kauheasti sadatellen ajamaan kotiinpäin. Emmi jäi ensin neuvo-
tonna seisomaan ja katseli pelvolla veljensä jälkeen
ja pyysi sitten hiljaisesti erakkoa auttamaan itseänsä
hevosensa selkään. Vanhus teki niin, antoi hänelle suit-
set käteen ja sanoi:

„Ole nyt hyvä lapsi, Emmi, koita joutua yhdessä
Oodon kanssa linnaan ja puhu oikein asia isällesi.
Koita estää onnettomuutta, jonka kiivas poika voi ai-
kaan saada.“

Emmi nyykäytti äänettömänä päätään, ojensi hy-
västi heittäen erakolle pienen, valkoisen kätensä ja
sanoi arasti katsoen Jaanukseen:

„Jää hyvästi, Jaanus.“

„Hyvästi“, vastasi hän jyrkästi, katsomatta kertaa-
kaan ylöspäin.

Emmi rupesi hevosta ajamaan ja lähti veljen jäl-
keen.

Jaanus ei liikahtanut paikaltaan, vaan katseli katkerasti näkyvistä katoavan ajajan jälkeen. Pojan sydämeen tunkeutui salainen katumus ja mielipaha. Katumuksen ääni soimasi häntä: „Sinä olet kevytmiehisesti menettänyt kalliin aarteen. Sinä olit tyhmä, Jaanus oikein tyhmä, ei rahtuakaan miehen mieltä. Häpeä, häpeä!“ Ja pahamieli irvisteli katumuksen seljän takana ja kuiskasi ilkeästi: „Mitä sinä vielä odotat. Riennä pois, piiloudu kymmenen lukon taakse, ettei kukaan näe sinun tyhmää tekoasi!“

Pärd-erakko tarkasti hetken aikaa poikaa, sitten laski hän kätensä tämän olalle ja sanoi lempeäsi:

„Noh, nuori ystävä, jäätkö sinä minun luokseni vielä vieraaksi, vai alatko lähteä kotiisi?“

Jaanus astui kallion seinukselta ja mutisi: „Kotiin, kaikin mokomin kotiin!“

„Kuule, sinulla ei nyt muutenkaan taida olla niin paljon ajanvietettä, kun et enää voi mennä linnaan — vai lähdetkö sinä pyytämään anteeksi?“

„En lähde.“

„Ja heität ystäväsi?“

Jaanus kohotti olkapäitään.

„No kuule, tule sitte toisinaan minun luokseni. Si-

nä olet minun mieleiseni. Minä opetan sinulle yhtä, toista — sotataitoakin. Tahdotko?”

Jaanus kiitti lupauksesta ja aikoi lähteä. Hän häpesi vanhasta äkkipikaisen tekonsa tähden.

„Sano minulle suoraan“, kysyi erakko: „olivatko nämä ystävät sinulle todella rakkaat?”

Jaanus pyyhkäsi otsaansa, loi sitten kirkkaan katseensa vanhuksen silmiin ja vastasi vakaasti:

„Olivat kyllä, mutta minä en ollut heidän vertaisensa. Ei sovi meikäläisille olla ystävytydessä semmoisten ihmisten kanssa.“

„Kuule, tuo oli ymmärtäväisesti vastattu. Ethän sinä sitten liikoja katunekaan!”

„Mitä siitä katua. Mitä on tapahtunut, se on tapahtunut. Jääkää hyvästi. Minun pitää mennä hevosta hakemaan.“

Erakko, jonka mieleinen poika todella oli, ojensi hänelle ystävällisesti kätensä.

„Ja sinä tulet taas minun luokseni?”

„Tulen kyllä, jos lupaatte.“

„Ja koska?”

„Niin pian kun vaan sopii. Hyvästi!”

„Ja Jumalan haltuun.“

Jaanus lähti menemään. Vanhus katseli hänen jälkeensä ja lausui itsekseen: „Tuosta pojasta tahdon minä vielä jotakin tehdä!“

Sen jälkeen meni hän luolaansa.

VII.

Viiden vuoden kuluttua.

Eräänä kauniina kesäaamuna oli Loodijärven linnassa iloa ja elämä. Paljo vieraita kartanonherroja oli ympäristä kokoontunut suuriin metsästyspitoihin, jotka ritari Konrad von Raupen oli valmistanut lastensa huviksi. Linnan salissa istuivat nuoret ritarit, alhaalla pihassa kuljeskelivat kannuspojat ja palvelijat.

Nuorten herrain puheet eivät olleet juuri arvokkaita. Siinä seurassa, jossa nuoret ihmiset pitävät iloa, siinä ei ole paljo järkevyydestä puhetta. Käykäämme pihaan. Asettukaamme palvelijain joukkoon, kuulkaamme, mitä he haastelevat.

He kertoivat urostöistään Wenäläisiä ja Litvalaisia vastaan, jonka sotapäälliköt kävivät Liivin ja Viironmaata ahdistamassa. Ei kukaan kiittänyt suoraan itseään, sillä sitä ei uskota, joka suoraan itseään kiittää. Ei, meidän sotamiehet olivat toki viisaampia. Jokainen kiitti omaa isäntäänsä, joka oli kuin jalopeura aina tunkeutunut vihollisten kantapäille, tappanut

niitä kaksi tusinaa, haavoittanut kuolettavasti kaksi tusinaa, pudottanut hevosen seljältä maahan yhtä paljo ja ajanut pakoon muutamia tusinoita. Mutta — — — mutta — — — — — nyt ajatteli kertoja itseään.

Mistä olisi isäntä saanut kaiken voiman ja väkevyyden, jos ei hän, kertoja itse, olisi hänelle antanut viisaita neuvoja? Kuinka vihollisten juonet olisivat tyhjään tauonneet, jos ei hän, kertoja itse, olisi isäntää surman suusta pelastanut. Ja helppo oli toisten miesten pitää puoliaan taistelussa, kun kertoja ensin oli rohkeimman vihollisen surmannut.

Näin puhuivat ja valehtelivat palvelijat, minkä ennättivät. Mutta kaikki eivät sittenkään puhuneet pelkkää valhetta.

„Te tunnette jo kaikki ritari Kuuno von Reinthalin“, huusi oivallinen, jäntevä, punakka mies, jota tukan ja parran värin mukaan sanottiin „Reposen Reimuksi“, „kas siinä on nuori mies, jonka ymmärrys vetää vertoja kymmenen harmaahapsisen vanhuksen järjelle. Ja hän vasta on sotilas. Minä sanon, että — — — että — — — minäkin pian lähtisin häntä pakoon — — — niin noh, en minä lähtisi, sillä en minä pakene ketään — — — mutta minä tarkoitan, että rohkeutta siltä

kysytään, joka semmoista miestä vastaan lähtee.“

„Hohoho!“ nauroivat miehet taitavan kertojan ympärillä ja koko joukko halusi kuulla enemmän nuoren ritarin, Kuuno von Reinthalin urostöistä.

„Meillä oli“, alkoi kertoja ja kierteli punaisia viiksiään. Meillä oli viime kesänä kuumat päivät, sillä Lättiläiset eivät sinä vuotena herenneet meitä ärsyttämässä. Kun ihminen hääreälee semmoisissa toimissa, on hänellä ikäänkuin terävämpi silmä ja terävämpi nenä.

„Niin, niin jäneksen silmä ja hirven nenä“, pilkkasi yksi kuulija joukosta.

„Ei, ei minä puhun tosin asioita. Todellakin terävämpi silmä ja terävämpi nenä, sillä piti nähdä eteen­sä mitä tapahtui. Ja tapahtuipa eräänä kauniina päivänä, että linnaan juoksi kaksi talonpoikaa, jotka olivat kaukaa tulleet. He huusivat: „Lättiläiset tulevat!“ Ja nytkös hälinä syntyi. Kaikkiin tuli pelko ja vavistus. Minä yksin nostin pääni pystyyn — — —“

„Aioit varmaankin vavisten ja varpaillasi hiipien kurkistaa muurin yli“, pilkkasi jälleen joku kuulijoista.

„Ei, ei se on ihan totta! Minä yksin nostin pääni

pystyyn ja sanoin: „Tulkoot, kyllä me ne karkoitamme!“ Noh, Ritari, joka minut tunsu ja tiesi, etten minä pelkää pääpiruakaan, sanoi: „lähde sinä vakoomaan!“ Minä tamman selkään ja kuin tuuli menemään. Tuli tiellä vastaan pakenevia talonpoikia, vaimoväkeä ja lapsia mukana; rääkyivät kuin varikset: „suojelkaa nyt, ritari, työjuhtianne“ ja katsoivat vihaisesti minuun, joka uljaan oriin — — —“

„Tamman seljässä“, ojensi joku kuulijain joukosta.

„Ei, ei se on ihan totta! Katsoivat niin vihaisesti minuun, joka uljaan oriin seljässä hyökkäsin eteenpäin kuin sotajumala.“

„Mitä sinä itsestäsi niin kiität“, huusi joku joukosta, „puhu, mitä sinun isäntäsi teki ja hyökkää itse minne tahdot.“

„Odottakaa, siitähän minä puhun, siitähän minä puhun. Minä löysin kohta Lättiläiset, kiirehdin linnaan takaisin ja me panimme portit kiinni.

Pian olivat rosvot paikalla ja rupesivat talonpoikia, joita me emme enää ennättäneet päästää sisään, hovin vuoksi pieksämään ja surmaamaan. Nämä ihmisraukat kuolivat pian pelkoon ja ahdistukseen. He eivät ymmärtäneet rukoilla, sillä uskoa heillä ei oi-

keastaan olekaan, muuten vaan vannoivat ja naiset määkyivät joukkoon: „Oi Jesus! Oi, taivaan Jumala! Oi, pyhät profeetat ja apostolit!“ Moni juoksi kuolemanpelvossa päänsä kivimuuriin, että aivot lensivät maalle ja kaatuivaat sitten kuin puupölkyt.“

„Niin kyllä, niin kyllä!“ keskeytti moni joukosta. „Puhu, kuinka teille viimein kävi.“

„Te olette liian hätäisiä. Odottakaa, minä puhun.

„Ritari Kuuno ei tätä suvainnut, niin huusi miehet kokoon, nousi hevosen selkään ja hyökkäsi avonai-
sesta portista Lättiläisten niskaan.

Ai, pojat, kun te olisitte nähneet, kuinka hänen miekkansa surmasi ja kaatoi ryövärein joukkoa! Mutta hän oli liian rohkea, tunkeutui tiheimpään vihollisjoukkoon ja riehui heidän keskellään kuin metsänpeto koirain keskellä. Minä rupesin pelkäämään, ettei hän pääsisikään enää pois, vereni liikahti, minä huusin: „Jesus Maria apuun!“ ja lensin hänen jälkeensä. Pääsimme voitolle. Ryövärein joukko hävisi kaakottaen kuin hanhikarja. Me tapoimme kaikki, joissa eloa oli. Mutta ritari Kuuno syötti, juotti pelastetut talonpojat ja kun hän jälleen laski heidät menemään, sanoi hän:

„Te näette nyt, kuinka paljon teidän omat voimanne teitä auttavat. Te soimasitte meitä, mutta me suojelimme teitä, aina sentähden olko kiittämättömiä, elköötkä soimatko isäntiänne, vaan peljätäkää heitä ja palvelkaa heitä uskollisesti.“

Tähän tapaan puhui minun miehekäs, kunnon isäntäni ja vanha linnanpappi lisäsi hyvin liikutettuna:

„Niin ja heittäkää pois paha, kurja epäusko, kunnioittakaa Jumalaa, rukoilkaa pyhän Pietarin jälkeläisiä ja kuulkaa niiden sanoja, jotka hän on määrännyt palvelijakseen tähän syntiseen maailmaan. Jos te ette kuule, mitä he teille sanovat, niin polttaa teidät tuli, upottaa vesi ja vihollisen joukot syöksevät teidät iankaikkiseen perikatoon. Amen. Menkää rauhaan.“

Sitte lähtivät ripitetetyt talonpojat menemään. — Mutta nyt, sanokaa, kuka teistä voi sitä vastaan väittää, ettei ritari Kuuno ole kaikkein nuorten ritarien kunnia ja kaunistus?“

„En minä suinkaan!“ „Enkä minä!“ „Ei kukaan!“ huusivat kaikki yhteen ääneen.

„Minulle hän antoi rahaa, kun vein hänelle sanoman, että meidän ritarimme jahtikoira Tapo oli teh-

nyt penikoita.“

„Hän puhui minun puolestani, kun minun isäntäni aikoi minua rangaista siitä, että tiellä tyhjensin puoleksi viinalekkerin.“

„Vieraitaan ja vieraiden palvelijoita kestitsee hän hyvästi.“

„Ratsastaa hän taitaa yhtä hyvin kuin minä.“

„On kunnon ritari.“

„Miehekäs mies.“

„Uljas poika.“

Näin kaikuivat ylistyspuheet kunnioitettavain sotamiesten huulilta, joka todisti, että jos näistä kiitoslauseista kymmenes osakaan oli totta, niin oli ritari todellakin kunnon mies.

„Eikä siinä ole kyllä“, alkoi ritarin innostunut palvelija uudestaan. „Hän on myöskin kaikkein linnan-neitojen ihastus. Eikös hän olekin sileä ja kiiltävä kuin uusi vaskikypärä. Ja hänellä on suloinen ääni kuin nuorilla morsiamilla hääiltana, tahi vanhoilla morsiamilla ennen hääiltaa; ja sitte hän on puhelijas, ymmärtäväinen ja helläsydäminen.“

Ylistykset alkoivat uudestaan. Eräs pieni kuivettunut mies lähestyi ja kuunteli seuralaisten vilkasta

keskustelua. Sitte kysyi hän mielistellen:

„Uskallanko kysyä, kenestä tässä niin vilkkaasti keskustellaan?“

„Aha, vai vouti!“ huusi Reposen Reini. „Hyvää huomenta, Koliatti. Me puhumme tässä kaikkein kunnollisimmasta miehestä, joka on äidinmaitoa ime-nyt.“

„Ohhoh! Ettekö sitte minusta puhu mitään?“

„Hahahaha! Sinuapa ei olekaan elätetty äidinmaidolla, vaan vuohenmaidolla. Sentähden me emme sinusta voi puhua.“

„So, soh, vai niin. Mutta sinua on elätetty lampaanmaidolla. Minä kuulin syrjästä Kuuno von Reinthalin ritarin nimen ja silloin johtui mieleen jotakin erinomaista.“

„No anna kuulua ihmeitäsi“, sanoivat joukosta nauraen.

„Naurakaa omilla ihmeillänne, sillä muuta te ette ymmärrä. Te nauraisitte, vaikka itse pyhä Pietari teille ilmoittaisi, että ainoastaan totisina pääsette taivaaseen. Teidän päässänne ei ole vähääkään järkevyyttä. Tiedättekö, mitä teidän päässänne on.“

„No mitä?“

„Siellä on teidän velttoin miekkojenne ruostetta ja olvikannujen pohjia. Mutta tahdotteko tietää, mitä minä tänä aamuna kuulin?“

Huomattuaan miesten utelijani katseet, irvisti hän viekkaasti, pani sormensa suun eteen ja sanoi hiljaisemmalla äänellä:

„Mutta teidän täytyy pitää se salassa. Tämä asia koskee ritari Kuunoa ja minä pelkään, ettei hän ymmärrä leikkiä, jos hänen salaisuutensa tulee ilmi ennen aikojaan.“

Vouti puhui hyvin hiljaisella äänellä. —

Saman päivän aamuna, jolloin edellä kerrotut asiat tapahtuivat, olisimme voineet löytää kunnioitettavan voudin linnanherran kammarin oven takana ja nähdä hänen painavan milloin silmänsä, milloin korvansa avaimen reikään, vahtien ja kuunnellen.

Mutta huoneessa käveli kaksi miestä edestakaisin.

Toinen heistä oli viidenkymmenen paikoilla oleva pitkä kookas, lempeä ja kunnioitettavan näköinen vanhus.

Toinen oli neljänkolmatta vanha nuorukainen, jonka vartalo oli solakka, hyvin kasvanut. Hän oli valkoverinen, nenä kapea, silmät tummat ja sangen

vilkkaat, tukka ja pienet viikset tummahtavat. Ylipää-tään sievä, nuori ritari, jonka miellyttävä ulkomuoto ja kalliit vaatteet olisivat voineet ketä hyvään ihastut-taa. Vanhus oli Loodijärven linnaherra, nuorukainen ritari Kuuno von Reinthal.

„Ja nyt ovat teidän asianne kaikki jälleen hyvin?“ kysyi linnanherra. Ritari Kuuno oli sitä ennen puhu-nut jotakin vilkkaammin.

„On, Jumalan kiitos“, vastasi viimeksi mainittu sointuvalla äänellä. „Lätiläisten ryöstöretket tekivät minulle viime kesänä kyllä paljon vahinkoa, mutta minun talonpoikani rupesivat sen jälkeen niin pel-käämään, että tekivät työtä huolellisemmin. Siten tuli omaisuuteni puolesta kärsitty vahinko jälleen korja-tuksi, ja minä luulen, ettei siitä ole jäänyt naapureil-lenikaan mitään sanomista.“

Molemmat olivat hetken ääneti.

„Mutta“, alkoi linnanherra uudestaan: „eikö teil-le, nuorelle, tuliselle miehelle tule ikävä, kun teidän niin yksinänne pitää päivänne viettää pelkkäin alam-maisten parissa. Minä luulen, ettei teidän työintonne katoaisi, vaikka nuori, suloinen vaimo iltasilla otsal-tanne huolia hajoittaisi.“

„Se asia on kyllin miellyttävä, mutta — — — —“

„Ettekö usko, nuori ystävä, että vaimo voi muuttaa miehen orjantappurat kukoistavaksi ruusupensaaksi, jos vaan ei alituisen talven kylmyys ole sitä tehnyt aivan sulamattomaksi.“

„Tuota viimeistä minä alati pelkään.“

„Jänishousu! Siihen minä tiedän hyvän lääkkeen. Kun neitonen hellästi kitkee okaat pois, niin sulaa jää miehen sydäimestä. Kyllä sitten näätte, kuinka orjantappurat katoovat ja kukkasia vaan versoo niiden sijaan. Mutta jää ei pääse sulamaan niinkauan kuin ohdakkeet siellä rehottavat.“

„Ai, ai, ritari, jos helläsydämiset neitoset sattuisivat teitä nytkin kuulemaan!“

„Jumala varjelkoon, ehkäpä ohdakkeet katoavat muutenkin. Mutta oletteko te itse kokeneet lääkkeittenne vaikutusta?“

„Minä en koskaan ole tarvinnut lääkkeitä, sillä minun vaimoni oli taivaan enkeli ja sinnepä hän jälleen on mennytkin.“

„Kuinka suuri mahtoikaan teidän kaihonne olla, kun piti entä semmoisesta puolisosta.“

„Minun ikäväni tuntui kauhealta ja minä muiste-

lin häntä alituisesti. Mutta minun tyttäreni toi minulle lohdutuksen. Hän tuli äitinsä sijaan ja on nyt minun vanhuuteni päivä ja valkeus.“

„Minä kadehdin teitä.“

„Te saatte kadehtia. Semmoista sydämellistä, itsensä kieltävää rakkautta osoittaa harvoin morsian sulhaselleen, kuin Emiilia minulle, vanhalle raukalle osoittaa.“

Te ehkä tiedätte, minkälainen tunne valtaa matkustajan, joka väsyneenä ja palavustuneena astuu viileään puutarhaan, ponnistaa vielä viimeiset voimansa katkaistakseen kirsikoista punoittavan oksan ja vaipuu sitte nurmelle, pehmeälle, tuoksuvalle nurmelle. Yhtä suloinen tunne valtaa minut, kun Emilian pehmoinen käsi toimittaa minut mukavaan noja-tuoliin, istuu itse polvelleni, kiertää kätensä kaulaani ja rupeaa oikein perinpohjin tiedustamaan, onko minulla päivällä ollut murheita, olenko terve tahi onko minulla sillä hetkellä hyvä vai paha olla. Oi ystäväni, se tekee minun vanhoille luilleni niin hyvää, että olen kuin kala vedessä. Silloin olen niin onnellinen kuin poika, joka löytää ensimmäiset mustat karvat nenänsä alla, kun samassa sievä tätintytär astuu sisään.“

„Minä huomaan, että te itse rakastatte tytärtänne enemmän kuin moni sulhanen morsiantaan.“

„Toisella tavalla tosin, mutta uskollisemmasti.“

„Vahinko.“

„Mikä vahinko?“

„Minä pelkään, että te ette siitä syystä koskaan henno luopua tyttärestänne.“

„Erota? Kuinka niin, erota?“

„Minä ajattelen, että kun nuoren neidon sydämessä — — — Mutta se ei taidakaan olla siinä voimallinen.“

„Mikä ei ole voimallinen?“

„Että — — — että nuoren neidon sydämessä hartaan isänrakkauden rinnalla vielä syntyisi toinenkin rakkaus. Suokaa anteeksi, tämä tuli ehkä ajattelematta kielelleni — —“

„Minä huomaan, että te olette hiukan erehtynyt“, sanoi vanhus äkkiä nauraen. „Isän rakkaus ei ole sokea, niinkuin nuorten ihmisten lempi, vaan pitää tarkkaa huolta lapsen onnesta. Kun minun tyttäreni itse valitsee mieleisensä miehen, joka on kyllin arvokas hänen kanssaan yhtä elontietä astumaan, niin en minä ole vastaan, vaan annan iloisella mielellä, vaik-

ka kyllä kaipaus sydämessä, nuorelle ihmiselle voiton.“

„Minä kiitän teitä sydämellisesti näistä sanoista. Te tunnette minut. Te tiedätte minun omaisuuteni. Vastatkaa nyt minulle kunniasanallanne: Jos minulle joskus olisi onni herättää neiti Emiilian sydämessä lempeitä tunteita kohtaani, katsoisitteko te sitten minua kyllin arvokkaaksi kulkemaan hänen kanssaan elontietä?“

Vanha ritari jäi seisomaan, katsoi hetken hämmästyneenä nuorta miestä ja sanoi sitten vakaasti:

„Te olette kaunis nuorukainen ja teidän silmistänne säihkyy kunnioitettava miehen mieli. Koettakaa onneanne. Elkkää toivoko minulta apua, mutta jos onni on teidän, niin Jumalan nimessä! Mutta kunniallisella tavalla, kunniallisella tavalla!“

„Minä, kiitän, minä kiitän“, huusi nuorukainen iloiten.

Kuulostaja oven takana tuskin ennätti syrjään hypätä, kun ovei aukeni ja ritari Kuuno astui ulos. Kun hänen askeleitaan ei enää kuulunut, hiipi voutikin hiljaa pois, puhuakseen uutista hyville ystävilleen.

Mutta vanha ritari astui pari kertaa edes takaisin

huonetta, pyyhkäsi kädellään otsaa ja partaa ja katseli mietteissään ulos akkunasta.

„Pitäisikö minun iloita vai surra!“ lausui hän itseksensä. „Edellinen on järkevämpää, jälkimmäinen luonnollisempaa — — — — Noh, tapahtukoon, mitä tapahtuu! Minulla ei ole kuitenkaan enää pitkältä elonpäiviä.“

Taivaalla kiiti pari pientä pilveä raittiin aamutuu-
len ajamina ja katosivat siintävään kaukaisuuteen.
Vanhus tunsikaipausta — — — —.

VIII.

Parin tunnin perästä ajoi komea metsästysseura linnanportista.

Etunenässä oli korkea, kunnioitettava ritari Konrad. Hän, vaikka vanha, istui vielä suorana, uljaana hevosen seljässä. Isän rinnalla ajoi Emiilia, kaunis, seitsemäntoista vuotinen nuori neito, jonka syvistä, sinisistä silmistä loisti vilkas ilo. Häntä ihastutti kaunis, auringon valaisema luonto ja raitis, hyvillä tuoksuilla täytetty ilma.

Heidän jäljissään ajoivat ritari Kuuno ja Oodo molemmat vilkkaasti keskustellen. Mutta kun Oodo innokkaasti tuumaili tämänpäiväistä metsästysretkeä, ajatteli ritari Kuuno, myöntäen Oodon puheisin, kuinka hän kauniin Emilian sydämen omakseen saisi.

Heidän jälkeensä tuli vielä paljon nuoriaherroja ja naisia, kaikki kalleissa vaatteissa ja komeiden hevosten seljässä.

Viimeisenä tulivat kannuspojat ja palvelijat jahti-koirain ja haukkain kanssa, mutta niiden asu ja pu-

heet eivät enää olleet niin hienoa laatua kuin edellisten.

Hetken perästä saapui metsästysseura lakealle paikalle, josta metsästyksen piti alkaa. Talonpojat, jotka olivat etsineet eläinten piilopaikat, osoittivat niitä seuralle, ritari Konrad varotteli metsästäjiä kuin voimallinen päällikkö, koirat päästettiin irti ja kaikki hajaantuivat. Tämmöisessä metsästyksessä oli saalis syrjäasiana ja sen pyytäminen pääasiana.

Seurue, jossa myöskin Emiilia ja ritari Kuuno olivat, löysi heti ketun piilostaan ja ajoi kiivaasti pakenevaa eläintä. Emiilia, joka ei juuri ollut ajaja, jäi toisista jäljelle ja antoi hevosen käydä. Tämän huomattuaan, pidätti myöskin ritari Kuuno hevostaan ja odotti, kunnes Emiilia ehti hänen rinnalleen.

„Tuo liiallinen ajaminen ei ole minusta hupaista“, sanoi neiti kohottaen olkapäitään, „siinä hevosraukat väsytetään usein kuoliaaksi, puitten oksat repivät vaatteet rikki, eikä tästä ole muuta palkkaa kuin nähdä, kuinka kuolijaaksi ajettu eläin heittää henkensä. Sata kertaa hausempaa on muuten vaan ajella huvikseen kauniina päivänä vihannassa metsässä.“

Neitonen löi hiukan hevostansa piiskallaan, jon-

ka jälkeen tulinen eläin nousi pystyyn, mutta kun sitä suitsilla ohjattiin, rupesi se tasaisesti juoksemaan, keveästi jalkojaan liikutellen.

„Rakastatteko te metsästystä?“ Emiilia kysyi.

„Rakastan kyllä“, vastasi ritari Kuuno nöyrästi, „vaikka minä tosin en kiitä tuommoista ajamisen kiihkoa, niin on kuitenkin hupaista harjoittaa sitä suuressa seurassa.“

„Mutta miksi ette nyt pysynyt suuressa seurassa?“

„Minä olen nyt kaikkein parhaimmassa seurassa ja teen sen tahallani.“

„So“, lausui neito ja punehtui hieman.

Mutta ritari Kuuno kävi rohkeammaksi, alkoi kertoa elämästään ja toiveistaan, iloistaan ja suruistaan, hyvistä ja pahoista ihmisistä. Hän puhui vilkkaasti pehmeällä, miellyttävällä äänellä, taitavasti lausuen joka sanan. Sen ohessa loistivat hänen tummat silmänsä, posket punoittivat hieman ja kädet kosketivat kertomuksen parhaimmissa kohdissa neitosen käsivartta.

Sanotaan, että semmoisia nuoria miehiä, ei voi kauan tyttölasten sydämet vastustaa.

Emiilia katsoi toisinaan arasti naapuriinsa. Kuuli-

ko hän kaikkia noita kauniita sanoja?

Äkkiä kohotti hän päätään. Aivan läheltä kuului ratina pensaissa. Suuri vahva hirvi tuli näkyviin, katseli arasti ajajia ja lähti kuin tuuli pakoon.

„Hirvi!“ huudahti Emiilia.

„Kaunis eläin“, sanoi ritari vilkkaasti, „tuommoista kelpaa ajaa!“

„Joutuun, kiirehtikää sen jälkeen! Mitä te arvelette?“

„Mutta minun seuralaiseni?“

„Hän toivoo, että te ette joutuisi metsästystovereitanne häpeämään.“

„Mutta eihän meillä ole koiria.“

„Se on yhdentekevä. Joutukaa, joutukaa.“

Näin sanoen löi neito hiukan hevostaan, joka rupesi lentämään kuin nuoli eteenpäin. Ritari Kuuno kiirehti heti hänen jäljessään. Hirvi raukka juoksi puitten välissä ja katosi äkkiä.

„Se on hypännyt jokeen“, huusi Emiilia, „juuri siinä kohdalla on joki syvä ja laaja, mutta ylä ja alapuolelta pääsee helposti yli. Ajakaa te vasemmalta, minä ajan oikealta puolelta, joen toisella rannalla saarramme sen kahdelta haaralta.“

Näin sanoen käänsi hän hevosensa oikealle kädelle. Ritari Kuuno, jonka rinnassa metsästyksen hauskuus taisteli toisellaisen huvin kanssa, kiiruhti torveaan torahduttaen toisaanne päin.

Hetken perästä läikkyi joki Emiilian edessä. Vesi liris kivien välissä. Se oli se sama puro, joka juoksi vanhan Erakon luolan editse. Neiti pidätti joen partaalla hevostaan. Tuo paikka tuntui hänestä niin tutavalta. Veden välissä paistoivat harmaat kivet, joita myöten jalkaisinastujat saattoivat käydä. Nuo kivet tulivat tuohon minun tähteni: „Niin, niin, me aioimme kerran mennä Oodon kanssa Jaanuksen luo, emmekä päässeet yli. Mutta Jaanus kuuli meidän huutomme, tuli ja kantoi kivet jokeen — — —. Enpä minä ole Jaanusta viiteen vuoteen nähnyt, hän ei ole kertaakaan käynyt linnassa. Minkälainen hän nyt mahtaa olla? Hänen kotinsa on tuossa likellä — — — ajankohan katsomaan, vai käännänkö takaisin?“

Mutta jo kahlasi hevonen vedessä. Neiti ajoi yli joen, ylös toista joenäyrästä, eteenpäin kapeaa metsäpolkua, joka vei puitten välissä pilkottavaa hirsiaitaa kohden.

„Kyllä mahtaa nyt Jaanus olla suuri ja viisas“, ajat-

teli Emiilia hevosen astuessa eteenpäin, „hän oli niin armas, ymmärtäväinen poika — — —.“

Neito karkotti muistot mielestensä ja pidätti hevostansa, joka juuri puitten välistä astui aukealle. Etupuolella kohosi tukeva hirsiaita, jonka keskeltä paistoi asuinrakennuksen korkea katto ja suuri savupiippu, sen vieressä pari matalampaa katosta. Kaksi paksua, korkeata saarnipuuta kasvoi portin edessä. Hirsiaidan sisäpuolella oli vielä pieni, hyvin hoidettu kasvitarha. Siellä rehottivat korkeat omena- ja päärynäpuut kypsine hedelmineen, marjapensasten oksat nuokkuivat puisten jalkojen päällä ja niiden välitse kiertelivät hiekoitetut käytävät.

Tuo yksinäinen, hyvässä kunnossa oleva talo hiljaisen salomaan keskellä ihmetytti matkustajaa. Se täytti, kuin tuikkiva tähti pilvisenä yönä, mielen ihmeellisellä rauhalla ja houkutteli siellä kauemmin viipymään.

Melkein vaistomaisesti antoi Emiilia hevosen astua kasvitarhan veräjän luo ja astui maahan, sitoi hevosen suitsista aitaukseen kiinni ja kävi sisään. Hän astui hiekkaista tietä, kunnes ennätti pyöreän kukkalan luo, ihmetteli, kuinka taitavasti kukat olivat jär-

jestetyt ja taittoi itselleen ruusunoksan.

Mutta nyt hän itsekin säikähti. „Mitä minä teen? Minähän olen vieraassa kasvitarhassa ja käytän oman käden oikeutta.“ Hän katsoi arasti ympärilleen, mutta siellä oli kaikki niin hiljaista, kotoista, että pelko heti katosi ja hymy ilmaantui huulille. Hän kulki kasvitarhan viimeiseen sopukkaan, jossa metsäviinapuiden varjoama lehtimaja kutsui levähtämään. Kun hän ehti lehtimajan ovelle, hämmästyi hän ja jäi seisomaan. Maja ei ollutkaan tyhjä.

Nuori mies istui punaisella penkillä pöydän ääressä. Hänen päänsä ja korkea otsansa olivat kumarruksissa ja hän näytti lukevan kirjaa, joka oli auki hänen edessään.

Emiilia oli hämmästyksissään hiukan huudahtanut. Nuorukainen kohotti päätään ja lempeät, syvälsiset silmät kiintyivät tulijaan.

„Linnan neiti.“

„Jaanus.“

Nuori mies nousi ylös. Ihastus, joka loisti hänen lempeistä kasvoistaan, rohkasi jälleen neitoa ja pani hänet kerrassaan nauramaan.

„Suo anteeksi, Jaanus“, sanoi hän ojentaen käten-

sä tervehtääksensä Jaanusta: „minä jouduin tänne sattumalta metsästysretkelläni. Emmepä me ole toisiamme nähneet viiteen vuoteen — eikö ole viisi vuotta? Miksi et sinä koskaan enää tullut linnaan?“

Siihen ei Jaanus taitanut mitään vastata. Neito huomasi, että hän oli tyhjää kysynyt ja lisäsi äkkiä:

„Meillä oli ensin sängen ikävä. Mutta, oletpa sinä käynyt suureksi ja kauniiksi! Mahdat sinä nyt olla viisas! Me olemme molemmat käyneet aikaihmisiksi, mutta mitä siitä, me olemme sisar ja veli niinkuin ennenkin. Mitä, etkö tahdo?“

Lauhkea pilkka, joka seurasi näitä sanoja kävi niin läpi Jaanuksen luiden ja ydinten, ettei hän tainnut muuta sanoa kuin:

„Enkö minä tahtoisikaikkea, mitä te, neiti, tahdotte.“

Ensin hämmästyí nuori neito, niin että kävi äänettömäksi, sitten muuttui hän totiseksi ja sanoi, silmät maahan luotuina:

„Suokaa anteeksi minun hävettävä erhetykseni. Minä luulin tapaavani vanhan, hyvän veljen ja juoksen kuin tuuli nuoren miehen luo. Suokaa anteeksi.“

Veli Jaanus oli joutunut pulaan. Hän silmäili sala-

peräisesti tuota ihmeellistä neitosta, joka nuoruudesta kukoistavana, oli kuin enkeli toisilta ilmoilta tullut ja häntä lähestynyt. Ja tämä olento oli pahoillaan siitä, ettei hän, Jaanus, rohjennut häntä sisarenaan vastaanottaa. Ohoh Ohhoh! — — — mutta ken ymmärtää vaimoihmisiä! Ei voi antaa liiallisella ujoudella asian kokonaan mennä hukkaan — — —

Jaanus rohkaisi itsensä.

„Emmi!“

Tuo ainoa nimi teki entisen tyhmyyden jälleen hyväksi.

„Emmi“, alkoi Jaanus, käyden yhä rohkeammaksi ja lausuttu nimi tuntui hänelle olevan niin suloinen, niin armas — — — „Emmi, sinä olet niin paljon muuttunut, ett’en minä sinua ollut tunteakaan — — — se on, minä tunsin kyllä, mutta olit minulle kuitenkin kuin vieras — —“

Emiilia nauroi.

„Sinä luulit, etten minä muistaisikaan kasvaa? Katso, kuinka pitkä minä olen.“

Emiilia kohotti itseänsä niin, että hän parhaiksi ulottui Jaanus’en olkapäihin. Hänen silmänsä hymyilivät niin viattoman lempeästi Jaanusta katsoessaan,

että tämä pianaikaa olisi jälleen voinut unohtaa kaikki veljelliset lapsuuden muistot. Tässä impilapsessa oli kaikki niin viehättävän kaunista, niin mieltä ja ajatuksia ihastuttavaa, ja kuitenkin jälleen niin viatoman lapsellista! Ja nuo silmät, nuo suuret, syvät, arvaamattoman kirkkaat silmät — — — Jaanus ei sillä kertaa huomannut sisarystävästään muuta kuin nuo silmät.

„Sinä olet todellakin käynyt isoksi ja kauniiksi“, vastasi Jaanus.

Neito uhkasi häntä sormellaan.

„Kas vaan, kas vaan, sinä rupeat kevytmielisen, nuoren ritarin tavoin tyttölapsia imartelemaan. Mutta nyt tule, istukaamme tähän, puhu mulle, mitä sinä kaiken sen aikaa olet tehnyt, jolloin minä en sinua ole nähnyt.“

Näin sanoen kävi hän keveästi istumaan puiselle istuimelle, Jaanus hänen viereensä. Silloin huomasi neito kirjan, josta Jaanus oli lukenut. Hän otti pergamenttikäärön käteensä ja silmäillen sitä, huudahti hän ihmetellen:

„Mitä, luetko sinä latinankielistä kirjaa? Kuinka sinä olet latinaa oppinut?“

„Minä opin jo luostarissa vähän latinaa. Sitte auttoi minua vanha erakko, joka on hyvin oppinut mies, niin pitkälle, että ymmärrän kaikki, mitä luen.“

„Olitko sinä erakon kanssa niin tuttu?“

„Olin kyllä, hän on opettanut minua myöskin käyttämään aseita.“

„Mitä sinä nyt luit?“

„Tämä kohta puhuu Messenialaisesta sodasta.“

„Messenialaisesta sodasta. Sinä rakastat muinaisuuden tutkimista.“

„Rakastan kyllä. Vaikka syvemmältä en voi kaikkia tutkia, siihen tarpeesen ovat erakon ja minulle tutun luostarin kirjavarat liian pienet. Mutta minua virvottavat suurten, jalojen miesten esimerkit, minä iloitsen entisten aikain iloja, suren niiden suruja. Minusta tuntuu silloin kuin eläisin heidän keskuudessaan. Ajantieto herättää myöskin innostusta.“

Jaanuksen puhe oli selvää ja sointuvaa, vaikka vähän pitkäveteistä. Puhuessaan katseli hän eteensä pöydälle, jossa hänen oikea kätensä lepäsi.

„Varmaankin sinua sitten liikuttaa Messenian kansan onneton vapauteen pyrkiminen? Sinä olit minun sisään astuessani niin hartaassa lukemisen toimessa,

ettet kuullut minun askeleitanikaan.“

Jaanus vastasi hetken kulutta: „Kun ihminen itse on hädässä, tahi luulee olevansa hädässä, eikö vieraiden avunhuuto tunkeudu hänen sydämeensä enemmän silloin kuin huolettomina aikoina. Kuinka voisi-kaan kokonaisen katoavan kansan hätähuuto olla liikkuttamatta, kun — — —“

Jaanus vaikenä ja käänsi pois kasvonsa.

„Minkätähden sinä käyt niin murheelliseksi?“ kysyi Emiilia surullisesti. „Mitä sinä aioit sanoa?“

Jaanus käänsi puheensa toisaalle.

„Katso, niillä ihmisillä oli iloinen elämä, jotka Perikleen päivinä asuivat Kreikan maassa. Heidän jalkojensa alla kukoisti paratiisin kaltainen maa, heidän yllään kuulti alati sininen taivas, suloinen tuulenhenki hajotti sen kasvoilta murhepilvet, joita ei orjuuden ijes ollut synnyttänyt. Minä soisin, että silloin olisin elänyt Atenassa, tahi että eläisin tulevaisuudessa vasta tuhannen vuoden perästä. Silloin ehkä sivistys ja vapaus on muuttanut meidänkin harmaan taivaamme siniseksi ja tehnyt kukoistaviksi meidän okaiset katajapensaamme.“

Jaanus nähtävästi koitti etsiä kauniita sanoja, sil-

lä hän ei tahtonut ilmoittaa todellisia tunteitaan. Sen ymmärsi Emaliakin.

„Sinä et ole tyytyväinen omaan isänmaahasi, Jaanus“, sanoi hän totisesti.

Jaanus koitti vieläkin puhua peittelemällä, mutta totuus ilmaantui joka puolelta:

„Minä rakastan sitä paikkaa, jossa olen syntynyt“, hän sanoi: „rakastan sitä palavasti, uskollisesti. Mutta minä ikävöin, minä olen yksin. Kun minä yksinäni kuljen tuolla metsässä, jossa iloinen aurinko hymyilee, linnut laulavat ja metsä ja joki salaperäisesti humisevat, silloin mun sydämeni lyö nopeammin, silloin tahtoisin syleillä ystäviäni ja huutaa rakkaalla äidinkielelläni: „Kiittäkää, veljet, kiittäkää Taivaantaattoa, joka meille lahjoitti kauniin, armaan isänmaan!“ Mutta minä olen yksin, ei ole ainoatakaan, joka ottaisi osaa minun ilooni ja suruuni tahi jolle minä voisin murheitani valittaa.“

Emiilia oli koko ajan osaanottavaisesti katsonut puhujaan, ja kun tämä loi surullisen silmäyksen ylöspäin, lausui hän säälien:

„Minä ymmärrän nyt, kuinka ikävät sinun päiväsi tuonlaisia ajatellessasi mahtavat olla. Mutta miksi et

etsi itsellesi seuraa, miksi kätket kaikilta suuren älysi ja syvät tietosi? Voisithan sinä saavuttaa kunnioitusta ja mainetta ja — lohdutusta, oman, niinkuin sinä arvelet vieraan, isänmaasi sijasta.“

Jaanus pudisti päätään.

„Se on mahdotonta. Omaa kotomaatani en nyt vielä henno hyljätä, ja jos minä rupeisin täällä etsimään kunniaa ja kiitosta, niin pitäisi minun arvelematta lähteä oman kansani vainoojien joukkoon, tehdä heidän ajatuksensa omiksi ajatuksikseni ja edistäessäni heidän ahneuttansa koota itselleni mainetta ja menestystä.“

„Sinä olet siis kaikkein Tanskalaisten ja Saksalaisten vihollinen, olet myöskin minun viholliseni?“

„Kuka nimittää viholliseksi pientä käärmettä, joka kiemurtelee polkijansa jalan alla?“

„Etkän sinä kuitenkaan käärme ole.“

„Mutta mitä se auttaisi minua, mitä auttaisi se minun kansaani, jos minä tuntematon, nuori mies julistaisin itseni suuren, voimallisen kansan viholliseksi. Eikö olisi suurta järjettömyyttä monen ankaran iskun perästä ruveta vihaamaan kokonaista kansaa. Minä vihaan isänmaani pahanilkisiä sortajia, ni-

mitettäköön heidän kansaansa miksi tahansa. Mutta, mitä sekään auttaa. Heidän vastustamiseensa ei minulla ole voimaa. Heidän hyväkseen en tahdo mitään tehdä niinkauan kuin heidän hyötynsä on vahingoksi minun veljilleni. Siten on tilani kaikin puolin tukala ja raskas.“

„Mutta jos sinulla nyt todella olisi suurempi voima ja sinun kansasi vielä kerran tarttui aseihin — — — tahi vapautensa tähden rupeisin sotimaan, heittäytyisitkö silloin heidän joukkoonsa.“

Tämä naisen tapainen puhe ei miellyttänyt Jaanusta. Hän oli vaiti.

„Sano todellakin!“ alkoi uudestaan Emiilia, jota tämä keskustelu kipeästi koski, „voisitko sinä meitä, minun isääni ja veljeäni ja minua vihaisesti vainota? Voisitko aina ennen tappelua rukoilla Jumalaa, että hän hukuttaisi meidät sinun vihollisinesi?“

Emiilia laski kätensä Jaanuksen käden päälle ikäänkuin vannottaen häntä ja katsoi tutkivasti hänen silmiinsä. Jaanus käänsi pois päänsä, eikä lausunut sanaakaan.

„No sano nyt!“ rukoili neito uudestaan. Jaanuksen mieli synkistyi.

„Kuule Emmi — — — !“

„Ei, ei, elä käännä puhettasi muuhun.“ Jaanus teki katseensa leppeäksi ja sanoi leikillisesti: „Anna minulle vähän aikaa!“

„Mutta sitten sanot?“

„Jos minulla jotakin on sanomista — — — .“

„Kuinka paljon aikaa sinä tahdot?“ Jaanus oli pulassa. „Ajatuksen aikaa?“

„Niin.“

„Niinpaljon kuin sinä itse annat, Emmi.“

„No, minä annan niin paljon, että luen yks’ kaks’ kolme.“

„No nyt“ — — —

„Yks’ — — —

„Heitä jo tuo tyhjä leikki, Emmi.,,

„Kaks’ — — —“

„Ei, minä en sano mitään.“

„Petturi! Sinä et tahdo tänäpäivänä ollenkaan sanoa. Mutta missä minä sinut toisen kerran käsiini saan?“

Neito näytti viimeistä kysymystä lausuessaan hiukan säikähtävän.

„Niin, missä?“ kertoi Jaanus ja näytti myöskin vä-

hän säikähtävän.

Molemmat vaikenivat. Emiilia katsoi eteensä maa-
han. Jaanus silmäsi keskimmäisen sormensa niveltä,
joka oli suurempi ja punaisempi kuin toiset.

Lähisyydessä kuului hevosen kavioiden kopina ja
kaksi päätä esiytyi aidan ulkopuolella. Ne olivat ritari
Kuunon ja hänen hevosesensa päät.

Emiilia nousi ylös.

„Minua etsitään“, hän sanoi äkkiä, „minun täytyy
lähteä. Tuo nuori ritari on meidän metsästystoverei-
tamme.“ „Ritari Kuuno!“ huusi hän astuen ulos leh-
timajasta. Jaanus nousi myöskin ylös ja tuli puutar-
haan.

Ritari Kuuno käänsi päätänsä ja ihmetteli, kun näki
linnanneidin tuossa, talonpojan pihassa.

„Kuinka te tänne jouduitte“, huusi hän pidättäen
hevostaan.

„Tulin sattumalta — — — Täällä asuvat minun
vanhat ystäväni.“

„Tässä“, sanoi Emiilia, osoittaen Juunusta, „tässä
on minun lapsuuteni armahin ystävä.“

Nuoret miehet tervehtivät aivan kylmästi toisi-
aan.

„Mutta nyt täytyy minun lähteä, olen kauan viipynyt. Heti tulen teidän kanssanne, ritari.“

Neito alkoi heittää Juunuksen hyvästi, mutta tämä seurasi portille asti. Kun Emiilia astui hevosen selkään, luiskahti hänen jalkansa hieman, hän olisi pudonnut, jos ei Jaanus olisi kiirehtinyt hänen luokseen. Hetkisen kannatti Jaanus käsillään hoikkaa, pehmoista vartaloa ja tunsu, kuinka elävä tuli virtasi hänen suonistaan. Neito hyppäsi punehtuen satulaan. Juunus irrotti ohjaket portinpielestä, ja antoi ne hänen käteensä. Emiilia aikoi vielä jotakin sanoa, mutta ritari Kuuno ehti parhaiksi siihen.

„Jää hyvästi, Jaanus“, sanoi neito ja ojensi Jaanukselle kätensä. „Toisella kertaa tapaamme jälleen toisemme.“

„Hyvästi“, sanoi tekeytyen levolliseksi.

Ajaessaan pois päin katsoi Emiilia vielä pari kertaa jälkeensä. Ritari Kuuno kiirehti hevostaan. Molemmat olivat hetken perästä kadonneet.

Mutta Jaanus jäi vielä vähän aikaa paikalleen seisomaan. Sitten lähti hän kasvitarhaan takaisin, istui penkille ja otti Messenialaiset sodat jälleen esille. Mutta kirjaimet alkoivat hänen silmissään hypätä

ja sotia, ikäänkuin ne olisivat olleet noita vahvoja sotamiehiä, jonka urostöistä ne kertoivat. Jaanus heitti kirjan kädestään, nojasi selkäänsä vasten seinää, heitti toisen jalkansa toisen yli, tarttui ristissä käsin polvestaan kiinni ja tuijotti liikkumatta suoraan siihen. Mutta polvesta nousi kaikellaisia ihmeellisiä kuvia, rupesivat hyppimään ja pyörimään, sulivat yhteen ihmisten hahmoiksi, Jaanus tarttui käsin kiinni kuviin, ja tunsu rinnassaan ja käsivarsissaan suloista koskettelemista. — — — Jaanus heitti siihen seljälleen penkille, pani kätensä pään alle ja katsoi lakeen. Mutta se katosi ja Emiilian olento liiteli keskellä häikäisevää kirkkautta. — — — Jaanus kääntyi kyljelleen, kasvot seinää vasten ja painoi silmänsä kiinni. Mutta silmäluomet eivät estäneet näkemistä ja kaksi suurta, syvää silmää loisti pimeästä vastaan. — — —

IX.

Jaanus karkasi ylös, pyyhkäsi kädellään otsaansa ja tukkaa korvalliselta ja pudisti päätään.

„Tämä on rakkautta“, hän sanoi itsekseen. „Uusi vaiva tulee ikävän lisäksi.“ Mutta nyt oli se kuitenkin täydellinen onnellisuus.

Hän kiersi kirjan kokoon, pisti sen taskuunsa, lähti pois kasvitarhasta, jätti ajattelematta portin aivan seljälleen auki ja samosi metsään. Rakkaan metsänsä kauneutta ei hän nyt huomannutkaan. Hän oli täydellisesti joutunut ajatustensa orjaksi. Ne juoksivat niin kiivaasti, ettei hän ennättänyt niitä seisahduttaa, eikä miettiä, minkälainen olento hän oikeastaan oli. Mutta katkeria nämä ajatukset eivät olleet, sen olisi voinut huomata hänen ylöspäin kohotetusta päästään ja keveistä liikkeistään.

Hän samosi kiireesti edelleen, eikä huomannutkaan, kuinka kuivat risut rasahtelivat hänen jalkain-
sa alla ja kuinka moni alhaalla riippuva oksa löi hänen kasvojansa. Metsä kävi harvemmaksi, loppui viimein kokonaan ja vainiot kellersivät kulkijan edessä,

joka ajatellen jäi seisomaan. Peltojen välistä näkyivät mustuneet, kurjat saunat. Se oli kylä. Jaanus arveli hiukan. Sitten kääntyi hän oikealle kädelle, käveli pari sataa askelta eteenpäin metsän ja peltojen välillä, kunnes tuli vastaan ajotie, joka vei linnaan metsän ja peltojen läpi kylään. Sitä tietä myöten alkoi Jaanus mennä kylään päin.

Kylä oli aivan tyhjä. Miehet olivat metsästysretkellä, herrojen mukana, naiset pelloilla. Ensimmäisen saunan ovella istui kaksi vanhaa vaimoa ja söivät puoliseksi ohrajauho-puuroa. Jaanus tervehti ohimennen ja toivotti leivän jatkoa. Toinen vaimoista kohotti päätään ja varjosti, paremmin nähdäkseen, silmiään kädellään, jossa lusikka oli ja sanoi tuntiesaan Jaanuksen:

„Ai, Jumala nähköön. Metsän isäntä.“

Toinen vaimo kohotti myöskin päätään ja sanoi:

„Vai Metsän Jaanus?“

„Mitä vaimoille kuuluu?“

„Kiitos Jumalan!“ vastasi ensimmäinen vaimo.

„Missä sinä näin kauan viivyt?“

„Olin kävelemässä, en joutanut kylään tulla.“

„Vai niin.“

Vaimot ottivat jälleen ohrajuhopuuronsa käsille.

Jaanus kulki eteenpäin kylätietä myöten. Koirat tunsivat hänet ja heiluttivat häntäänsä, kun hän mennessään huusi heitä nimeltä. Puolialastomat lapset huusivat, likaisissa paidoissa tulivat, sulkivat tien ja pyysivät päästä syliin. Erään hyvin huonon, puoleksi lahonneen saunan edessä seisahtui hän ja astui sisään matalasta ovesta. Hänen piti astua askelen alas päin, sillä tuvan lattia oli alempana maan pintaa. Ulkoa tullessaan ei hän erottanut mitään puolipimeässä huoneessa, johon ainoastaan peräseinässä oleva ikkuna loi hiukkasen valoa. Yhdestä nurkasta tiedusteli karitsa uutisia: „mää? mä?“ ja kaksi nenäkästä kanaa puhuivat: „kaka, kaka!“ — toisesta nurkasta kähisi maanalainen ääni: „kuka tuli?“

„Minä — Metsä-Jaanus,“ vastasi Jaanus ja hapa-roitsi ääntä kohden. Hänen silmänsä oli jo hiukan harjaantunut, niin että hän saattoi nähdä kurjan vuoteen, jossa harmaa, kuivettunut vanhus lepäsi. Hänen vieressään lepäsi vielä maassa, ohuen peitteen alla poika, joka näkyi makaavan.

„Hiljaa, hiljaa!“ kähisi vanhus katsellen poikaa aitakulmin ja viittasi kädellään matalaa, kolmijalkaista

rahia, joka oli seinän vieressä. Jaanus otti sen ja istui eteensä katsoen.

Mutta kanain kaakotus oli kuitenkin herättänyt pojan. Hän huokasi syvään, liikutti itseään ja aukaisi silmänsä.

„Hiisi vieköön!“ sanoi vanhus. „Taas valveilla.“

Jaanus etsi povensa ja taskunsa, mutta ei löytänyt mitään.

„Ikävä“, sanoi hän surkutellen, „tänäpäivänä minulla ei ole mitään mukani. Minä tulin tänne satumalta, aivan aikomattani.“

Poika, joka näöltään oli viidentoista vuoden vanha, aikoi nousta istualleen. Mutta samassa muuttui hänen muotonsa sanomattoman kärsiväiseksi ja hän lankesi hiljaisesti valittaen jälleen vuoteelleen.

„Mikä nyt on?“ kysyi Jaanus säikähtäen, „onko Maanus kipeä!“

„Niin, hyvääkin tautia!“ ärisi vanhus vihaisesti.

„Hyväinen aika! Mikä häntä sitten vaivaa?“

„Kysy sitä linnanvoudilta.“

„Mitä?!“

„Minä en tehnyt mitään, en mitään!“ valitti poika surkeasti ja kääntyi vuoteellaan; „voi, koskee, kos-

kee!“

Kalpeana karkasi Jaanus ylös ja laskeutui polvilleen pojan vuoteen viereen. Kun hän sai peitteen pois, vavahti hän säikähtyneenä. Pojan rikkinäinen paita oli täynnä veripilkkuja ja monesta kohdin kuin liimalla ruumiissa kiinni. Vanhus käänsi pois silmänsä ja jupisi:

„Noin säälimättömästi on hän lyönyt.“

Jaanus, joka tätä katseli kauhulla, peitti jälleen onnettoman pojan ja kysyi värisevin äänin vanhukselta, milloin onnettomuus oli tapahtunut.

„Tänä aamuna hän tuli kotiin ja selkä oli tuommoisena“, vastasi vanhus.

„Mutta minkätähden?“

Vanhus nosti olkapäitään. „Poika oli sanonut nuorenherran koiraa „pahanilkiseksi sudeksi“, ja nuorenherran käskystä oli vouti hänet vienyt talliin ja rangaissut. Mikä ihme se on?“

Maanus kääntyi surkeasti valittaen. Hänen silmänsä olivat kiinni, mutta hän soperteli sana sanalta: „Hän satoi minut kiinni ja pieksi — — — piiskalla — — — kuin koiraa — — — voi! — — — Minä en tehnyt muuta — — — kuin sanoin — — — voi — — voi! — —

—“

Jaanuksen sydäntä liikutti kipeästi tämä pojan valitus. „Onko kylmää vettä tuvassa?“ hän kysyi vanhukselta, joka lepäsi voimatonna kuin puunkanto ja joka ei tainnut muuta kuin päättään liikuttaa. Jaanus nousi ja etsi tuvasta vettä.

Nurkassa oli paksuista laudoista kokoonkyhätty vesisanko. Hän otti sen, käski vanhuksen etsiä liinain-
sia riepuija ja meni itse ulos tuodakseen kaivosta vettä.

Kun hän tuli takaisin, oli vanhus noussut ylös ja etsi, itsekseen höpisten, liinaisia tilkkuja nurkassa olevasta arkusta. Jaanus pani vesisangon paikoilleen, laskeutui polvilleen pojan luo ja kuiskaili hänen korvaansa lohduttavia sanoja.

Poika huokasi, heittäytyi pitkäkseen ja odotti kärsivällisesti.

„No löysittekö?“ kysyi Jaanus vanhukselta, joka yhä vielä arkkujen sisuksia kolisteli.

„Hiisi vieköön, minäpä täältä en löydä repaletta-
kaan,“ ärisi hän. Jaanus lähti itse arkkujen luo, etsi ja löysi vihdoin palasen palttinaa.

„Kylläpä muori taas toruu“, urisi vanhus ja aset-

ti itsensä jälleen vuoteelleen. Hän katseli nyt levollisesti, kuinka Jaanus pesi Maanuksen haavoja, sitoï ja auttoi poikaa hellästi istumaan, otti märjät oljet pois ja kohensi uudestaan vuodetta. Kaikki tuo hoito enensï kyllä Maanuksen tuskia, mutta kun hän ymmärsi, että kaikki oli sulaa hyvyyttä, koitti hän kärsiä ja katseli surullisesti hymyillen hyväntekijäänsä.

„Nyt, lepää hiljaa vuoteellasi niinkauan kuin saat rauhassa olla“, sanoi Jannus, nousten ylös. „Terve olet sinä kohta jälleen, minun täytyy nyt mennä kotiin ja kun minulle soveltuu, tuon ehkä sinulle lohdutukseksi jotakin, mitä löydän.“

Mutta hän ei ennättänyt lupaustaan täyttää. Kun hän astui saunan ovesta, oli taivas puoleksi peittynyt tummansinisiin pilviin, jotka äkkiä tuulispään ajamina levisivät yli koko sinisen taivaankannen. Jaanus astui kiireesti eteenpäin ja ehti parhaiksi metsän suojaan, kun salama leimahti ja ukkonen jyrisi. Hän tuli läpimärkänä kotiin.

Koko päivän ja seuraavan yön kesti sadetta.

X.

Kolmena päivänä ei ollut kukaan Metsän talosta käynyt linnassa, eikä kylässä. Pyhäiltana aikoi Jaanus lähteä Maanusta katsomaan. Hän astui metsän läpi, kunnes vainiot rupesivat näkymään puiden välistä. Silloin jäi hän äkkiä hetkeksi seisomaan ja — kääntyi linnaan päin.

Minkätähden! — Sitä hän ei ruvennut ajattelemaan. Hän ei ollut viiteen vuoteen kertaakaan sinnepäin mennyt, nyt tuli hänelle odottamaton halu päästä sinne.

Kun linnanrakennukset rupesivat näkymään, kääntyi hän sinne, jossa hän lapsuuden ajoista tiesi puutarhan olevan. Hän huomasi, että linnan katolla liehui musta lippu. Mitä se merkitsi? Oliko joku linnanherran perheestä kuollut? Jaanusta värisytti. Hän kulki puutarhan aita myöten, kunnes joutui eräälle kohdalle, josta aita oli matalampi. Sieltä taisi hän selvään nähdä koko linnan. Jaanus nojautui vasten muuria ja kuunteli.

Linnasta kuului epäselvä hälinä.

„Siellä näkyy metsästysseura olevan yhä vielä koolla“, hän ajatteli. „Mässäävät yhä vielä kovasti. Mutta musta lippu? Mitä se merkitsee?“ Silloin nari si rautaportti, joka vei linnanpihasta puutarhaan, ja ihmisjoukon ääniä kuului.

„Vieraat tulevat puutarhaan jaloittelemaan“, sanoi Jaanus itsekseen ja astui pari, kolme askelta lähemmäksi, jossa paksut pensaat varjosivat häntä puutarhassa olijain silmiltä. Joukko nuoria miehiä lähestyi hiekkakäytävää myöten kovasti puhuen. Kaikkien päät olivat raskaat ja jalat ja kielet keveät. Moni tuki toistaan kainaloin alta pidellen.

„Kuule Oodo!“ sanoi joku. „Pahuus vieköön, sinulla ei juuri ole valittamisen syytä. Vasta kahdenkymmenen vanha ja nyt jo isäntänä. — Pahuus vieköön, sinun sijassasi minä en vuodattaisi pisaraakaan vettä silmistäni.“

„Pahuus vieköön!“ lisäsi toinen; „minä semmoisen tavarän edestä saattaisin vaikka kymmenen taattoä hautaan ja maksaisin joka kerralta haudankaivajalle kaksinkertaisen palkan.“

„Hiljaa, hiljaa!“ kuului Oodon ääni: „elä sitä niin kovasti huuda, että isäsi kuulee. Kas vaan, kuinka

arasti hän katsoo ympärilleen. Sinä jänishousu, tunnustat heti, ettet ajattele, mitä puhut.“

Koko seura nauroi.

„Hiisi vieköön!“ sanoi kymmenen isän hautaaja vähän hiljaisemmin, „ettekö luule, että minä puhun täyttä totta. Mitä siitä nauratte? Jos en puhu totta, niin en puhu totta.“

„Mutta minä puhun aivan totta“, sanoi Oodo kovalla äänellä. „Minä en surisi, vaikk’ei isä olisi minulle aasin häntääkään jättänyt. Joka on kuollut, se on kuollut. Minun pitää ajallani myöskin kuolla ja tuskinpa minua kukaan sitten kaipaakaan. Mutta minä olen säikähdyksestä vielä vähän raskasmielinen. Onko kuolema ketään kohdannut niin äkkiä? Salama leimahtaa ja iskee puuhun, jonka alla isäni on, hänen hevosensa nousee kuin hullu pystyyn ja samassa lentää isä puuhun ja kaatuu pää murskana maahan. Kaikki hyvä! — — — —“

Joukko kääntyi pensasten taakse ja äänten hälinä kävi sekavammaksi. Jaanus, joka oli kaikki kuullut, luuli sitä unennäöksi. Oliko se todellakin mahdollista? Linnanherra kuollut — ja niin äkkiä, niin kauhealla tavalla!

— — — — —
Jälleen rapisi hiekka käytävällä. Kaksi ihmistä tuli hitaasti likemmäksi — mies ja nainen. Jaanus tuns heidät kohta, — he olivat ritari Kuuno ja Emilia.

Emilia oli mustissa vaatteissa ja illan hämärässä taisi Jaanus kuitenkin erottaa, että hän oli sangen kalpea. Hän nojautui nuoren ritarin käsivarteen, joka häntä koitti lohduttaa.

„Jospa te tietäisitte, kunnioitettava neiti“, kaikui ritari Kuunon lauhkea, puoleksi rukoileva ääni, „kuinka suuresti minä otan osaa teidän onnettomuuteenne, niin te suuremmalla tarkkuudella kuuntelisitte minun lohduttavia sanojani, jotka ovat heikot, mutta sydämelliset. Jospa te tietäisitte, kuinka kipeästi koski sydäntäni, kun te tänä päivänä, isäanne haudatessa, niin valittavalla huudolla kaaduitte maahan. Minä olisin antanut kymmenen vuotta omasta elämästäni, jos sillä olisin edes hetkeksi voinut saada henkiin teidän isänne. Niin, jos nyt voisitte kuulla hänen ääntänsä, hän varmaankin sanoisi teille, että hänellä nyt on hyvä olla ja että hän teidät pitkän onnellisen elämän jälkeen saa taas kohdata toisessa paremmassa maailmassa.“

Neito vastasi murheellisella, väsyneellä äänellä: „Eläkää enää puhuko siitä. Minä tiedän, te olette hyvä ja tahdotte minua lohduttaa, mutta teidän vaivanne on turha.“

Ritari oli ääneti. Hitaasti kulkivat molemmat ohi. Mutta Jaanus jäi vielä hetkeksi muurin taakse seisomaan. Hän oli hyvin liikutettu.

„Sepä oli kauhea onnettomuus!“ hän lausui itseksensä. „Emilia rakasti isäänsä enemmän kuin ketään muuta maailmassa, sen minä tiedän. Kuinka mahtaan nyt murhe vaivata hänen hellää, pehmeätä sydäntänsä. Suru voi saattaa hänet hautaan. Mutta tuo ajatus on jälleen hirmuinen. Emilia haudassa! Jumala varjelkoon!“

Jaanus katsoi surullisin mielin vielä kerran linnan päin. Mutta lippu katolla liehui iltatuulella hauskaasti, ikäänkuin olisi se arvellut murheen olevan itselleen häpeäksi. Linnassa sytytettiin tulet palaamaan, palvelijat liikkuivat edes takaisin, puutarhasta katosi nuorten herrain riemunhälinä, Jaanus huokasi ja alkoi pitkin askelin kulkea kotiinpäin.

„Neito raukka, neito raukka“, puhui hän itseksensä pimenevässä metsässä. „Mitä on hän tehnyt, että tam-

möinen rangaistus häntä piti kohdata? Hän on vielä niin nuori, niin hento, niin hellä — — — kuinka tulee hän nyt toimeen karkean, äkkipikaisen Oodon kanssa? Nyt hän itkee joka päivä yksinäisessä huoneessaan, kunnes hänen silmänsä himmenevät ja hänen sievä ruusunkaltainen olentonsa vaalenee ja kuihtuu. Kuka häntä nyt hoitaa? Kuka lohduttaa häntä? Oi, jos voisin minä nyt niinkuin ennen — — —.

Tässä tuli Jaanuksen surkuttelevan aatoksen eteen sulkku. Hänen mieleensä johtui nuori kaunis ritari, joka Emiiliaa puutarhassa oli niin kauniilla sanoilla koittanut lohduttaa, Jaanus ei todellakaan koskaan olisi ymmärtänyt niin kauniita sanoja käyttä. Ja he olivat toisiaan kädestä taluttaneet — — —.

Jaanuksen puhtaasen, myötätuntoiseen sydämeen tunkeutui syvän surun rinnalle toinenkin vieras tunne, ja tämä tunne oli tuima. Hän karkoitti ja torjui sitä, tahtoi vaan ajatella ja surkutella neitoa ja hänen onnettomuuttaan, mutta turhaan.

Tällä vieraalla tunteella oli voimakas apulainen — itserakkaus. Tätä on joka ihmisen sydämessä, toisilla enemmän toisilla vähemmän. Jaanuksen sydämessä sitä oli vähemmin, mutta sitä oli kuitenkin ja antoi

sijaa toiselle tunteelle.

Tämä vieras tunne ärsytteli Jaanusta; „Sinä olet tyhmä, hyvä Jaanus. Sinun mietteesi ovat tyhmät. Mitä sinä houraillet? Emiilialla ei olisi auttajia ja lohduttajia! Hänellä niitä on tusinoittain, jokainen monta vertaa parempi kuin sinä. Välittäisikö hän sinusta mitään? Muistaneeko hän vielä, että sinua maailmassa onkaan. Mene kotiin ja itke itse omaa vähäpätöisyyttäsi, omaa arvottomuuttasi.“

Tämmöiset kiusalliset ajatukset vaivasivat Jaanusta, kun hän tunnin perästä tuli kotiin väsyneenä enemmän sielun kuin ruumiin puolesta.

Kun hän astui tupaan, istui vanha Tambet palvelijoinensa illallisella. Jaanuksen ei tehnyt mieli syömään, eikä juomaan, valitti päätään kipeäksi, toivotti hyvää yötä ja lähti huoneesensa. Sen akkunat olivat puutarhaan päin ja se oli iso, korkea huone. Huonekalut ja pieni vuode peräseinällä olivat yksinkertaiset, mutta puhtaat ja hyvässä järjestyksessä. Akkuna ja puutarhan portti olivat auki ja puutarhasta virtaili sisään kukkain suloinen tuoksu. Jaanus istui akkunan luo ja nojasi päätään käsiinsä. Ulkona oli tuulenhenki tyyntynyt, tähdet tuikkivat taivaalla, metsästä kuului

huuhkaimen ilkeä ääni. Kaikki oli hiljaista kuin haudassa.

Samassa suru täytti Jaanuksen mielen. Nuo tunteet olivat hänelle oudot, uudet. Hän ei löytänyt niille sanoja, ei selitystä. Ajatukset, jotka eivät milloinkaan ennen olleet hänen mieleensä johtuneet, vaivasivat häntä. Päättä alkoi kivistää. Hän nousi ja heittäytyi vaatteissaan vuoteelle, mutta uni ei tahtonut tulla. Viimein vaipuivat silmät kuitenkin kiini.

Mutta kuinka kävi?

Jaanus ei ollut enää omassa tuvassaan, seljällään vuoteella, hän oli yhä vielä linnan puutarhassa muurin takana ja näki kaikki, mitä siellä tapahtui. Mutta puutarhassa kuljeskeli paljon nuoria, uhkeita isäntiä kalleissa vaatteissa, komean näköisinä ja jokainen huusi ja kiitti itseään. Ja sitte tuli yksinäinen pari, ritari Kuuno ja Emiilia. He kävivät oikein ystävyksin käsi kädessä, katsoivat hymyillen tuon tuostakin toistansa silmiin ja ritari kumartuen neidon puoleen, kuiskaili mielisteleviä sanoja, niin että neidon silmät loistivat ja onnellinen hymy väikkyi rusottavilla kasvoilla. Ja katso, nyt kiersi ritari käsivartensa neidon ympärille — — — — —.

Jaanus aikoi huutaa, aikoi apuunjuosta, mutta hän oli kiveksi kangistunut, niin ettei saanut sanaa suustansa, eikä voinut kättä, ei jalkaa liikuttaa. Nyt, oi ihmettä! — — — ritari alkoi neitoa nostaa maasta ylös, kohosivat, kohosivat —. Vihdoin katosivat molemmat paksuun pilveen. Jaanus katsoi kauan silmiään räpättämättä siihen paikkaan, johon molemmat olivat kadonneet, katsoi, kunnes silmät kävivät himmeiksi ja pari suurta, suurta kyyneltä valui poskille. Hän ojensi kätensä ja huusi: „Emmi, Emmi!“ — — —

Silloin aukeni taivas toisen kerran, vanhan linnanherran kalpea ruumis tuijotti palavin silmin kohti Jaanusta. Hän ojensi kuivettuneita käsiään ja niin kuin kaukainen ukkosen jyrinä mäkien takaa kaikui ääni hänen vaaleilta huuliltaan: „Katso eteesi, talonpoika! Katso eteesi, orja!“ Jaanus kääntyi ja näki suuren, kellertävän vainion, jossa oli leikkaamassa sadottain orjia, miehiä ja naisia. Palavasti lämmittivät auringonsäteet päivätyöläisten selkiä ja hiiki juoksi virtanaan heidän otsiltaan. Kalpeana käveli vouti edes takaisin heidän keskellään, torui ja pieksi piiskalla niitä, jotka hetkeksikään uskalsivat selkäänsä ojentaa. Salaiset huokaukset, piiskan läiskäykset

ja äkilliset valitushuudot kaikuivat yli koko vainion. Kun Jaanus katsoi orjain silmiin, tunsu hän jokaisen omaksi veljekseen ja sisarekseen. Hän painoi silmänsä kiinni. — Samassa kuuli hän tutun äänen huutavan nimeänsä. Hän katsoi tarkempaan ja näki, kuinka vouti armottomasti pieksi erästä poikaa, jonka Jaanus hyvin tunsu. Onneton poika oli kiinni sidottu ja ankarat piiskanlyönnit lankesivat vihaisesti hänen selkäänsä, niin että suuret verenpissarat tunkeutuivat ruumiista. Poika väänteli itseään ja huusi surkeasti. — — — Jaanus kuuli hänen uudestaan huutavan nimeänsä, hän aikoi vihoissaan säälimättä karata voutin kimppuun. — — —

„Jaanus! Jaanus!“ kaikui jälleen selvästi hänen korvissaan. — Ja Jaanus heräsi.

Hän avasi silmänsä. Kylmä hiki valui hänen otsaltansa. Tapa oli valoisa, kuu paistoi kirkkaasti huoneeseen.

„Sepä oli hirveätä unta!“ hän sanoi itsekseen ja ihmetteli, että se oli unennäköä, niin selvään oli hän nähnyt kaikki. „Minä aivan varmaan kuulin nimeäni mainittavan.“

„Jaanus! Jaanus!“ kaikui nyt selvään. Se ei ollut

enää unen näköä. Jaanus käänsi kuin salama silmänsä akkunaa kohden ja karkasi huudahtaen ylös.

Akkunasta katsoi ihminen tupaan.

„Maanus!“ huusi Jaanus: „kuinka sinä yösydännä tänne olet tullut?“

„Hyvä Jaanus, päästä minut sisään!“ rukoili poika. Hän oli kalpea kuin kuolema ja koko hänen ruumiinsa vapisi.

„Kiipeä sisään akkunasta!“ Maanus teki niin.

Kun hän pääsi tupaan, oli hän kaatua maahan. Jaanus tuki häntä ja talutti vuoteelleen, jonka jälkeen poika nojasi selkäänsä seinää vasten ja jäi voimattomana istumaan, pää hervottomasti rinnalla.

„Mikä sinulla on Maanus?“ kysyi Jaanus huolis-
saan.

„Leipää — — — palanen leipää! — — — Minun on nälkä“, koitti poika sana sanalta vastata.

Jaanus meni varpaillaan, etsi kyökit, etsi ruoka-huoneet, löysi vihdoinkin palasen leipää, lihaa ja tuopin paksua hapanta piimää. Poika kävi nälkäisen koiran tavoin ruokaan käsiksi.

„Joko sinä kauan olet syömättä ollut?“ kysyi Jaanus peljäten, että poika liialla syömisellä tekisi itsel-

leen vahinkoa.

„Lauvantaista asti“, sanoi Maanus ja haukkasi uudestaan leivän kannikasta.

„Et sinä kaikkea saa yht’aikaa syödä?“

Maanus katsoi hämmästyneenä kieltäjänsä.

„Sinä teet itsellesi vahinkoa. Heitä nyt toiseen kertaan.“

„Mutta hyvä Jaanus — — —.“

„Anna tänne. Sitten saat jälleen syödä.“

Surullisin mielin näki Maanus, kuinka jäljelle jääneet ruokavarat pantiin pöydälle. Jaanus nosti pojan seisomaan, kohensi vuodetta ja sanoi:

„Nyt riisumme vaatteet ja rupeamme lepäämään. Mutta puhu minulle lyhykäisesti, jos jaksat, mitä sinulle on tapahtunut.“

Ja kun molemmat heittivät vaatteet yltänsä, keroi Maanus, hiukan heikolla, vaikka virkeämmällä äänellä, kuinka vouti lauvantai-aamuna oli löytänyt hänet kotoa ja aikonut laiskuudesta kurittaa. Hän, Maanus, silloin hirmuisella kiireellä ja pelvolla pötki pihalle, vouti kiroillen perässä. Pojan vikkelät jalat olivat hänet sillä kertaa pelastaneet, mutta hän ei tohtinut enää mennä kotiin, sillä hän oli toisilta kuullut,

että vouti oli luvannut hänet vaivaiseksi piestä. Hän oli kulkenut koko päivän ja yön metsässä, kunnes viimein nälkä oli hänet tänne ajanut.

Molemmat olivat jo yhden peitteen alla. Maanus hyyristyi vasten Jaanuksen rintaa ja puhui jo melkein puoli unissaan.

„Tee minulle — — — mitä tahdot — — — minä olen hirveästi — — — väs — — —.“

Viimein loppuivat pojan voimat, silmäluomet painuivat kiinni ja syvä hengittäminen todisti, että Maanus oli vaipunut uneen.

Jaanus valvoi vielä kauan unettomana seljällä, kätet ristissä pään alla. Odottamaton tapaus oli hiukan haihduttanut hänen ajatuksiaan, mutta erinomainen murhemieli ikäänkuin suuren onnettomuuden enne, painoi häntä — — —. Vihdoin, hiukan ennen päivän nousua, vaipui hän syvään, kuolonkaltaiseen uneen.

XI.

Seuraavana aamuna heräsi Jaanus myöhään. Maanus makasi vielä. Kun Jaanus puki vaatteet yllensä, kuului pihasta kova sanakiista. Hän kiirehti ulos. Pihalla seisoj joukko miehiä. Yhdellä puolella vanha Tambet palvelijoinen, toisella puolen linnanvouti, jolla myöskin oli kaksi palvelijaa. Tambet väitti kiivaasti valheeksi sitä, mitä vouti oli sanonut.

„Mistä hän sinne olisi päässyt?“ huusi Tambet. „Laen kautta ei hän ole voinut sisään tulla. Kuinka minä hänet sitten olisin nähnyt?“

Pieni vouti kohotti ruumistaan ja hyppi, pudisti päätään, uhkasi ja karjui:

„Et sinä minua, veliseni, petä. Et petä. Hän on täällä ja tänne hän jää. Jumala nähköön. Jos et sinä tiedä, niin tietää sinun poikasi.“

„Mikä hätänä“, kysyi Jaanus astuen likemmäksi. Vouti pyörähti kuin salama ympäri, katsoi Jaanukseen, näpäytti sormiaan ja kiljasi: „Kas, kas, tuossa hän on. Tuossa hän itse on. Ähä, poikaseni, mihin sinä kätkit pakolaisen? Mihin? Mi—ihin?“

Jaanus käänsi hänelle selkänsä, kysyi vaikka kyllä asian oivalsi; „Mitä se merkitsee?“

„Jumala tietää, mitä tämä merkitsee“, vastasi Tambet olkapäitään kohottaen. „Sen, minkä minä ymmärsin, etsii hän Saaren Maanusta, joka on lähtenyt pakoon.“

„Sen minä sanon, että täällä hän on!“ huusi vouti uudestaan. „Kuka se aina Saaressa istuu ja lellittelee poikia? Kenen luokse hän nytkään olisi osannut juosta, jos ei oman, rakkaan Metsän Jaanuksen luo? Eikä hän metsäänkään ole voinut jäädä. Sanokoon se, joka ymmärtää, se on, kellä järkeä on päässä, sanokoon, olisiko hän voinut metsään jäädä?“

Jaanus oli ahdistuksessa. Hänen rehellinen luontonsa ei sietänyt valhetta ja totuutta hänen ymmärryksensä häntä kielsi puhumasta. Hän vaiken neuvoittomana. Vouti tuijotti kuin haukka häneen.

„Olkoon miten on!“ todisti Tambet: „sen minä vaan tiedän, että täällä ei hän ole.“

„Valhetta, valhetta!“ kiljasi vouti, viittoen käsillään, „minun käsistäni hän ei pääse. Mihin hän pääsi! Tuo hänet esille, tuo heti paikalla hänet esiin, tahi minä etsin koko majan. Vai niin, sinä et tottele? Sinä

et tottele? Soo—oh?

Sitten ei muuta kuin lähdemme etsimään, pojat, nuuskimme joka nurkan. Mutta sitten, katsokaa itseänne voi, voi, katsokaa itseänne!“

Näin sanoen kiirehti vouti tuvan ovelle. Mutta Jaanus ehti ennen oven eteen ja sanoi vihastuen:

„Tämä maja on vapaan miehen oma, eikä kukaan tohdi sitä ilman luvatta ruveta tutkimaan.“

„So—oh?“ huusi vouti pilkaten, „vai niin? Kylläpä saamme nähdä, kuinka kauan teidän ylistetty vapautenne kestää. Kylläpä uusi herra teille vapautta opettaa, kovakorvaiset! Odota, odota, kyllä ne vielä näemme ihmeitä.“

Vanha Tambet tuli ihmetellen lähemmäksi: „Uusi herra? Mikä uusi herra?“

„Hähähä!“ nauroi vouti, „ette tiedäkään vielä, että vanha ritari eilen haudattiin. Ohoh perilliset!“

„Herra Jumala!“ huudahti Tambet säikähtäen.

„Niin, niin, meill’ on nyt herra toista laatua. Ei hän hellittele. Hän ymmärtää herrana olla. Ohoo“

„Mutta millä lailla — — —?“

Millälailla? Hähähä! Kyllä hän itse tietää millä lailla. Ohoo, ei ole pahikkeeksi.“

Jaanukselle alkoi tuo härsyttäminen käydä vastenmieliseksi.

„Minä tiedän kyllä asian laidan“, hän sanoi isälleen, „kyllä minä kerron. Sinun uhkauksiasi me emme pelkää. Mene tiehesi!“ sanoi hän osottaen sormellaan porttia.

„Kas vaan, kuinka ylpeä, aivan kuin kukko“, pilkkasi vouti. „Juuri niinkuin kukko. Ei vielä lähdetä, poikaseeni. Ensin etsin majanne. Koittele minua, kukko!“

Vouti aikoi tarttua kiinni oven ripaan, mutta Jaanus astui kiireesti hänen ja oven väliin, katsoi terävästi voudin silmiin ja sanoi käskevällä levollisuudella: „Lähdetkö matkaasi?“

Voudille tuli hätä käsiin.

„Käykää häneen kiinni!“ sanoi hän kovalla äänellä linnanpalvelijoille. Mutta he eivät uskaltaneet puuttua Jaanukseen.

„Minä olen kaksi kertaa käsenyt sinua“, lausui Jaanus lujasti, „elä pane pahaksesi, jos kolmas kerta on hiukan häpeällinen. Pankaa vouti pihalle!“ sanoi hän omille palvelijoilleen.

Kahdeksan tukevaa kättä tarttuivat potkivaan ja

kimmurtelevaan voutiin, kantoivat hänet pihan portille ja heittivät hänet ylenniskojaan yli aidan. Linnanpalvelijat lähtivät myöskin pois salaa nauraen. Pihanportit suljettiin. Jaanus vei isänsä majaan pois, kuulemasta voudin sadatuksia. Hän oli hiukan vaa-
lea, mutta ulkonaisesti levollinen. Hän alkoi puhua isälleen, mitä hän linnan puutarhan muurin vieressä oli kuullut ja nähnyt. Tambet pudisti muutaman kerran päätään ja jupisi:

„Paha, sangen paha!“ —

Kiroillen, liikaten ja palvelijoita uhaten tuli vouti kotiin.

Nuori linnanherra tuli parhaiksi vieraiden joukossa linnanportaita alas pihalle. He olivat aamiaisensa lopettaneet ja kaikki hyvällä tuulella.

„Teitä minä en laske niin pian menemään“, huusi Oodo, jonka kasvot loistivat ilosta, „teidän pitää olla lyhentämässä minun suruaikaani. Mitä sinä liikkaat, vanha koira? Mikä sinua vaivaa, kun olet niin surkean näköinen?“

Viimeiset sanat lausuttiin voudille, joka palvelijain joukosta astui portaiden eteen. Viimeisiä askeleita astuessaan, liikkasi hän niin kovasti, että näytti

kuin olisi häneltä milloin vasen, milloin oikea jalka käynyt vähän lyhemmäksi, huokasi ja ähki kuin vesimylly. Herran eteen astuessaan pani hän kädet ristiin, kumartui maahan asti, antoi päänsä riippua rinnalla ja alkoi surkealla äänellä valittaa:

„Herran on hyvä nauraa, herra on herra, ja taitaa omille palvelijoilleen tehdä, mitä tahtoo. Mutta minua on herran palveluksessa lyöty ja piesty puolikuolleeksi.“

Nyt rupesi vouti itseään vääntelemään kuin villikissa.

„Kuka sinua niin on kurittanut, karitsa raukka?“ nauroi Oodo.

„Metsän Jaanus.“

„Kuka?“

„Metsän Jaanus ja vanha Tambet, hänen isänsä. Pieksivät minut vaivaiseksi ja soimasivat herraa. Voi, voo—oih!“

Nuoren herran juhlalliset kasvot kävivät synkiksi.

„Mitä sinä loruilet?“ kysyi hän tuimasti. „He soimasivat minua. Minua!“

„Soimasivat ja uhkasivat, että oli kauheata kuulla. Ja pieksivät minua. Voi, voo—oih?“

„Mutta sinä olet käynyt hulluksi. Minkätähden — — — kuinka he uskalsivat?“

Vieraat kokoontuivat hänen ympärilleen ja nauroivat onnettoman voudin vääntelemisiä.

„He ovat varkaita!“ vouti huusi kiivaasti, „täydellisiä varkaita ja pahantekijöitä. Kuka tietää, kuinka paljon he jo ovat varastaneet, mutta nyt ovat he piilottaneet pakolaisen herran kylästä, eivätkä tahdo sitä ilmi antaa. Eivät todellakaan anna. He ovat täydellisiä pahantekijöitä! Ja kun minä tänäpäivänä lähdin herran omaisuutta takaisin perimään, niin he rupesivat herraa soimaamaan ja häpäisemään ja pieksivät minut vaivaiseksi. Voi, voo—oih!“

Oodo kävi punaiseksi, ärisi: „Kuinka sinä, koira, sitä minulle uskallat puhua? Miks’et sinä heitä heti pannut kiinni ja tuonut tänne?“

„Voi, armollinen herra, mitä taisin minä yksin koko joukkoa vastaan? Minä käskin noita tuolla“ — hän osoitti palvelijoita, joiden polvet rupesivat vapisemaan — „tulla apuun, eikä antaa häväistä herran kunniaa, mutta he nauroivat. Mutta minä yksin — — —.“

„He nauroivat?“

„Niin, molemmat nauroivat, mutta minä yksin — — —.“

„Orjat tänne!“ huusi Oodo kiivaasti ja löi käsiään yhteen. Monta palvelijaa juoksi esiin.

„Viekää nuo molemmat koirat talliin!“ käski nuori linnanherra, „molemmille sata kertaa vitsaa ja sitten syvimpään kellariin.“

Vapisevat pahantekijät vietiin pois.

Oodo kääntyi jälleen voudin luo, jonka kasvot hetken olivat ilkeässä irvistyksessä.

„Onko se kaikki sanasta sanaan totta?“

„Totta kuin teidän sananne“, vakuutti vouti lyöden rintojaan.

„Hiisi vieköön!“

Hän antoi palvelijalle piiskanlyönnin uskollisuudesta. Vouti meni liikaten pois.

„Mikä asia se oli?“ kysyi eräs utelijas vieras.

„Eräs asia, joka ei vielä ole päättynyt“, vastasi Oodo, vääntäen piiskansa vartta. „Talonpojat ovat minua häväisseet. He ovat piesseet minun orjaani — se on hävytöntä! — Ja Jumala nähköön, minä en anna sitä anteeksi.“

„Mitä se on? Kuinka uskaltavat talonpojat sinua

häväistä? Sinun omat talonpoikasi“, kysyivät vieraat ihmetellen.

„Niin, se on totta, te ette sitä tiedä“, selitti Oodo, „tässä minun maani keskellä asuu eräs niin sanottu vapaa talonpoika, joka on tainnut saada kummalliset oikeutensa eräältä puolihullulta piispalta. Tuolle talonpojalle on minun isäni armahtavaisuuden tähden omaisuus niin karttunut, ettei hän tahdo minuaakaan enää totella. Hän ja hänen palvelijansa ovat sallaneet erään pakolaisen, joka oli minun alamaisiani, minun orjaani piasseet ja sen lisäksi vielä soimanneet minua. Sanokaa nyt, mitä semmoiselle pitää tehdä.“

Kunnioitettava vihan tuli paloi nuorten ritarien poskilla.

„Jumalan tähden!“ huusi Klaus von Korkenpropf, eräs voimakas, nuori isäntä, jonka miehenkuntoa ensimmäiset punertavat karvat leuassa osoittivat, „semoistapa minä en vielä ole kuullut. Vapaa talonpoika? Mitä se on? Semmoista ilmiötä ei meidän puolella synnykään, mutta jos joku vahingossa sattuisi ilmesymään, niin sen me heti hienoksi musertaisimme.“

„Mitä me vielä odotamme?“ huusi pitkäkasvuisen, kähäräpäinen ja lyhytnäinen nuori ritari von

Klopneisch. „Lähtekäämme ja hirttäämme pahan-tekijät ja pistäkäämme maja palamaan.“

„Se on oikein! Se on selvää! Vie meidät heti sinne, Oodo!“ huusi koko joukko.

„Lähtekäämme sitten!“ sanoi Oodo, joka kävi yhä kiihkeämmäksi. „Tuo pahateko pitää saada kostetuksi, ennen minä en saa rauhaa.“

Tuo neuvo otettiin ilohuudoilla vastaan. Palvelijat kutsuttiin kokoon, istuttiin hevosten selkään ja ajettiin metsään. Ritari Kuuno ei ollut heidän joukossaan, ei ollut myöskään neuvottelua kuullut. Hän istui komeasti sisustetussa huoneessa ja lohdutti kaunista neitoa, joka toisinaan kesken kyöneleitään hymyillen kuunteli hänen milloin leikillistä, milloin totista, mutta aina vakaata ja sujuvaa puhetta.

Jaanus raukka! — — —

XII.

Metsän talossa pidettiin neuvoa, mitä nyt Maanus raukalle piti tehdä. Maanus itse aikoi juosta metsään, juosta, eikä tiennyt itsekään minne, kunhan vaan voisi vapauttaa hyväntekijänsä kaikesta huolesta. Vanha Tambet, muuten kyllä vanhuuteensa nähden virkku ja toimellinen, oli viimeisten tapausten johdosta käynyt vähän niinkuin tunnottomaksi. Hän puhui vähän, jupisi paljon ja pudisti väliin murheellisesti päätään. Myöskin Jaanuksen sydän oli raskas, mutta hän piti päätään pystyssä, eikä näyttänyt kellekään mieliaansa. Hän aikoi ostaa Maanuksen vapaaksi.

Mutta vanha Tambet pudisti päätään.

„Vapaaksi ostamisesta ei ole puhettakaan uuden isännän kanssa. Hänen ylpeyttänsä on loukattu ja minä tiedän hänen ylpeytensä. Maanukselle me ehkä keksisimme keinon, mutta me olemme loukanneet itse linnanheraa ja sitä hän ei anna anteeksi. Paha, sangen paha.“

Sen jälkeen vallitsi hetken äänettömyys. Ulkoa kuului kova paukutus pihanportille. Kaikki kolme

katsoivat säikähtyneenä toisiinsa. Tambet nousi ylös.

„Jaanus, kätke sinä Maanus“, hän sanoi kiivaasti henkeään vetäen: „minä lähden ja katson, mitä he tahtovat.“

Vanhus kiirehti ulos. Jaanus vei pojan ruokahuoneeseen, josta paitsi portaita myöten ullakkoon, käski hänen nousta sinne ja peittää itsensä hyvästi. Jaanus karkasi onnettomuutta aavistaen pihalle ja näki, että piha oli täynnä ratsumiehiä, ja että isä kaatui maahan voimakkaasta iskusta, joka oli häneen sattunut. Hirmuinen viha syttyi äkkiä palamaan nuoren miehen sydämessä. Hän tahtoi silmänräpäyksessä kostaa vihattua vääryyttä.

„Palvelijat apuun!“ huusi hän tuimasti ja karkasi kuin kivi, joka vuoren rinnettä alas vyöryy sen ratsumiehen niskaan, joka isän oli kaatanut. Hän tarttui rautaisin käsivarsineen miehen rintoihin, kiskoi hänet satulasta maahan ja polki jalkainsa alla. Toiset liikkumattomina ihmettelivät, kun näkivät Kalevinpojan työn. Vanhan Vahuran voimat elivät pojanpojassa ja virkistyivät nyt, hirmuisesti uhaten vainoojia. Ennenkuin puoleksi kuolleen aatelismiehen seuralaiset ennättivät toipua hämmästyksestään, tempa-

si Jaanus hänen miekkansa, peräytyi pari askelta ja huusi kovalla äänellä:

„Mitä te tahdotte ihmiset, kun tunkeudutte tänne kuin ryövärit?“

Vihasta punaisena, piiska suorana ajoi Oodo Jaanus eteen, joka ei hiukkaakaan peräytynyt ja ärjyi: „Sinä rohkenet vielä haukkua, koira!“

Toiset kokoontuivat myös lähemmäksi.

„Takaisin, takaisin!“ huusi Jaanus ja välkytti keran miekanterää niin, että Oodon hevonen nousi pelvosta pystyyn. „Minä olen vapaa mies, samoin kuin te, ja ymmärrän teille kostaa. Minä tiedän, kunnioitettava aatelismies, minkätähden sinä tuon murhajoukon olet tänne tuonut. Sinä olet säälimättömän perintöorjan kanteiden tähden ryöväriin tavoin tunkeutunut kunniallisen miehen huoneeseen. ylenkatson sinua, poika parka, minä ylenkatson sinua, armoton ritarinkunnian tahraaja!“

Sillä aikaa oli neljä palvelijaa kokoontunut Jaanus sen ympärille. Oodo vaaleni, sitten leimusi taas puna kasvoille. Hänen huulensa värisivät ja ääni takertui kurkkuun, kun hän nyt kumeasti sanoi:

„Kuinka sinä uskallat — — — minä voin lyöttää si-

nut kappaleiksi. — — — Sinä häpäiset minua jo toisen kerran — — —.“

Jaanus vastasi levollisesti: „Koska sinä huomaat, että minä sinua taisen kerran häpäisen, niin tule kostamaan. Mutta sinä et uskaltanut yksin, tulit koko joukon kanssa. Minä pelkään, ettei sinun kunniantunto si ole suurempi kuin partasi, jota sinulla ei vielä olekaan.“

„Vaiti koira! — —“

„Tule masentamaan minua! Mutta yksin, mies miestä vastaan, niinkuin vapaiden miesten tapana on.“

„Saatana ja helvetti!“ äkisi Oodo ja astui alas hevosen seljästä. — „Antakaa meidän olla, elköön kukaan pistäkö nenäänsä meidän väliimme!“ hän sanoi seuralaisilleen ja paljasti miekkansa.

„Ennenkuin me alotamme tappelun, vielä yksi sana“, sanoi Jaanus: „Jos minä kaadun, voit minun ruumiilleni tehdä mitä tahdot. Mutta minä pyydän, heitä minun syytön isäni elämään. Tahdotko?“

„Vai niin, rukoiletko sinä nyt, koira?“

„En itseni edestä, penikka, vaan syyttömän isäni edestä, joka tuolla maassa makaa.“

„Hyvä, hän saa elää, mutta hän on mätänevä syvimmissä kellarissa, kunnes kuolema hänet korjaa. Mutta sinä kuole, koira, kuole!“

Miekkoja miteltiin. Tappelu alkoi. Oodo oli rohkea, taitava ja tulinen. Jaanus oli väkevä, taitava ja kylmäverinen. Jaanuksella oli kyllä ensin tekemistä, suojellakseen itseänsä lyönneiltä ja pistämisiltä, jotka kiivaasti seurasivat toinen toistaan. Hetken aikaa välkkyivät miekat taistelijain välillä ikäänkuin olisivat tahtoneet lennättää tulisäkeneitä ympärilleen.

Päältäkatsojat seisoivat äänettöminä. Tambet oli nostanut päätään maasta ja katseli tulisin silmäyksin taistelijoita. Pihassa vallitsi kuoleman hiljaisuus. Sota-aseiden kalske vaan kumisi. — — —

Ennen pitkää loppuivat Oodon alussa liian ankarat voimainponnistukset, iskut kävivät harvalukuisemmiksi, hänen täytyi jo ruveta suojelemaan itseänsä.

Sillä välin oli se mies, jonka Jaanus hevosen seljältä oli maahan kaatanut, päässyt jälleen jaloilleen. Hän muisti, mitä hänelle oli tehty ja vielä karvaamaksi kävi hänen mielensä, kun hän näki, kuinka hyvästi talonpoika puolusti itseään hänen ritarilli-

sella miekallaan. Nuori isäntä pyysi seuralaisiltaan miekkaa, mutta kun ei kellään ollut halua jäädä sota-aseetta, otti hän suuren kiven maasta ja astui taistelijain joukkoon. Kukaan ei estänyt häntä, sillä kaikki näki, että Oodon tila alkoi käydä tukalammaksi.

Tuon uuden vihollisen lähestyminen suututti Jaanusta. Hirmuisella lyönnillä iski hän poikki vastustajansa miekan, ja kävi kuin salama uuden päällekar-kaajan kimppuun. Miekaton uros heitti kiven pois ja näytti, että hän taisi juosta.

Mutta nyt hyökkäsivät toiset huutaen esille ja tempasivat joukkoonsa miekattoman Oodon, joka voimattomana oli päässyt paikalle.

„Mitä tämä merkitsee?“ huusi Jaanus kalveten.

„Etkö näe, mitä se merkitsee“, pilkkasi aatelismies Klopffleisch, kääntäen ratsunsa Jaanuksen eteen. Tämä huomasi, ett’ei tässä voinut mitään tehdä ja sanomaton viha täytti hänen sydämensä, kun hän huusi: „Voi, petolliset koirat!“ Voimakkaalla iskulla halkasi hän päällekar-kaavan hevosen pään, juoksi takaisin palvelijainsa luo, jotka myöskin taistelivat ja sanoi:

„Meidän täytyy kuolla, miehet.“

„Jos kuolemme, niin kuolemme hyvän isännän

puolesta“, vastasivat palvelijat. Yksi heistä lankesi pää muserrettuna maahan, toiset taistelivat yhä äänettöminä. Heidän tuntuvain iskuinsa vaikutuksesta kaatui kaksi hevosta, yksi hautasi isäntänsä itsensä alle, toinen ei enää pysynyt pystyssä, kun eräs palvelija työnsi miekkansa hevosen rintaan. Palvelija kiskoi miekan takaisin semmoisella voimalla, että lensi takaperin seinää vastaan. Mutta samassa tunkeutui keihäänkärki hänen ruumiinsa läpi ja naulasi hänet seinään kiinni.

Keihästäjä oli aatelismies Klopffleisch, joka onnellisesti oli päässyt kaatuneen hevosen alta. Hän rupesi suurella äänellä nauramaan taitavaa tekoansa. Mutta se oli hänen viimeinen naurunsa tässä maailmassa, sillä jo suhisi Jaanuksen miekka hänen ohimoiltaan ja naurajan päästä vuoti verenpisaroita maahan. Jaanus näki, kuinka palvelijat ponnistivat viimeisiä voimiansa, mutta hätähuutoa ei kuulunut kenenkään suusta. He päättivät vakaasti kuolla isäntänsä kanssa. Kauan ei heidän tarvinnut kaua odottaa. Yksi heistä tarttui kovasti kipeään rintaansa, johon nuoli oli syvään tunkeutunut, ja huokasi koristen viimeisen hengähdyksensä. Surmaaajan hevonen tallasi hänen läm-

pöistä ruumistaan, mutta viimeinen eloon jäänyt palvelija työnsi miekkansa syvään sen rintaan. Hevonen ja ratsastaja kaatuivat hervottomana maahan.

Ilontuli välkkyi palvelijan silmistä. Hänen katseensa etsivät rakasta isäntää. „Minä kuolen ilolla!“ huusi hän, torjuen voimakkaasti uutta päällekkävijää.

„Mekö vaan enää elossa?“ huusi Jaanus: „me kuolemme kohta myöskin, mutta kunnialla.“

Jaanus etsi taistelun aikana kaiken onnettomuuden aikaansaajaa, Oodoa. Vihdoin huomasi hän tämän, kalpeana maahan tuijottavana, seisovan portilla. Sinnepäin alkoi Jaanus tunkeutua keskellä vihollisten joukkoa. Hänen iskunsa olivat hirveät ja löivät syviä haavoja siihen, joka hänen tielleen sattui. Hänen käsivarsissaan tuntui olevan uupumattomat voimat. Ei kukaan enää uskaltanut suoraan käydä hänen kimppuunsa, vaan koittivat petollisilla koukuilla hänet voittaa. Hän ei huolinut näistä keinoista, vaan kulki eteenpäin.

Silloin kuului läpitunkeva tuskanhuuto viimeisen palvelijan suusta. Jaanus kääntyi äkkiä. Kolme palvelijaa oli sulkenut häneltä tien. Heidän selkänsä takaa näki hän majan oven olevan auki ja viimeisen

palvelijan ruumiin sen edessä poikkipuolin. Onneton oli kuoleman pelvossa koittanut päästä tupaan, mutta ovea avatessaan, sattui häneen surmaava isku, ja hän kaatui oven eteen maahan.

Avonainen ovi herätti Jaanuksen mielessä uuden ajatuksen. Hän oli nyt yksin verenhimoista joukkoa vastaan; joka puolelta uhkasi häntä verinen kuolema. — Ja voimakas elonhalu heräsi nuoressa miehensydämessä.

Hänen miekkansa suhisi vielä kerran miesten korvissa ja hän karkasi äkkiä tiensulkijain kimppuun, löi parilla, kolmella iskulla ensimmäisen kappaleiksi, katkasi miekallaan toisen kaulan ja hyppäsi palvelijan ruumiin yli majaan.

Ei kukaan uskaltanut häntä mennä takaa ajamaan. Isännät ja palvelijat jäivät liikkumattomina seisomaan ja jokainen huomasi toistensa silmistä sanat:

„Ei minulla ole halua joutua hänen kynsiinsä. Eihän hän ole talonpoika, eikä ihminen, hän on itse paholainen!“

Vihdoin korotti eräs kiivaampi mies äänensä: „Kettu on itse käynyt satimiin. Eihän meillä ole muuta

neuvoa kuin pistää maja palamaan ja keihästämme pakolaisen, jos jostakin aukosta aikoo paeta.“

Siihen neuvoon suostuttiin ilolla. Koko joukko hajosi majan ympärille pitääksensä varalta, miltä puolen asukas hyppäisi ulos. Puutarhan portti, joka oli vastapäätä Jaanuksen akkunata, oli auki, samoin myöskin akkuna. Ne pantiin kiinni. Oliko siitä kukaan ennen pujahtanut pois, vai mitä? Piirittäjille ei juohnut se ajatus mieleenkään. Palvelijat toivat lastuja ja sytykkeitä nurkkiin ja sytyttivät palamaan. Tulenliekki kohosi äkkiä seinää myöten ylös, levisi kattoon, pitäisi avonaisesta ovesta sisään ja kiemurteli kohta tulisen käärmeen tavoin ulos ikkunoista. Tuuli vinkui ikäänkuin se olisi valittanut tämän onnellisten ihmisten asunnon hävittämistä. Polttajat luulivat joka hetki kuulevansa valkean ja savun keskeltä onnettoman nuoren talonpojan tuskanhuudon ja odottivat että hän vaatteet tulella hiukset korvennettuina, hyppäsi pois. Mutta kaikki oli äänetöntä ja hiljaista, säkenet vaan räätisivät ja kohosivat taivasta kohden kiertelevän savupatsaan keralla.

Vanha Tambet makasi yhä vielä maassa, lähellä pihaporttia. Miekan isku oli sattunut kovasti hänen

päähänsä. Verenvuodatus oli tehnyt hänet voimattomaksi ja hirveä onnettomuus oli huumauttanut hänet. Hän kohotti päätään ja katsoi palavin silmin tuleen, verinen tukka riippui hajallaan hänen otsallaan, suu oli auki, alaleuka riippui hervottomana rinnalla ja värisi suonenvedon tapaisesti.

Aivan lähellä nojasi Oodo itseänsä hirsiaitaa vasten, kädet rinnalla ja katsoi vihaisesti huuliaan yhteen puristaen, seuralaistensa tekoa. Hän tiesi, että vihollinen tuosta poltetusta majasta olisi löytävä koston aiheutta, eikä voinut iloita! Tämä ei ollut kunniallisen miehen kosto, se jätti poistamattoman pilkun hänen kunniaansa.

„Jaanus poikani, missä sinä nyt olet?“ höpisi vanhus itsekseen. Oodo kuuli sen ja hänen silmissänsä loisti kostonriemu, joka kuitenkin heti katosi.

„Sinunpa poikasi palaa nyt tuolla majassa“, sanoi hän kolkosti.

Vanhus kuuli kyllä, mutta ei liikkunut, eikä vastannut mitään. Vaivaloisesti pudisti hän vaan hiukan päätään.

„Kuuletko, vanhus“, sanoi Oodo uudestaan, „sinun poikasi palaa tuolla elävältä. Onko se sinulle hupais-

ta.“

Tambet ei nytkään vastannut mitään, mutta hänen huulensa vetääntyivät hiukan nauruun. Se merkitsi: „Jos minun Jaanukseni vielä olisi majassa, niin ei hän antaisi itseänsä paistaa kuin porsasta. Hän päin vastoin tekisi teistä oivan paistin.“

Samassa kuultiin tulen vinkumisesta ja ratinasta hirveätä huutoa. Kalpeat ja kärsivät kasvot kurkistelivat hetken aikaa ullakon akkunasta. Sitten murtui kurkihirsi katosta, savupilvi nousi taivaalle, tuimat liekit leiskahtelivat sinne tänne — ei enää muuta ääntä kuin tulen ratina. — — — —

Ne, jotka kuulivat huudon, juoksivat koolle ja kysyivät varovasti: „oliko se hän“. Mutta ne, jotka onnetoman tulen uhrin olivat nähneet, pudistivat verkkaleen päätänsä. Kaksinkertainen ihmetteleminen täytti kaikkein mielet.

„Lieneekö hän jo kuollut, vai poltattaako hän itsensä sanaa sanomatta.“

Hirmuisella rytinällä putosi katto sisään. Tulensäkenet lensivät kauas, aita ja talli rupesivat palamaan, pihan hirsiseinänsäkin tarttui valkea. Ruvettiin pakenemaan pois pihasta. Oodo heräsi tunnottomuude-

taan. Palvelijat alkoivat heittää vanhan Tambetin tulleen, mutta Oodo käski nostaa hänet ylös ja viedä linnaan. Koko seura kokoontui palavain huoneiden eteen metsään. Entinen ylenmielinen ilo oli kadonnut. Omat haavoitetut ja kuolleet korjattiin pois tulen edestä ja huomattiin silloin, että kolme parhaillaan olevaa nuorta miestä, jotka olivat olleet vanhempain-sa ilona ja armaidensa ihastuksena, olivat kevytmielisen tekonsa tähden päässeet elämästään. Sen lisäksi oli kolme palvelijaa kuollut ja toisten suuret haavat osoittivat, että ajattelematon pila oli muuttunut täydeksi todeksi.

Ennen pitkää hajosivat palavat huoneet, kunnes vihdoin muuttuivat suitsuavaksi tuhkaläjäksi. Korkea savutorni vaan seisoi yksin jäljellä ja kohotti mustunutta päätään uhkamielisesti taivasta kohti. Aina viimeiseen hetkeen asti odottivat katsojat, että Jaanuksen tietämättömiin kadonnut, voimakas vartalo kohoisi höyryävistä raunioista. Mutta sinertävä savu vaan nousi mustasta seinähirrestä ja muuttui korkealla ilmassa väikkyväksi, punertavaksi pilveksi.

Vihdoin noustiin satulaan ja ruvettiin kiireesti ajamaan. Puhetta ei kuulunut kenenkään suusta. Ter-

veet palvelijatkaan eivät rohjenneet ruveta kiittelmään. Voitto ei ollut suurta kunniata tuottanut.

Metsän talon rauniot suitsuivat yöhön asti. Sitten lankesi hiljainen sade maahan ja sammutti viimeisen tulenkipinän tuhkaläjästä. Korkea savutorni seisoi vielä kauan pystyssä ja varikset, jotka eivät enää löytäneet tuttuja huoneitaan, lensivät ihmetellen ja rääkyen sen ympärillä. Talvi tuli ja peitti rauniot lumella. Savupiipun musta pää kävi lumivalkeaksi. Varikset pudottivat toisinaan sen päähineen maahan, mutta se sai jälleen uuden.

Mutta kun kevätpuolella lauhkeammat tuulet taas alkoivat puhaltaa ja lumi sulii, rupesi vanha savutorni ravistumaan. Savi putosi pala palalta pois. Vihdoin tuli ankara tuuli ja hajotti sen semmoisella rytinällä, että ahjossa majaileva susi juoksi säikähtyneenä pakoon, mutta rohkeni kuitenkin toisena päivänä varovasti jälleen takaisin tunkeutua.

XIII.

Tuli kevät — 1343 vuoden kevät.

Huhtikuu, niinkuin kaikki Huhtikuut, oli silloinkin muuttelevainen. Keskipäivällä paistoi aurinko kirkkaasti ja lempeästi sinisellä taivaalla, illalla meni se säteillen mailleen ja taivaanranta loisti vielä kauan sinisen, punertavan, viheriän ja keltaisen värisenä. Ihminen iloitsi ja toivoi huomiseksi kaunista ilmaa. Mutta katso — tuskin katosi viimeinen punertava pilvenhattara tummansiniseltä taivaankannelta, kun jo toinen puoli muuttui mustan harmaaksi, tuima aamutuuli hajotti pilvet yli koko taivaan, lumiräntää satoi maahan. Aamulla oli taivas harmaa, tuuli kylmä, maa likainen, sekaiset vesilätäköt juoksivat pitkin heinämaita mustiin ojiin.

Eräänä pimeänä yönä — se oli Yrjönpäivän yö — seisatti yksinäinen ratsastaja hevostansa korkealla kummulla, joka oli noin puolentoista peninkulman päässä Tallinnasta. Ratsastaja oli kääriytynyt avataan viittaan ja painanut lakkinsa syvään silmille.

Yö oli, niinkuin sanottu, pimeä. Taivas, samoin

kuin pälvinen maakin, harmaan kirjava. Pilvein lomissa juoksi ristin rastin vaaleita juovia ja kuu valaisi nukkuvaa maata. Lämmin iltatuuli kohisi hiljaisesti läheisessä metsässä ja vinkui männynoksissa, joiden alla ratsastaja seiso.

Puolen tunnin matkan päässä loistivat Loodijärven linnan valaistut akkunat, kuin kissansilmät metsän tummista varjoista.

„Siellä on vieraita koolla“, lausui ratsastaja itseksensä, katsellen linnaa kohti. „Nyt olisi ehkä helppo hävittää koko pesä. Mutta tehkööt talonpojat, mitä tahtovat. Minä en pyydä heidän onnettomuuttaan. Jumala heitä siunatkoon!“

Vaikka kohta korkealla mäellä, tuulen käsissä ei voinut olla palava, otti ratsastaja sittenkin lakkinsa pois ja pyyhkäsi pari kertaa otsaansa. Pilvet hajosivat hiukan ja himmeä, katoava valo lankesi miehen kasvoille. Nuo kasvot olivat vielä nuoren näköiset ja vaikka kyllä kalpeat ja laihat, kuitenkin erinomaisen miehekkäät ja vakaat.

Hän painoi jälleen lakin päähänsä, otti sitten viitan alta tulukset, iski valkeata ja piti sitä ylhäällä. Liekki leikkui korkealla tuulessa.

Nyt tapahtui ihmeitä.

Ylt'ympäri, niin kauaksi kuin silmä kantoi väläh-
telivät valkeat yön pimeydessä, loistivat hetken ja ka-
tosivat jälleen.

Nuori mies odotti tunnin aikaa, jolloin liekit lois-
tivat ja katosivat lakkaamatta. Vihdoin jäi kaikki het-
keksi jälleen pimeäksi.

Mutta nyt leimusi yhdestä paikasta uusi tuli, joka
ei enää sammunut, vaan kasvoi joka hetki yhä suu-
remmaksi, kunnes liekit nousivat korkeana tulipat-
saana ilmaan ja muuttivat pimeän yön valoisaksi päi-
väksi. Se ei ollut enää tuli, se oli tulipalo. Pieni kartano
paloi.

Ei kestänyt kauan, ennenkuin toiseltakin haaral-
ta veripunainen liekki kohosi kuin maan sisästä, kas-
voi nopeasti ja kävi suuremmaksi niinkuin edellinen.
Tuskin oli se tapahtunut, kun parista, kolmesta, nel-
jästä paikasta kohosi uusia tulipalon merkkejä. Näyt-
ti kuin olisi Vironmaan pinta haljennut ja maan tuli-
nen sisus leimunnut ilmaan. Yön pimeyden tummat
varjot katosivat sitä myöten kun tulenliekit nousivat
ja laskeutuivat. Silmän siintävässä kaukaisuudessa
väikkyi verenkarvainen puna taivaan rannalla.

Tämä ei ollut enää satunnainen onnettomuus, se oli sodan merkki.

Ei tarvinnut enää epäillä sitä, että kaikki kartanot lähitienoilla paloivat, sekä kartanot että kaikki paikat, joissa tiedettiin yhdenkään Tanskalaisen tahi Saksalaisen oleskelevan.

Talonpoika, jota oli vaivattu viimeiseen verenpiaraan asti, kokosi kaikki voimansa ja hänen herännyt vapaudenhimonsa uhkasi kamalalla tavalla sortajiansa. Palavain kartanoin liekit punersivat jo taivaankannen, kohta muuttui myöskin maa punaiseksi vihollisten verestä.

Nyt tulivat myöskin isännät kauhukseen huomamaan kuinka vaarallista on, että alennetaan ihminen eläimen kaltaiseksi. Sillä eläimeksi alennetut talonpojat eivät enää huolineet inhimillisestä sääliväisyydestä, vaan surmasivat arvelematta sen, joka kuului tuohon vihattuun sukuun ja joka joutui heidän käsiinsä. He silpoivat miehiä, hirttivät naisia ja heittivät vähäväkisiä tuleen. He ajelivat heitä kuin metsäneläimiä, etsivät heitä piilopaikoistaan ja tappoivat.

Kumea kaiku, joka oli hirveämpi kuin huuhkaimen huuto, kuului joka puolelta yksinäisen kukkulan

ympärillä. Ratsastaja, joka yhä vielä siinä seiso, kuuli kaukaa sekasortoista ääntä, talonpoikain riemuhuutoja, kuolevain valituksia, lastenkirkumista, hätähuutoja, sadattelemisia ja tulen rätinää.

Hän laski kätensä rinnoilleen ja katsoi miettien kaukaisuuteen. Hänen silmänsä loistivat, kasvoille nousi hieno puna ja huulet liikkui, kun hän itseksensä lausui.

„Alku on tehty — hirmuinen, verinen alku. Sodanliekit punertavat taivaankannen, veripunaisena nousee vapauden aamurusko. Auta, armonhenki, ettei se heti jälleen katoa! — — — Vahuran toivo on toteutunut. Mitä poika ei tehnyt, sen teki pojanpoika — uhkaava huuto kaikuu maassa ja minä sen herättäjä, minä sen kasvattaja. Se pelottaa vainoojia. Todel-lakin! Oi, toivo, sinä olet suloinen! Kuinka mielelläni olisin minä pelastanut viattomat, jotka tänä yönä sur-mattiin, mutta en voinut. Leppymätön kosto haluaa vihollisen viimeistä verenisaraa, kunnes ei varjoa-kaan heistä enää näy maassamme. Siis palajaa kui-tenkin vapaus takaisin, rauha virvottaa ahdistettua kansaa, pelko katoaa tyytyväisestä sydäimestä ja sinä, jumalainen sivistys, tuotat valoa riemuitsevaan maa-

han — — — —.“

Puhuja vaikenä. Hänen silmänsä sädehtivät elävämmin, rinta paisui, heleä liekki paloi hetken hänen innostuneilla kasvoillaan. — — — Hän katseli Loodijärven linnaan päin, joka tulenpaisteessa kuumotti metsän takaa. Siellä oli kaikki vielä hiljaista.

„Minun isäraukkani“, huokasi nuori mies ja hänen päänsä painui alemmaksi.

Ääniä ja hevosten kavioiden kopinaa kuului ja ne yhä lähestyivät. Joukko ratsumiehiä tuli näkyviin mäenkukkulalle ja voimakas ääni huusi:

„Oletko vielä täällä, Kostaja?“

„Olen kyllä. Tulkaa ylös!“ vastasi nuori mies, jota oli „Kostajaksi“ nimitetty.

Pian saapui suuri joukko miehiä yksinäisen ratsastajan ympärille. He olivat enimmästi Loodijärven talonpoikia. Sota-aseina heillä oli kirveitä, viikatteita, nuijia, monella vanha, ruostunut miekka, joka oli esi-isäin sodista säilynyt. Kaikki halusivat päästä näitä aseitaan käyttämään.

Eräs nuorenlainen, roteva mies, jota sanottiin Karhu-Antiksi, halkasi miekallaan ilmaa, näpäytti sormiaan ja sanoi: „Emmekö me jo käy päälle?“

„Mistä te hevosia saitte?“ kysyi Kostaja.

„Tarkastimme ennen tulipaloa naapurin kartanon tallit“, vastasi Karhu-Antti, „ja sentähden me näin kauan viivylimme.“

„Minkätähden te sitte ette käyneet linnan kimp-
puun?“

„Me emme rohjenneet ilman sinutta“, vastasi Karhu-Antti, joka näytti olevan toistenkin tulkkina.

Kostajan silmissä ilmaantui salaista iloa. „Mutta enkö minä sanonut teille, että, kun te valitsette minut johtajaksenne, niin en voi siinä kohdin teitä auttaa“, hän sanoi.

Joukko oli vaiti.

„Ja nyt ovatkin jo linnassa kaikki valveilla, ovat saaneet kaikesta tietoa ja ehtineet itseänsä varustaa. Me tulisimme häpeällisesti voitetuiksi ja hukuttaisimme turhaan omaa vertamme.“

„Se on yhden tekevä“, huusi Karhu-Antti jälleen heiluttaen miekkaansa: „minä menen läpi, vaikka olisi kymmenen pirua edessä.“

Joukosta kuului suosionhuutoja.

„Ettekö te ymmärrä, mikä on viisainta“, huusi Kostaja kovemmalla äänellä. „Onhan meillä vielä aikaa.

Kun miehiä enemmän kokoontuu, niin voimme ruveta linnaa piirittämään. — Ehkä pakenevat he Tallinaan“, lisäsi hän itsekseen.

Miehet rupesivat nurisemaan. Moni arveli, että he saisivat hävetä toisten rinnalla, jotka jo olivat hävittäneet kartanoita ja surmanneet isäntiänsä.

Toiset kysyivät, minkätähden he sitten olivat kokoontuneet ja mitä heidän nyt piti ruveta tekemän. Eiväthän he kuitenkaan tahtoneet laiskana toisten urostöitä katsella.

Kostaja mietti hetken aikaa.

„Miehet!“ hän huusi ja hänen voimakas äänensä hiljensi miesten nurinan, „minä kyllä ymmärrän, että te tahdotte jotakin tehtävää. Ette suinkaan te liiaksi rakasta munkkeja ja muita semmoisia mustia lintuja, vai mitä arvelette?“

Koko joukko todisti, ettei kukaan heistä liiaksi rakastanut kirkon palvelijoita.

„Minä tahtoisin musertaa kaikki nuo mustamekkoiset kaljupää“, lisäsi helläsydäminen Karhu-Antti.

„Siellä on meillä työtä“, sanoi Kostaja. „Täältä ei tule kuin viisi, kuusi peninkulmaa Padisen luostariin. Se luostari on vielä sangen uusi, mutta meidän vel-

jeimme työllä ja hiellä jo saatu sangen uhkeaksi ja rikkaaksi. Luostarin vanhimmat nylkevät kyllä vielä omia talonpoikiaan paremmin kuin moni kartanon isäntä. Me olemme ratsuväkeä ja voimme kolmen tunnin perästä opettaa ylpeille munkeille nöyryyttä. Lähtekäämme!“

Miehet nostivat suuren ilohuudon. „Lähtekäämme ja näyttäkäämme heille helvetin tulta. Lennättäkäämme heidät palavan luostarin savun seassa taivaasen. Meidän tiemme sinne he ovat tehneet pääsemättömän raskaaksi.“

Hetken perästä katosi joukko, Kostaja johtajana, lounaanpuoleen kiirehtien, metsän pimeyteen. Hälinä kummulla vaikenä, yksinäisten mäntyjen oksissa vaan suhisi ja vinkui tuuli surullisesti, valittaen kaikkea sitä kauhua, josta sen täytyi maailmassa kertoa.

Sinä hirmuisena Yrjönpäivän yönä saivat tuhannet ihmiset surmansa. Tanskalaisia ja Saksalaisia, miehiä ja naisia, voimattomia vanhuksia ja viattomia lapsia tapettiin. Virolaisten viha leimusi ilmituleen.

XIV.

Sotaiset talonpoikaisjoukot kokoontuivat Tallinnan edustalle, sitte kun tasangolla viimeinen muukalainen oli tapettu. Heidän lukunsa nousi kymmeen tuhanteen ja he kaikki olivat päättäneet joka saada vapautensa takaisin tahi antaa vapauden edestä henkensä. Heidän elämänsä oli käynyt heille niin tukalaksi, että pitivät kuolemaakin parempana. He valitsivat joukostaan vanhimmat ja panivat lähetystön Suomen puolelle pyytämään apua. Turun piispa lupasi heille lähettää laivalla miehiä, jos Tallinna sodan jälkeen jäisi Ruotsin kuninkaan hallituksen alaiseksi. Kaupungissa, jonka väkiluku oli pakolaisista suuresti lisääntynyt, vallitsi pelko ja ahdistus. Peljättiin, että talonpojat hyökkäisivät kaupunkiin ja silloin olisi kurjuus odotettavana. Arvattavasti eivät Virolaiset armahtaisi kaupunkilaisia enemmän kuin isäntiäänsäkään. Lähetettiin salaa sanansaattajat Liivin ritarikunnan päällikölle Burchard von Dreylewen'ille apua pitämään. Virolaiset eivät alottaneet hyökkäystä, he vaan piirittivät kaupunkia yltä ym-

märi. He odottivat toista, suurempaa joukkoa, joka Kostajan johdolla oli riistänyt luostarin ja surmannut munkit, auttanut ympäristön asukkaita ja kiihottanut Lännen asukkaita sotaan. Lännenmaalta levisi sodantuli merensalmen yli Saarenmaalle, jonka voimakkaat miehet surmasivat yhtenä päivänä lähes tuhat Saksalaista. Vihdoin saapui Kostajan seurue leiriin ja otettiin ilohuudoilla vastaan. Kostajan tunsimelkein kaikki, mutta hänen risti ja sukunimeään eivät tienneet muut kuin hänen lähimmät miehensä ja heitä oli hän kovasti kieltänyt sitä kenellekään ilmoittamasta. Kun Kostaja ajoi leirin läpi suureen telttaan, joka oli sisustettu vanhempain neuvottelua varten, ei loppunut ilohuuto, nuoret ja vanhat halusivat puristaa hänen kättänsä, häntä lempeällä hymyilyllä tervehtää.

„Katsokaa, nuorukaiset!“ huusi eräs harmaapäinen vanhus, „tuo on kunnon Virolainen. Me emme milloinkaan olisi rohjennut ruveta vapautustamme ajattelemaan, ellei hän olisi kulkenut kautta maamme ja herättänyt jokaisessa ikäänkuin uuden hengen. Hänpä on satoja kertoja ollut kuoleman hädässä, hän on saanut taistella heikontunutta tahtoa ja orjallista

pelkoa vastaan. Toinen siitä olisi jo aikoja kyllästynyt — mutta hän sai aikaan sen, joka toisille oli mahdoton.,,

„Kerrotaanpa, että Saksalaiset olisivat hänellekin tehneet kurjaa vääryyttä“, sanoi eräs nuorempi.

„Mutta onko hän sitä milloinkaan valittanut?“ huusi vanhus innokkaasti, „onko hän sitä milloinkaan itsestään puhunut! Ei sanaakaan. Jos kysyit, käänsi hän puheensa toisaalle. Ei hän ilmoita omia kärsimisiään edes niin paljon kuin hyttynen hyrisee.“

„Minä olen kuullut“, alkoi kolmas, „ettei hänen pitäisikään olla oikea talonpoika. Hän on ollut itse vapaa mies ja kartanon omistaja, mutta kun hän on pitänyt talonpoikain puolta, ovat Saksalaiset ruvenneet häntä vihaamaan, polttaneet hänen talonsa ja tappaneet hänen sukulaisensa viimeiseen mieheen asti.“

„Kyllä ei hän ole talonpoika“, todisti neljäs, „hän lukee kreikan, juutalaisen ja mustalaisen kielisiä kirjoja ja kuuluu puhuvan vihollistensa kanssa saksan kieltä, kun niin tarvitaan.“

Vanhimmat olivat teltassa par’aikaa koolla neuvoa pitämässä, kun Kostaja astui sinne. He olivat kaikki Kostajaa vanhemmat, moni jo harmaapäinen,

mutta kun hän astui sisään, nousivat kaikki ylös ja tervehtivät häntä ilolla, melkeinpä kunnioituksella. Sitte he istuivat jälleen maahan. Yksi heistä, korkea, ruumiiltaan kuninkaallinen, harmaahapsinen vanhus, jota toiset kunnioittivat ylinnä vanhimpain joukossa, kääntyi Kostajan puoleen ja lausui:

„Kostaja, poika, sinä palaat raskaasta, vaivaloises-
ta työstä, ja olet väsynyt. Sano, kuinka kauan sinä tah-
dot levätä?“

„Minä olen valmis heti ryhtymään kovimpaan työhön, jos siitä on hyötyä meidän asiallemme“, vastasi Kostaja vakaalla äänellä. Vanhus silmäsi mielihyvällä nuoren miehen solakkaa, mutta jäntevää vartaloa, ja vakaata, kalpeata muotoa.

„Sinä olet kansamme kunnia ja ilo“, hän sanoi, „sinun käsiisi voi se rohkeasti uskoa kohtalonsa. Kuule, mitä me olemme neuvotelleet. Me odotamme joka päivä apua Suomesta, emmekä tahdo alkaa hyökkäystä. Meidän täytyy kovasti piirittää kaupunkia, ettei kukaan pääse ulos, eikä sisälle. Sen lisäksi pitää meidän tehdä asemamme turvallisemmaksi. Meidän takanamme on Loodijärven linna, jota joukko palvelijoita vartioitsee ja jonka suojaan on otettu paljo pa-

kolaisia. Heistä meillä voi olla haittaa, sillä kun karkaavat linnasta takaapäin meidän niskaamme, niin me joudumme kahden tulen väliin. Sentähden pitää meidän hävittää linna ja täyttää se omilla miehillämme.“

Vanhus vaikenä hetkeksi. Ei myöskään Kostaja puhunut mitään, vaan katsoi totisesti eteensä maahan.

„Minä tiedän, että sinä olet siltä puolelta kotoisin — etkö ole?“ kysyi ylimmäinen vanhin.

„Olen“, vastasi Kostaja lyhyesti.

„Sinä siis parhaiten tunnet ympäristön, tunnet myöskin Loodijärven linnan tarkkaan — etkö tunne?“

„Tunnen kyllä.“

„Sitten tiedämme neuvon. Etkö sinä miehinesi tahdo käydä linnan kimppuun? Olkoon linna kuinka vahva hyvänsä, niin luulen minä, ettet sinä karhuita pelkää. Tahdotko?“

Kostaja ei vastannut mitään. Hän katseli miettävästi eteensä maahan. Vihdoin nosti hän päätään katsoi ympärilleen ja kysyi:

„Eikö teidän joukossanne ole ketään, joka mieluisammin siihen työhön ryhtyisi?“

Kaikki vanhimmat olivat vaiti. Kun hän näki, ettei tullut minkäänlaista vastausta ja että päävanhin aikoi ruveta uudestaan selittämään, hän sanoi vakaasti:

„Minun mieheni ovat tänään väsyneet, mutta huomenna, ennen päivän nousua olemme linnan edessä.“

Kiitellen hyväksi tätä tuumaa, nousivat vanhimmat ja lähtivät pois kukin väkensä luo. Neuvottelu oli loppunut.

Kostajakin astui teltasta. Ulkona huokasi hän keran syvään ja katsoi ympärilleen. Lukemattomat veljet silmäisivät luottamuksella häneen. Hän lausui itseksensä:

„Isänmaa ennen kaikkea!“

Hän painoi lakkinsa syvään päähänsä ja meni miesten luo. Hän ei ollut vielä kauaksi ennättänyt, ennenkuin leirin viimeisestä nurkasta kuului kova meteli. Iso joukko miehiä oli kokoontunut erään repaleisen miehen ympärille, jonka tukka riippui hajallaan silmillä ja joka väänteli ruumistaan ja viittoi käsillään ja kertoi jotakin joka näytti kuulijoita kiihottavan.

„Lähtekäämme teltan luo!“ karjuivat miehet ja ko-

ko joukko kiiruhti Leirin keskikohdalle.

„Mikä teillä on?“ huusi Kostaja, kun he tulivat li-
kelle häntä.

„Ritarit tulevat! Ritariston päällikkö tulee meidän
kimppuumme!“ huudettiin vastaan. Kansanjoukko
vei Kostajan mukanaan. Vanhimmat juoksivat koolle
hälinän kuullessaan. Pelottavan sanoman kuultuaan,
kokoontuivat he teltaan ja kutsuivat sanansaattajan
sisään.

„Koita rauhoittaa kansaa“, lausui päävanhin Kos-
tajalle, jonka jälkeen tämä nousi korkealle kivelle ja
voimakkaalla äänellään huusi niin että kaikui kautta
hälinän:

„Veljet, rauhoittukaa! Vielä eivät ritarit voi olla li-
kellä ja ennenkuin he tänne ennättävät, voimme vie-
lä kaikki hyväksi muuttaa. Antakaa vanhimpain rau-
hassa neuvotella. Minä pyydän teitä.“

Sen jälkeen kävi hälinä hiljaisemmaksi, keskuste-
lut vaan kohisivat kuin merenlaineet teltan ympäril-
lä. Kostaja astui kiveltä maahan, ja meni teltaan.

„Ritariston päällikkö on itse suuren joukon kans-
sa astunut Harjumaan rajan yli“, sanoi ryysyinen sa-
nansaattaja. Hän puhui läähättäen ja yhteenmittaan

änkyttäen, niinkuin ihminen, joka on paljo juossut ta-
hi kovasti säikähtynyt. „Minä olen heidät itse nähnyt
— — — se oli hirmuista — — — oih, se oli hirmuista.
Kun he saivat meidän miehiä käsiinsä, niin he muser-
sivat heidät — — — oih, minun kieleni käy kankeaksi
— — — he löivät heidät miekan terällä kappaleiksi,
tahi hirttivät heitä puunoksiin kuin koiranpenikoita.
Kaikki oli täynnä pelkoa ja ahdistusta, ei kenelläkään
enää neuvoa, ei apua. Me olemme hukassa — — —
hukassa — — — hukassa! — — —“

Puhuja peitti silmänsä molemmilla käsillään ja al-
koi katkerasti itkeä. Vanhimmat katsoivat äänettö-
minä toinen toisiinsa. Hiljaisuutta, joka hetken val-
litsi teltassa, häiritsi pahana enteenä sanansaattajan
nyyhkytykset. — —

„Kuinka kaukana sinä luulet ritarein olevan?“ ky-
syi vihdoon päävanhin.

Itkijä pyyhki kädellään silmiään, nosti päänsä ylös
ja alkoi uudestaan puhua. „Kun minä heidät näin —
— — se oli tuntia ennen puoltapäivää, meitä oli vä-
häinen joukko ja me etsimme pienen kartanon pi-
halla voutia, jonka raastoimme kellarista esille. Sa-
massa tulee metsästä loppumaton joukko ratsastajia,

kaikki rautapaidoissa ja kypäreissä ja keihäät välkyivät päivänpaisteessa. Heti, kun huomasivat meidät, kiiruhtivat kuin tuuliaispää meidän kimppuumme. Minä tuskin ennätin piiloutua kellariin, suuren tynnyrin alle. Toisia pistettiin keihäiden neniin niin kuin kaloja vartaasen. Minä vapisin kuin haavanlehti, enkä uskaltanut ennen yötä pistää päätäni tynnyrin alta. Kaikki melu oli jo aikoja hiljennyt. Nyt pakenin minä kaikin voimin Tallinnaan päin, juoksin kaksi yötä perättäin, päivällä piilottelin itseäni metsissä ja joissa, ettei kukaan olisi nähnyt. Näin vielä kerran sattumalta saksalaisia ratsumiehiä, kun he polttivat erästä kylää. Minä kuin tuuli juoksemaan, enkä katsonut taakseni, ennenkuin olin kaksi peninkulmaa juossut.“

Lystillistä matkakertomusta haastettiin kyllä itkuisella äänellä, mutta kuitenkin vetäytyivät vanhimpain suut sitä kuullessaan nauruun, vaikka muuten kasvot olivat murheelliset. Ensimmäinen säikähähdys katosi ja rohkeus ja toivo heräsivät uudestaan.

„Mutta sinä et vielä kertonutkaan sitä, kuinka kaukana luulet ritarien nyt olevan“, sanoi jälleen päävanhin.

„Ne olivat Tallinnasta kahdeksan, yhdeksän peninkulman päässä, kun minä heidät eilen ennen puoltapäivää viimeksi näin“, vastasi kertoja miettien. „Minä arvaan, etteivät siitä ole paljoa likemmäksi ehtineet, sillä he ajavat meidän seuralaisiamme takaa ja hävittävät kylää.“

„Hyvä“ sanoi päävanhin hetken mietittyään, „mene sinä, sanansaattaja, miesten joukkoon ja kerro heille paastostasi niin lystikkäällä tavalla kuin meille. Se heitä enemmän huvittaa kuin pelottaa. Ja me, veljet, alamme uudestaan neuvottelemaan, mitä nyt on tehtävänä.“

Sanansaattaja lähti pois. Vanhimmat istuivat toisen kerran samana päivänä neuvottelemassa, mitä oli tehtävänä. Ruvettiin keskustelemaan. Tuumat olivat monenlaiset. Siitä vaan olivat kaikki yksimieliset, että orjuus pois tahi henki. Päätettiin koettaa saada maa Liivin ritarikunnan suojeluksen alaiseksi ja antaa ritarikunnalle vuosimaksu. Päävanhin kannatti tätä ehdotusta.

Kostaja, joka kauan oli ääneti kuunnellut toisten neuvottelua, nousi ylös ja pyysi sananvuoroa.

„Päävanhin on oikeassa“, hän sanoi, „meidän voi-

mat eivät vielä riitä kahta vihollista vastaan. Minä arvelen, että me pyydämme ritarikunnan ylioikeuden suojelusta ja koitamme pitää tätä sotaväkeä etäämmällä, kunnes Suomalaiset tulevat. Kun Tallinna kerran on meidän käsissämme, niin sitte voimme ritareinkin kanssa varmimmasti puhua.“

„Mutta minä pelkään“, sanoi eräs vanhimmista, „ettei ritariston päällikkö suostu meidän pyyntöömme. Ritarit ovat niin ylpeitä, etteivät rupea meidän kapinoitsevain talonpoikain kanssa kauppvoja tekemään.“

Kostaja kuunteli tarkkaan, mitä vanhin sanoi ja lausui: „Se saattaa, paha kyllä, olla hyvinkin totta, ja ritareilla on toinenkin syy ruveta meitä vastustamaan. He varmaan pelkäävät, että heidän maansa talonpojat tekisivät niinkuin mekin. Ja kun he voittavat meidät, niin anastavat he Tanskalaisilta korvaukseksi itselleen kappaleen maata. Ei meillä siis ole heistä suurta toivoa.“

„Sitten tappelemme, käyköön kuinka käy“, huusi eräs nuorempi vanhin.

„Se on varmaan meidän ainoa ja viimeinen neuvomme“, sanoi Kostaja levollisesti. „Nyt on minun

neuvoni se: Lähettiläät menkööt ritariston päällikköä vastaan ja pyytäkööt häneltä, että me saisimme antautua vapaiksi, verollisiksi vasalleiksi hänen allensa. Ehkä viivyttää hän vielä vähän hyökkäystä. Sillä aikaa ovat Suomalaiset täällä ja te otatte kaupungin väkiryännäköllä maan ja meren puolelta. Minä lähdän, niinkuin lupasin, varhain huomen aamuna linnalle ja koetan saada sen käsiini ainakin kolmen päivän kuluttua. Mutta jos ritariston päällikkö tänne ennen ehtii ja hyökkää teidän kimppuunne, niin tulen minä miehineni linnan puolelta heidän kantapäilleen ja niin saarramme ritarit kahdelta puolelta. Ehkä pääsemme siten heistäkin voitolle.“

„Sinun neuvosi on järkevä“, sanoi päävanhin, „mutta yksi asia on arveluttava. Jos sinä todella saat linnan käsiisi ja sitä minä en epäile niin on peljättävä, että ritariston päällikkö, ennenkuin ehditte tänne, tulee koko väkineen teidän kimppuunne. Silloin olette te hukassa ja me olemme tarpeettomasti kadottaneet parhaimmat miehemme.“

„Ennen sitä teemme me heille suuria vahingoita“, sanoi Kostaja rauhallisesti, „ja viivytämme heitä niin, että te paremmin ennätätte itseänne varustaa. Mutta

linna on metsän sisässä ja ritarit toisaalla päin, jos he sieltä tulevat, jossa heitä on nähty. He eivät pane meitä edes arvelemaan.“

Kostajan selvin sanoin lausuttu neuvo hyväksyttiin yksimielisesti. Vanhimmat nousivat ylös ja astuivat ulos, jossa kansa vielä äänettömänä kuunteli puhelijaan sanansaattajan matkakertomusta. Kun vanhimmat tulivat, astui kertoja kiveltä alas. Kostaja nousi siihen ja julisti kansalle neuvottelun päätöksen. Tämä otettiin vastaan ilohuudoilla.

Nyt valittiin lähettäjä ja vielä samana tuntina ajoivat he, kansan onnentoivotusten seuraamina etsiäkseen leiristä ritariston jäseniä.

XV.

Seuraavana aamuna kuului Loodijärven linnalta melua. Sotaväki piiritti sitä!

Linnassa olivat niinkuin päävanhin arvasi, pakolaiset saaneet suojapaikan ja siellä siis väkiluku paljoa suurempi. Paitsi vaimoja ja lapsia, oli siellä sadan paikoille sotaan kykeneviä miehiä koolla. Kuultuaan uuden sotasanomaa, kiiruhtivat kaikki miehet ja naiset, lapset ja vanhukset linnanmuurille.

Likellä porttia seisoi kolmatta sataa ratsumiestä, joiden joukossa oli paljo entisiä linnantalonpoikia. He olivat kaikki omissa, tavallisissa talonpojan vaatteissa. Virolaiset eivät tahtoneet pukeutua vieraisiin, komeihin vaatteisiin, joita kyllä olisivat saaneet hävityistä linnoista. Sota-aseet vaan olivat vieraat ja välkkyivät nousevan auringon paisteessa.

Kostajan korkea vartalo nähtiin yli muita uljaan hevosen seljässä, päähineessä liehuva kukonsulka.

Hän antoi merkin ja eräs ratsastaja nosti valkean lipun ilmaan, ajoi muuria kohti ja huusi kovalla äänellä:

„Kuka teistä on linnanisäntä!“

Oodo, joka katseli tuimasti talonpoikia, vastasi kii-
vaasti:

„Mitä te tahdotte?“

„Jos olet Oodo von Raupen, Loodijärven linnan
isäntä, niin kuule, mitä vapaat maamiesten vanhim-
mat sinulta anovat. Anna tämä linna, joka ei ole si-
nun, vastustamatta meidän käsiimme, niin saat sinä
ja jokainen, joka ei kannu sota-asetta, lähteä pois va-
paasta Vironmaasta. Mutta kaikki sotamiehet joutu-
vat vangiksi, kunnes rauha jälleen on maassa.“

„Mutta mitä, jos minä ennen sitä lyötän sinua ja
seuralaisiasi kuin koiria, mitä sitten tapahtuu?“ kysyi
Oodo pilkaten.

„Jos et sinä heti täytä vanhinten tahtoa“, sanoi pu-
huja tyynesti, „niin otetaan linna väkiryynnäköllä, hä-
vitetään maan tasalle ja kaikkein, jotka ovat linnassa
pitää armottomasti kuolla. Se on vanhinten tahto ja
se tulee myöskin täytetyksi. Valitse itse ja anna heti
vastaus.“

„Koiran penikka!“ kiljasi Oodo, jonka pikainen
luonto ei malttanut kylmästi kuunnella senlaista hä-
päisevää ärsyttelyä, „kapinallisen perintö-orjan

kanssa minä en rupea mihinkään keskusteluihin.“

Puhuja ajoi takaisin miestensä luokse.

Emiiliakin oli noussut vallille. Tarkastaessaan Kostajaa, säikähti hän, katsoi, katsoi, pudisti päätään ja kääntyi veljensä puoleen, kysyen:

„Näetkö tuota ratsastajaa, jonka lakissa on sulkia?“

Oodo aikoi lausua jonkun halveksivan sanan, mutta hänen täytyi tahtomattansakin katsoa Kostajaa, joka oli noin viidenkymmenen askeleen päässä ja sattui parhaiksi kääntämään silmänsä linnaan päin. Oodo astui takaperin ja tuijotti eteensä. Kostaja, joka tämän huomasi pyörähti äkkiä pois ja rupesi miehille käskyjä antamaan.

„Jos en varmaan tietäisi, että hän on palanut, niin voisin vannoa, että se on hän“, sanoi Oodo itsekseen.

„Noh?“ kysyi Emiilia vavisten.

„Minä en tunne tuota — koiraa“, ärjyi Oodo.

Alhaalla rupesi piirittäjään joukko liikkumaan. He astuivat hevosten seljältä, sitoivat hevoset kiinni ja hajaantuivat puitten väliin.

Oodo olisi mielellään istunut heti hevosen selkään ja lähtenyt kaikin miehinensä talonpoikain kimp-

puun, jotka luuli piiskallakin voittavansa. Mutta ritari Kuuno, joka jo ennen sodan alkua oli tullut linnaan ja näinä pelottavina aikoina ei voinut jättää ystäviään yksin, vastusti kaikin voiminensa hänen yrityksiänsä. Oodon täytyi vihdoin myöntyä ja lähti linnaan, pudistaen vielä kerran vihaisesti piiskaansa talonpojille.

Muurilla kävi elämä hiljaisemmaksi, sotamiehet vaan kävelivät edestakaisin ja huusivat pilkkasanoja alhaalla oleville sotamiehille, jotka niihin kärkkäästi vastasivat. Koko sen päivän rakennettiin sotavarustuksia. Piirittäjät valmistivat hyökkäystelineitä ja muurinmurtajat hioivat sota-aseita ja lauloivat sotaululuja. Yksinäiset joukot hiipivät linnan ympärillä ja pitivät silmällä, ettei kukaan pääsisi sisään, eikä ulos.

Ilta tuli. Tuuli oli käynyt kovemmaksi ja ajeli pilviä taivaalla. Tuli äkkiä pimeä. Linnassa sytytettiin tulet palamaan. Ei kukaan tohtinut sinä yönä nukkua. Väkevät vahdit valvoivat muurilla.

Kostajakin asetti vahdit linnan ympärille. Toiset heittäytyivät levolle. Kostajalla ei ollut nukkumisen halua. Hän istahti puun kannalle, tuki leukaansa kädellään ja katseli linnaan päin. Tuuli kohisi puitten

latvoissa. Tuo kohiseminen öiseen aikaan on pelottava, ahdistava. — — — Se on kuin maanalaisten henkein onnettomuuden ennustus. — — — Nukkuvain seuralaisten syvä hengitys kuului rauhalliselta, kun tuuli vähän hiljeni. Kostajan silmät etsivät linnanakkunata, josta hienon verhon takaa vaalea varjo kuumotti. Hän ei voinut enää kääntää katseitaan siitä akkunasta. Kun hevosten kavioin töminä, tahi yksinäisen yölinnun ääni kuului, katsoi hän varovasti ympärilleen; mutta sitten silmät yhä siirtyivät samaan paikkaan. Toisinaan tuli musta varjo verhoon, jäi keran kauemmaksi aikaa seisomaan. Silloin levisivät katsojan silmät suuremmiksi, kaipaavamiksi, kuin olisi hän odottanut, että varjo muuttuisi vartaloksi ja astuisi kuin enkeli kuumottavasta valkeudesta yön pimeyteen. Hän painoi silmänsä kiinni ja huulilla värisi nimi — — —.

Hänen selkänsä takaa kuului röhinä ja hän katsoi taaksensa. Karhu-Antti puhui unissaan.

„Mmm! höm! — — niin, katso eteesi! — — pää poikki kuin kaalilta — — kaalit’ — — kaalin — — —“

Kun Kostaja jälleen silmäsi akkunaan päin, hämmästyi hän ja jäi sitte henkeään pidättäen katsomaan.

Verho oli lykätty syrjään, tumma haamu seiso keskellä akkunaa.

Jos yö olisi ollut valoisampi, niin olisi katsoja alhaalla nähnyt, kuinka haamu painoi pienen kalpean poskensa kylmää akkunaruutua vasten. Jumala tiesi, minkätähden hän niin syvään huokasi ja minkätähden hän silmillään pimeästä etsi talonpoikain leiriä, puhuen jotakin itsekseen.

Haamu katosi kohta jälleen akkunasta ja entinen ikävä kajastus loisti valkean verhon läpi. Vihdoin sammui sekin ja akkunan kohta oli seinän kanssa aivan yhtä pimeä. Mutta katsoja istui vielä kauan unetomana ja surulliset ajatukset vaivasivat häntä. Sydänyö oli jo aikoja kulunut. Lähenevät hevosen jalan äänet herättivät Kostajan. Ihmisten ääniä kuului. Risut rasahtelivat maassa lähestyvien ihmisten jalkojen alla.

„Kuka siellä?“ kysyi Kostaja puoliääneen. Heti seiso kaksi miestä hänen edessään, joista toinen oli ollut vahdissa.

„Oletko sinä itse Kostaja?“ kuiskaili viimeksimainittu. „Minä tuon Tallinnasta sanansaattajan pahat sanomat.“

„Mitä on tapahtunut?“ kysyi Kostaja nousten ylös.

„Ei vielä mikään onnettomuus“, sanoi sanansaattaja, „mutta kuka tietää, kuinka kauan sekään viipyy tulemasta.“

„Puhu, veli!“

„Eilen illalla myöhään tuli ritariston päällikkö ratsumiehineen Tallinnan edustalle.“

„Kuitenkin!“

„Me laitoimme uudet lähettiläät hänen luokseen pyytämään antautumista. Mutta myöskin Tanskalaiset linnassa ja kartanon-omistajat koittavat saada häntä puolelleen. Ritariston jäsenet ovat heidän kansansa yksistä puolin. Nyt on ritariston päällikkö vielä kahden vaiheilla. Voi tapahtua, että onni kallistuu meidän puolellemme, mutta voi myöskin tapahtua, että huomenna on viimeinen taistelu käsissä.“

Tuo sanoma värisytti Kostajan miehekästä sydäntä.

„Ei sitten ole enää aikaa viivytellä“, hän sanoi kiireesti, „ennen aamua täytyy linna olla meidän käsissämme, ehkä me tulemme takaisin ja autamme teitä voittamaan taikka kuolemaan.“

Sen sanoman kanssa lähti sanansaattaja mene-

mään. Kostaja herätti kaikki miehensä ja antoi tietää, mitä oli tapahtunut.

„Meidän täytyy ryhtyä väkiryynnäkköön“, hän sanoi ja miesten säihkyvät silmät todistivat, että he siihen kyllä suostuivat. „Sinä, Karhu-Antti, ota kaksikymmentä miestä mukaasi, nouskaa puutarhan muurin yli, kaksi tahi kolme kätkeytyvät pensaisiin aidan viereen, toiset jäävät huvihuoneeseen. Kun me alamme ryynnäkön ja vahdit nousevat muurille, niin koittakaa heitä takaapäin salaa lyödä maahan. Kiivetkää sitte korkeata koivua myöten, jonka oksat ulottuvat muurin yli ja hypätkää muurin päälle. Sill’aikaa me ryntäämme eteenpäin ja koetamme murtaa linnanportin.“

Hiljaa kuin haamut alkoivat miehet liikkua. Tikapuut nostettiin ylös, miehet kantoivat olallaan pitkiä raskaita hirssiä. Linnan harmaat muurit kumisivat pimeässä, portin kohta musteni. Sinnepäin asettivat miehet hirsien päät. Tikapuut nostettiin muuria vastaan pystyyn ja miehet nousivat notkeina kuin kissat niitä ylös. Ensimmäinen nuoli paukahti porttia vastaan. — Mutta linnanvartijat eivät myöskään nukkuneet. Ylhäällä syntyi kihinä ja kahina kuin oli-

si hörhiläispesään pistetty, tulisoihdut pantiin palaamaan ja loivat väreilevän valon muurille kiipeejäin kasvoille. Sotamiehet kiirehtivät ylös ja kun ensimmäisen vihollisen pää näkyi muurin päällä, välkkyivät sota-aseet häntä vastaan. Hän koitti torjua niitä edemmäksi ja karata muurille, mutta yksi löi hänet miekan pois, toinen halkasi hänen päänsä. Ruumis vierähti toisten päälle, vahvat kädet tarttuivat kiinni tikapuihin ja lykkäsivät sitä, niin että se miehineen raksahtaen kaatui maahan. Samoin kävi muuallakin, missä Virolaiset alkoivat väkiryynnäköön. Yhdeltä murtui kaula, toiselta jäsenet, ne jotka jäivät eloon, nostivat tikapuut uudestaan ylös ja ryntäsivät eteenpäin. Taistelun kiivaus kiihdytti miesten mieliä, pelko katosi, oma elämä unohtui, jokainen koitti toisen elämää lopettaa. Toisinaan putosi hirsi jyristen maahan. Mutta siitä ei tullut paljon vahinkoa, sillä yläpuolelta satoi heittokeihäitä, nuolia ja kiviä hirrenkantajia vastaan ja tappoi monta.

Enemmän kuin puolen tuntia kesti hyödytöntä ryynnäköä, päivänkoite punoitti taivaan rannan, tulisoihdut viskattiin ylhäältä vihollisten silmille, taisteltiin hämärässä.

Kostaja, joka kaiken aikaa seisoi johtajana miehiensä keskellä, ymmärsi ettei tällä tavoin saataisi sotaa loppumaan, ja huusi miehiänsä koolle. Hyökkääjät peräytyivät muurilta, tikapuut ja muurinmurtajat otettiin mukaan. Ylhäältä nousi ilohuutoja. Pilkkasanoja huudettiin alas.

„Meidän pitää tehdä itsellemme suojus ja sen takaa koittaa murtaa porttia“, sanoi Kostaja. „Viekkä Karhu-Antille käsky, että hän yhä vielä piilottelee itseänsä.“

Miehet vetäytyivät syvemmälle metsään, ettei linnassa arvattaisi, mitä he aikoivat tehdä. Kohta kuului metsästä hakkaaminen. Kahden tunnin kuluttua oli suojapaikka valmis.

Päivä oli jo aikoja noussut, kun miehet uudestaan, mutta tällä kertaa linnanvartijain sota-aseiden suojaamina liikkuivat linnanporttia kohti. Toiset olivat nousseet hevosten selkään ja odottivat, milloin portin piti murtua, jolloin he hyökkäisivät sisään.

Portti heilui kovasti ensimmäisen vahvan rynnäksen jälkeen. Vielä yksi, samanlainen voimakas isku ja sen täytyi murtua. Ylhäältä heitettiin kyllä kiviä ja tulta suojusta vastaan, mutta se oli rakennettu tu-

kevistä oksista ja mullalla ja mättäillä katettu, jollei se aivan heti hajonnut.

„Me joudumme tappiolle“, ärjyi Oodo, joka ritari Kuunon kanssa seiso i muurilla. Jälkimmäinen nyykäytti päätään. Oodo käski palvelijain ja vierasten istua hevosten selkään. Toiset juoksivat talliin. Mutta jo kaatui portti suurella rytinällä maahan ja Kostajan jäljessä tunkeutuivat Virolaiset riemulla sisään. Valli jäi tyhjäksi, kaikki kiirehtivät alas tulijoita vastaan. Kova taistelu alkoi. Eturivissä taistelivat Oodo ja ritari Kuuno. Kostaja katseli ensimmäistä, raivasi itselleen tietä palvelijain keskitse ja tunkeutui hänen kimppuunsa. Oodo näki, kuinka Kostaja välkkyvin miekoin kuin vihainen sotajumala lähestyi häntä. Oodo katsoi kerran hänen tulisiin silmiinsä, hirmuinen muisto lensi kuin salama hänen mieleensä — ja äkillinen säikähdys valtasi hänet, hän kääntyi pois, pakeni omain miestensä keskeltä linnan saliin. Siellä vaipui hän kuolon kalpeana maahan. Emiilia kumartui hänen puoleensa ja kuuli, kuinka hän värisevin kuulin huusi: „Minä olen hengen nähnyt, surman hengen! — — —“

Pihassa taistelivat linnanmiehet kuin hurjat ja oli-

vat juuri päästä voitolla vihollisista, jotka eivät ahtaasta portista päässeet kaikki sisään. Mutta silloin oli Karhu-Antti miehineen tunkeutunut pihaan rikkinäisestä muurista ja kävivät nyt huutaen saksalaisten kimppuun. Mutta nämäpä pakenivat linnan huoneisiin ja salpasivat oven kaikella tavalla. Virolaiset rupesivat ovea murtamaan.

Kun Kostaja näki, että Oodo oli päässyt hänen kästään, astui hän alas hevoson seljältä ja lähti muuttaman miehen kanssa linnan eteläpuolelle, jossa matala, rautainen ovi vei linnankellariin. Ovi murrettiin kangeilla auki ja Kostaja astui miehineen ahtaita kiviportaita myöten alas. Ilkeä, maanalainen löyhkä tuli heitä vastaan. Tulisoihtu pantiin palamaan ja valaisi ahdasta käytävää, jossa tuskin kaksi miestä saattoi käydä rinnatusten. Käytävän takimmaista puolta peitti synkkä pimeys. Molemmiin puolin käytävää oli ovia, jotka veivät maanalaisiin kammioihin. Ovet, jotka olivat lukossa, murrettiin. Kammiot olivat tyhjät. Käytävän viimeisessä sopessa oli vielä pieni, tuskin huomattava ovi. Kostaja itse mursi sen kangilla. Hänen täytyi syvään kumartua astuessaan sisään — luola oli tuskin neljää jalkaa ympäri mitaten. Seinät oli-

vat kosteat ja homeiset. Lattiana oli haiseva lika. Valo ei päässyt mistään sisään — alituinen pimeys vallitsi.

Takimmaista seinää vasten nojasi syvään kumartuneena ihmisen haamu. Hänen vaatteensa riippuivat repaleina, ruumiin verhona. Pää oli vaipunut rinnoille, molemmin käsin oli hän suonenvedontapaisesti tarttunut allaan olevasta liasta kiinni.

Kostaja heittäytyi polvilleen haamun viereen ja nosti hellästi sen päätä. Märjät, harmaat hiukset riippuivat kosteana kasana hänen silmillään. Kun kostaja pyyhkäsi hiukset pois ja tulenvalo lankesi kasvoille, astui valkeannäyttävä askelen taaksepäin ja huusi: „Metsän Tambet!“

Tambet ei ollut enää ihmisen näköinen, vaan kuolleen luurangon, joka oli peitetty harmaalla, homehtuneella nahalla. Silmät olivat jääneet auki ja pelottivat kamaluudellaan katsojia.

Kun Kostaja hetken aikaa oli tutkinut tätä hirmuis-ta näköä, painoi hän hellästi kuolleen silmät kiinni ja antoi pään jälleen hiljaa vaipua rinnoille.

„Hän on kuollut!“ hän lausui tuskin kuuluvalla äänellä. Kun hän nousi ylös, oli hän kuoleman kalpea, mutta levollinen ja jääkylmä. Seuralaiset säikähtivät

hänet nähdessään. Se ei ollut ihmisen luonnollinen ulkomuoto. Semmoiset silmät voivat pelottaa paatuneintakin sydäntä. Äänettöminä astuivat miehet päivän valkeuteen maanalaisesta käytävästä.

Virolaiset olivat murtaneet linnan ovet ja tunkeutuneet sisään. Taistellen ja verisin askelin peräytyivät vastustajat eteisestä suureen saliin, joka oli puoleksi täynnä naisia ja lapsia.

Kostaja alkoi juuri nousta linnanportaita ylös, kun yksinäinen ratsastaja tulisella kiireellä ajoi linnanportista.

„Kostaja, Kostaja!“ hän huusi jo etäämpää.

Kostaja kääntyi ja kysyi: „Mitä sanomia sinä tuot?“

„Minä tulen suoraan Tallinnasta“, sanoi ratsastaja hengästyneenä.

„Ritariston päällikkö on kaikin väkineen — — — tullut meitä ahdistamaan — — — ja meidän miehet ovat hädässä — — —.“

„Mutta vastustavat vielä?“

„Niin, mutta pyytävät sinua apuun. Taistelu on tulinen.“

„Minä tulen“, vastasi Kostaja levollisesti, „mutta ensin tahdon täältä selviytyä.“

Hän hyökkäsi ylös portaita saliin. Täällä ponnistivat Saksalaiset viimeisiä voimiansa, suojellakseen vaimoja ja lapsia. Ritari Kuuno taisteli kuin peto. Oodokin oli vironnut tainnuksistaan ja löi kuin miele-tön vihollisjoukkoa. Miehiä kaatui toisten kaatuneit-ten viereen, veri virtasi pitkin lattiata ja teki sen liukkaaksi. Sodanmelu ja julma pauhu, sadatukset, huokaukset, naisten ja lasten rukoukset ja surkeat valitushuudot yhdistyivät sekasorron hälinäksi, jon-ka raivoamisen jälkeen seuraa äänetön hiljaisuus — kuoleman hiljaisuus.

Kostaja tunkeutui miestensä keskeen, jotka ter-vehtivät häntä ilohuudoilla. Oodokin huomasi hänet.

„Sinä verinen koira“, hän karjui Kostajan puoleen kääntyen, „näytä, oletko sinä kuolematon.“

„Sinä itse tahdot?“ Kostaja huusi raivaten itselleen tietä kiihottajansa luo, „kuolema sinulle minun kä-destäni pieneksi rangaistukseksi isäni surmaamises-ta!“

He mittelivät miekkojansa.

„Jaanus!“ huusi Emiilia.

Mutta jo välkkyi Kostajan miekka korkealla ja va-josi sitten vastustajansa rintaan. Oodo vaipui henget-

tömänä ritari Kuunon jalkain juureen, joka oli aikonut tulla hänelle apuun.

„Yksi uhri on langennut, — nyt langetkoon toinen!“ huusi Kostaja ja tunkeutui ritari Kuunon kimppuun. Silloin lankesi Emiilia hänen jalkainsa juureen.

„Jaanus, armahda, armahda!“ huusi hän tarttuen Kostajan polvien ympäriltä kiinni.

Tuo odottamaton kohtaous hiljensi hetkeksi sodan pauhua. Surmaajain iskut lakkasivat, kaikki katsoivat Kostajaan, joka oli liikkumatta jäänyt seisomasn.

„Armahda?“ kertoi hän synkästi. „Kuka armahti minun isäraukkaani, kun hän haisevassa kellarissa elävältä mätäni?“

„Sinä olet saanut uhrisi“, vastasi neito rukoillen, „syyllisen olet sinä surmannut. Armahda syytöntä!“

„Onko se syytön, joka minun veljeini verta vuodattaa?“

„Armahda, surmaaja, häntä sitten meidän entisen ystävyyskämme tähden“, huusi Emiilia pyörtyen. „Hän on minun sulhaseni.“

Hiljainen korina kuului Kostajan huulilta, miekka putosi kolisten hänen kädestänsä. Nyt oli hän saman näköinen, kuin isän ruumiin ääressä. Hän seiso i het-

ken kylmänä ja kankeana kuin kivinen kuva, käsivarret riippuivat hervottomana sivulla, väristys vapisutti ruumista, kylmä hiki nousi otsalle. — — — Salissa vallitsi kuoleman hiljaisuus.

Vihdoin pääsi raskas huokaus hänen rinnastaan. Hän painoi kasvonsa käsiinsä, sitten kumartui, nosti miekkansa, kääntyi miestensä luo ja kehenkään katsomatta sanoi syvällä äänellä:

„Meidän veljemme Tallinnan edustalla ovat hädässä — lähtekäämme heitä auttamaan.“

Katsomatta kertaakaan taakseen, astui hän miestensä etunenässä pois ja ovesta pihalle, toiset kulkivat äänettömänä hänen perässään. Saksalaiset katsoivat kuin kivettyneet heidän jälkeensä, kunnes viimeinen oli mennyt.

„Mitä tämä merkitsee?“ kysyi ritari Kuuno ihmetellen, kun kaikki oli ääneti. „Mikä ihmeellinen mies!“

„Mikä ihmeellinen mies!“ kertoi Emiilia, joka yhä vielä oli polvillaan maassa. „Nyt hän meni kuolemaan, minä huomasin sen hänestä“, lisäsi hän hiljaa ja kätki kasvonsa molempiin käsiinsä.

Pari suurta, kuumaa kyyneltä, sääliväisyyden, ehkä myöskin rakkauden kyyneltä vierä verkalleen

Emilian poskille.

XVI.

Kostaja istui miehineen, joista jo paljon oli kaatunut, hevosten selkään ja ajoi täyttä vauhtia Tallinaan. Puolen tunnin perästä ehti hän sinne.

Täällä oli taistelu loppumassa. Ritarein rautapaitoja ja sotataitoa ei voinut talonpoikain voima ja into vastustaa. Ritarit tekivät verisiä aukkoja heidän riveihinsä ja kaatoivat yksityisiä joukkoja aina viimeiseen mieheen. Mutta kaikki kaatuivat, askeltakaan peräytymättä siihen paikkaan, jossa seisoivat.

Virolaisten, myöskin päävanhimman ja kaikkein muittenkin vanhinten ruumiit peittivät veristä uskotonta, mutta kuitenkin armasta isänmaan. Kostaja — ei nyt enää ollut hirmuinen kostaja, vaan kuolemaa etsivä, onneton Virolainen. Jaanus näki heti, että kaikki toivo oli turha. Hänen sydämestäänkin oli toivo kadonnut, kaikki tyhjää, kylmää, kolkkoa — —.

„Veljet!“ hän huusi ja hänen miehekäs äänensä kaikui viimeisen kerran täyteläisenä, voimakkaana. Hänen silmissänsä välkkyi yliluonnollinen lois-

te: „veljet! meillä ei ole täällä enää mitään tekemistä. Kuolema kutsuu meitä — — — katsokaa kuinka lempeästi, kuinka suloisesti se kutsuu! Tule, surma, ja ota uhrisi!“

„Kuolkaamme taistellen!“ huusivat kaikki.

Ja kamalana kuin vihainen sotajumala, ajoi Kostaja ritarein tiheimpään joukkoon. Hänen tukeva käsisvartensa ruhjoi kauheasti vihollisten joukkoa. Hän rupesi vielä kerran veriseksi Kostajaksi ja hän surmasi hurjasti vastustajiansa. Hänen miehensä kaatuivat toinen toisensa jälkeen ja vihollisjoukot polkivat heidän ruumiitansa jalkainsa alla. Mutta Kostajan suuri miekka välkkyi vielä kauan ja sulat hänen kypärässään liehuivat vihollisten keskellä. Mutta vihdoin välkkyi hänenkin miekkansa viimeistä kertaa ja sulat liehuivat korkealle viimeisen kerran — — —.

Sitten kaatui hän ja katosi vihollisten joukkoon.

Hänen kuolonsa oli kuin mailleen menevä aurinko, jonka viimeiset säteet vielä kerran pilven raosta väreilevät ja punertavat vaahtopäitä laineita. — — — Sitten vajoaa se mereen, tuuli tyyntyy ja aaltojen pauhu käy hiljaisemmaksi.

Onnettoman Tallinnan tappelun perästä ei taistelevilla Virolaisilla enää ollut onnea. Ritariston päällikkö ahdisti heitä kuin metsän eläimiä. Kovan rangaistuksen alaiseksi joutui onneton kansa, joka omin voimin oli rohjennut nousta kadotettua vapauttaan puolustamaan. Vuoden perästä oli Virossa entinen rauha.

Pari vuotta myöhempään — 1347 — möi Tanskan kuningas Vironmaan, jonka ritariston päällikkö jo ennen oli pantikseen ottanut, sen 19,000 markasta Saksan ritaristolle.

Virolaisten vapauden henki oli pitkäksi aikaa kuollut. Taistelun jälkeen he eivät enää uskaltaneet vastustaa. Entistä kovempi orjuuden ijes painoi raskaammin kuin ennen. Virolainen unohti isänmaansa, unhotti esi-isänsä ja heidän vapautensa ja vaipui raskaasen, pitkälliseen uneen. — — —

(Loppu.)
